

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Helena Pavličková

**Periodický tisk v Českých Budějovicích
v letech 1945-1948**

Rigorózní práce

Praha 2015

Autor práce: **Helena Pavličíková**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

PAVLÍČÍKOVÁ, Helena. *Periodický tisk v Českých Budějovicích v letech 1945 – 1948*. Praha, 2015. 133 s. Rigorózní práce (PhDr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí rigorózní práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Rigorózní práce *Periodický tisk v Českých Budějovicích v letech 1945 – 1948* se soustřeďuje na specifika vývoje periodického tisku vydávaného v Českých Budějovicích v poválečném období od roku 1945 do roku 1948. Zásadní společenskopolitické změny, ke kterým došlo po druhé světové válce, se odrážely i v organizaci a struktuře celostátního i regionálního tisku, proto je změnám v politické, hospodářské a kulturní oblasti v Českých Budějovicích věnována první část. Pro systematičnost výkladu mediální situace bylo dále potřebné postihnout charakteristiku periodického tisku, který vycházel v Českých Budějovicích v období 1938 – 1945. Poslední dny druhé světové války byly ve městě spojeny s vysíláním stanice, která v srpnu 1945 vytvořila základ regionální stanice Československého rozhlasu, proto nebylo možné tuto tematiku opomenout. Konkrétní proměny v organizaci a struktuře periodického tisku v Českých Budějovicích v poválečném období jsou rozpracovány ve čtvrté a páté části rigorózní práce. Na obecnou charakteristiku jednotlivých opatření v řízení českých tištěných médií v letech 1945 – 1948 navazuje rozbor jednotlivých českobudějovických periodik – tato periodika jsou rozdělena do tří skupin: periodický tisk národního výboru, periodický tisk politických stran, kulturně společenský, odborný a podnikový periodický tisk. Charakteristika periodik se opírá o historické kontexty jejich vzniku a hlavní témata, kterými se zabývala. Rigorózní práce je uvedením do sociálně historických kontextů vývoje regionálního periodického tisku a ukazuje na změny ve struktuře tisku, ke kterým došlo v období 1945 – 1948.

Abstract

The thesis *Periodical Press in České Budějovice 1945 – 1948* focuses on the specifics of the development of periodicals published in České Budějovice in the post-war era from 1945 to 1948. The first part of the thesis deals with the changes in political, economic and cultural spheres in České Budějovice after World War II because it is significant context that influenced the organization and the structure of the national and regional press. For a systematic interpretation of the media situation the thesis captures the characteristics of the periodical press in České Budějovice published in the period between 1938 and 1945. The broadcasting of the radio station was very important during the last days of World War II, because it formed the basis of the regional editorial office of the Czechoslovak Radio. Therefore it was not possible to omit this topic. Specific changes in the organization and structure of the periodicals in České Budějovice in the post-war period are elaborated in the fourth and fifth part of the thesis. The general characteristics of the particular measures in the management of the Czech print media between 1945 and 1948 is followed by an analysis of the particular periodicals in České Budějovice. These periodicals are divided into three groups: periodicals of the National Committee, periodicals of political parties, and sociocultural, professional and trade periodicals. The description of these periodicals is based on the historical context of their origin and the main topics they dealt with. The thesis is an introduction to the socio-historical contexts of the regional periodical press development and it shows the changes in the press structure which occurred from 1945 to 1948.

Klíčová slova

Periodický tisk, struktura, organizace, České Budějovice, 1945 – 1948.

Keywords

Periodical press, structure, organisation, České Budějovice, 1945 – 1948.

Rozsah práce: 203 321 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání titulu PhDr. v žádném jiném oboru, ani na jiné fakultě či univerzitě.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne: 2. února 2015

Helena Pavličková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc. za podnětná doporučení a soustavnou podporu a PhDr. Václavu Ramešovi, řediteli Státního oblastního archivu v Třeboni za odborné konzultace.

TEZE RIGORÓZNÍ PRÁCE

(tvoří přílohu přihlášky ke státní rigorózní zkoušce)

VYPLŇUJE UCHAZEČ:

Předpokládaný název rigorózní práce v češtině:

Periodický tisk v Českých Budějovicích v letech 1945 – 1948.

Předpokládaný název rigorózní práce v angličtině:

Periodical Press in České Budějovice 1945 – 1948.

Předpokládaný termín předložení práce:

Září 2014

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování žadatelem (rozsah do 1000 znaků):

Téma periodického tisku, který vycházel v Českých Budějovicích od roku 1945 do roku 1948, bylo zpracováno v diplomové práci *Periodický tisk v Českých Budějovicích v letech 1945 – 1948*, obhájené v červnu 2014 na FSV UK. Sociální, politické a hospodářské změny v poválečném Československu se odrazily ve struktuře jak celostátních, tak i regionálních periodik, která plnila významnou roli při organizaci poválečného života v jednotlivých obcích jihočeského regionu. Pro charakteristiku proměn regionálního periodického tisku v daném období je potřebné sledovat základní aspekty spojené se vznikem, řízením a kontrolou jednotlivých periodik.

Předpokládaný cíl rigorózní práce, původní přínos autora ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1200 znaků):

Rigorózní práce se soustředí na periodický tisk vycházející v Č. Budějovicích v období 1945 – 1948, kdy došlo k proměnám ve struktuře i vlastnictví jednotlivých listů. Zejména ve srovnání s předválečným obdobím došlo k výraznému poklesu počtu titulů kulturně společenských periodik. Významnou roli sehrál po válce zejména tisk politických stran, který se zapojil do poválečné obnovy města a regionu.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Úvod

- 1. Společenské, kulturní a politické kontexty poválečného období v Č. Budějovicích.**
- 2. Obnovení, popř. vznik činností politických stran a různých kulturních a občanských spolků.**
- 3. Proměny periodického tisku v Č. Budějovicích (obecný přehled)**
 - 3.1. Zánik titulů po roce 1945 (např. Budweiser Zeitung, Jihočeská jednota).**
 - 3.2. Tituly vycházející před 2. sv. válkou a pokračující ve vydávání 1945-48 (např. Hlas lidu, Jihočeč).**
 - 3.3. Nově založené listy v Českých Budějovicích v letech 1945-48 (např. Jihočeská pravda, Naše svoboda).**
 - 3.4. Vliv událostí roku 1948 na typologii periodického tisku v Českých Budějovicích.**

Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a **metody (techniky) jeho zpracování:**

Vybrané vzorky periodik:

Jihočeská pravda (1945–1948), Hlas lidu (1938 a 1945–1948), Jihočeč (1938 a 1945–1948), Naše svoboda (1945–1948), Jihočeská jednota (1939-1945), Budweiser Zeitung (1939-1945), Mladý jih (1945, 46) a další tituly kulturně společenských, podnikových a tělovýchovných periodik. Dále tvoří podkladový materiál zejména fondy Policejního ředitelství, Státního zastupitelství a Krajského soudu v Českých Budějovicích a českobudějovického Městského národního výboru, uložené ve Státním oblastním archivu v Třeboni a ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích. **Metody (techniky) zpracování materiálu:** heuristická metoda, komparativní historická analýza.

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BEDNAŘÍK, Petr; CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945 – 1948. s. 32 – 37. In: *Masová média jako předmět odborného zájmu*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie, LI/2006/1 – 4. Praha: Národní muzeum, 2006. ISSN 0036 – 5351. Studie se zaměřuje zejména na činnost ministerstva informací a na jeho vliv při regulaci českého periodického tisku bezprostředně po osvobození republiky v roce 1945, opomenuta není ani očista českých médií v poválečném Československu.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. Publikace se zaměřuje na společensko-historické souvislosti vývoje českých masových a síťových médií, neopomíjí technické změny, které vývoj médií doprovázely. Jednotlivá historická období jsou doplněna příklady osobností české žurnalistiky. Výklad základních problémů je doplněn analýzou a komentářem.

CÍFKA, Stanislav; KRÝDL, Milan; PECKA, Jindřich. *K problematice jižních Čech v letech 1945 – 1948*. Vyd. 1., České Budějovice: Komise regionálních dějin KV KSČ, 1968. 105 s. Publikace přibližuje z ideových pozic doby, kdy vznikla, poválečný vývoj regionu v oblasti

KAŇKA, Vladimír. *Bibliografie periodik v českých krajích 1945-1963: Jihočeský kraj*. Praha: Státní knihovna ČSSR- Národní knihovna, 1963. 32 s. V přehledném abecedně řazeném souhrnu obsahuje publikace informace o vydávaném tisku v jihočeském regionu v daném období.

KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné Evropě*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. 427 s. ISBN 80-246-0655-0. Kniha se věnuje politickým vztahům Československé republiky k jednotlivým vybraným státům (zejména evropským) v letech 1945-48, které tvořily důležitou součást poválečného vývoje Československa. Výklad je postaven na analýze archivních pramenů.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948. 1. část*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6. Publikace výkladovou formou podává základní přehled vybraných problémů poválečných dějin Československa, zejména mocenskopolitické, ekonomické a národnostní a změny.

KONČELÍK, Jakub. Řízení a kontrola českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. s. 295 – 311. In: LAPČÍK, Marek; FORET, Martin; ORSÁG, Petr (ed). *Média dnes. Reflexe mediality, médií a mediálních obsahů*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2023-3. Studie vymezuje přehlednou formou jednak legislativní a institucionální základy správy médií v předválečném Československu, zároveň v příslušné komparaci i mechanismy řízení a kontroly médií v období Protektorátu. Stručně je připomenuta obnova a restrukturalizace médií v poválečném období.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8. Publikace vymezuje základní

období v dějinách českých médií 20. Století a v každém z nich se zaměřuje na historický kontext, v jehož rámci působila tištěná média, postupně rozhlas, film a televize. Přehled je doplněn i přehledem dobové mediální legislativy, případně cenzurní praxe. V knize převažuje výklad založený na analýze a následném shrnutí (syntéze).

KOPÁČEK, Jiří (ed.). *Encyklopedie Českých Budějovic*. 2. rozš. vyd. České Budějovice: Nebe, 2006. 672 s. ISBN 80-239-6706-1. Encyklopedie obsahuje v abecedním řazení nejdůležitější momenty všech oblastí života města České Budějovice od jeho založení ve 13. století. Základ knihy tvoří výklad pojmů.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena; VATRÁL, Jozef. *Dějiny československé žurnalistiky, IV. díl: Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944 – 1987*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1989. 223 s. ISBN 80-7077-036-8. Kniha je pokračováním předchozích dílů o jednotlivých obdobích dějin československé žurnalistiky. Politický vývoj společnosti, který determinoval i situaci v československých médiích, je vysvětlován v souladu s ideologií doby, kdy text vznikl. Převažuje výkladová metoda.

PECHA, Miloslav; VONDRA, Václav. *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939 – 1945*. 2. upr. a dopl. vyd. České Budějovice: M. Pecha: V. Vondra, 2006. 281 s. ISBN 80-239-6411-9. Publikace se soustřeďuje na politické a správní poměry i na veřejný život v době nacistické okupace na Českobudějovicku, neopomíjí vývoj vztahů německého a českého obyvatelstva v regionu. Kniha vychází z analýzy archivních materiálů.

WASCHKOVÁ - CÍSAŘOVÁ, Lenka. *Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 340 s. ISBN 978-80-210-6478. Kniha se zabývá podrobnou analýzou strukturální transformace českého lokálního a regionálního periodického tisku po roce 1989 se zaměřením na vydavatelství Vltava – Labe - Press. Jedna z podkapitol je věnována stručnému přehledu historie českého regionálního tisku před rokem 1989.

ZIERIS, Karel, František. *Nové základy českého periodického tisku*. Vyd. 1. Praha: Orbis, 1947. 41 s. Publikace popisuje základní změny v řízení a ve struktuře periodického tisku, ke kterým došlo na území Československa v prvních měsících po skončení druhé světové války. Jednotlivá nařízení a vyhlášky ministerstva informací jsou doplněny konkrétními ukázkami změn ve struktuře regionálního a celostátního tisku.

VYPLŇUJE INSTITUT:

Vyjádření katedry:	Schváleno ☐	Neschváleno ☐
Důvody případného neschválení práce:	Téma je již zpracované ☐ Špatně formulované téma a cíl ☐ Špatně zvolená metoda práce ☐ Nedostatečná rešerše literatury ☐ Nevhodně zvolené prameny ☐ Nedostačující úroveň tezí ☐ Jiné: ☐	
Navržený konzultant:		

V dne.....

.....

podpis garanta

Obsah

ÚVOD.....	2
1. SPOLEČENSKOPOLITICKÁ SITUACE V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH (1945 – 1948).....	5
1.1 <i>Politické poměry a veřejná správa.....</i>	6
1.2 <i>Česko – německá problematika.....</i>	9
1.3 <i>Hospodářská obnova.....</i>	10
1.4 <i>Kultura a školství.....</i>	11
2. ČESKOBUDĚJOVICKÝ PERIODICKÝ TISK (1938 – 1945).....	13
3. ČESKOBUDĚJOVICKÁ REDAKCE ČESKOSLOVENSKÉHO ROZHLASU V ROCE 1945.....	22
4. ORGANIZAČNÍ A STRUKTURNÍ ZMĚNY V ČESKÉM PERIODICKÉM TISKU (1945 – 1948) - KONKRETIZACE NA PŘÍKLADU ČESKÝCH BUDĚJOVIC.....	25
5. PERIODICKÝ TISK V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH (1945 - 1948).....	30
5.1 <i>Periodický tisk Národního výboru v Českých Budějovicích.....</i>	30
5.1.1 <i>Duch svobody.....</i>	30
5.2 <i>Periodický tisk politických stran v Českých Budějovicích.....</i>	35
5.2.1 <i>Jihočeská pravda.....</i>	35
5.2.2 <i>Jihočeč.....</i>	46
5.2.3 <i>Naše svoboda.....</i>	53
5.2.4 <i>Svoboda.....</i>	60
5.2.5 <i>Hlas lidu.....</i>	63
5.3 <i>Kulturně společenská, odborná a podniková periodika.....</i>	71
5.3.1 <i>Divadelní list.....</i>	71
5.3.2 <i>Jihočeská kultura.....</i>	75
5.3.3 <i>Jihočeský plán.....</i>	78
5.3.4 <i>Technický jih.....</i>	82
5.3.5 <i>Mladý jih.....</i>	87
5.3.6 <i>Sokol na Jihočesku.....</i>	93
5.3.7 <i>Noviny JČE.....</i>	96
ZÁVĚR.....	100
SUMMARY.....	103
POUŽITÁ LITERATURA.....	104
SEZNAM PŘÍLOH.....	111

Úvod

Jihočeský region a jeho centrum České Budějovice se podobně jako celá Československá republika od roku 1945 do roku 1948 výrazně proměnily - poválečná doba byla spojena se změnami v politickém, hospodářském i kulturním životě, neopominutelné byly i změny ve struktuře masových médií. „*Regiony by měly vytvořit přirozená centra, uzly komunikační, hospodářské, sociální i kulturní, jež by byly jakýmsi sběrnými energiemi pro službu k celku. K tomu bychom jen mohli dodat, že i my tu na českém jihu takhle právě regionalismu rozumíme.*“¹ Tyto myšlenky byly otištěny v prosincovém čísle časopisu *Jihočeská kultura*² v roce 1945 a naznačovaly jednak jedno z témat, které se objevovalo v poválečném období na stránkách periodického tisku, a jednak charakterizovaly zejména odhodlání obyvatelstva k obnově regionu. „*Chceme mít odvahu k vlastnímu dílu, konanému z vlastní síly a vlastními prostředky.*“³

Specifika rozvoje jihočeského regionu spolu se zájmem o dějiny masových médií mě přivedly k volbě tématu rigorózní práce.

Při zpracování rigorózní práce *Periodický tisk v Českých Budějovicích v období 1945 - 1948* jsme byli vedeni snahou podat vedle přehledu vydávaných periodik i základní společenskopolitické souvislosti jejich vzniku a další existence. Události z rozmezí let 1945 - 1948 v Českých Budějovicích celostátní ani regionální odborná literatura prakticky nezachycuje. „*Práce vydané do roku 1989 jsou limitovány ideologickým klišé o vedoucí síle Komunistické strany Československa v poválečném vývoji a události v Budějovicích zdaleka nezachycují v plné šíři. Komplexnější práce na toto téma po roce 1990 nevznikla prakticky žádná.*“⁴ Hodnocení daného období nám ztěžovala torzovitost a neúplnost dochovaných materiálů. Současný ředitel Státního oblastního archivu PhDr. Václav Rameš vysvětluje: „*Abych byl správně pochopen, na metry je toho dost, ovšem obsah a vypovídací hodnota těchto dokumentů je někdy opravdu bídná. Kolik hlášení o splněných závazcích je zde uloženo, je vidět v inventářích. Na druhou stranu se nedochovaly dokumenty skutečně důležité, mapující tehdejší každodennost. Všechna ta nesmyslná nařízení, která určovala, co je správné, a*

¹BORKOVEC, Bohumír. Pro a proti. *Jihočeská kultura*, 1945, prosinec, s. 9

² Charakteristice časopisu je věnována samostatná podkapitola této práce.

³BORKOVEC, Bohumír. Pro a proti. *Jihočeská kultura*, 1945, prosinec, s. 8

⁴PETRÁŠ, Jiří. České Budějovice – poslední dny války, první dny míru. s. 152. In: *Staré Budějovice 1*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2005.

*hlavně jejich důsledky na život lidí v praxi. Toho je jenom velmi málo.*⁵ Některé fondy (zejména Místního národního výboru a Okresního národního výboru v Českých Budějovicích) bohužel dodnes nejsou zpřístupněny, a proto jsme do nich nemohli nahlédnout. Některé části nezpracovaných fondů nám byly s velkým pochopením vedení Státního oblastního archivu v Třeboni poskytnuty, a proto bylo možné zachytit některá fakta, charakterizující zázemí vydávání periodického tisku (úřední povolení k vydávání tisku Policejním ředitelstvím České Budějovice, historie českobudějovických tiskáren aj.).

Předmětem této rigorózní práce jsou specifika vývoje periodického tisku vycházejícího v Českých Budějovicích v poválečném období od roku 1945 do roku 1948. Proto se těžištěm této práce stal chronologický přehled jednotlivých periodik a jejich charakteristika z hlediska obsahové a formální stránky. Při studiu pramenů a literatury k danému tématu jsme zjistili, že ve sledovaném období docházelo vedle zásadních změn ve struktuře českobudějovického periodického tisku také k důležitým organizačním rozhodnutím ohledně vysílání regionální redakce Československého rozhlasu v Českých Budějovicích, a proto jsme tuto etapu rozvoje masových médií v regionu nemohli opomenout alespoň v krátké podkapitole.

První kapitola se soustřeďuje na stručnou společenskopolitickou situaci v Českých Budějovicích v období 1945 -1948, ve druhé kapitole jsme se snažili ukázat poměry v českobudějovickém tisku v období druhé světové války, což považujeme za systémově důležité a potřebné, neboť bez těchto vývojových souvislostí není možné vysvětlit zásadní změny ve struktuře periodického tisku, ke kterým došlo v roce 1945 po skončení druhé světové války a v dalších třech letech následujících. Těžištěm práce se staly kapitoly čtvrtá a pátá, které se zabývají situací periodického tisku v rozmezí let 1945 - 1948. Změny ve struktuře tisku dokládá charakteristika jednotlivých titulů periodického tisku místního národního výboru, politických stran a různých národohospodářských, kulturních a zájmových institucí, společností a organizací. Nedostatek archivních dokumentů omezil naše možnosti k podání podrobnějších informací například k některým novinářským osobnostem, vydavatelům, nákladu, financování listů a jejich distribuci.

Vzhledem k rozsáhlosti tématu by jednotlivé kapitoly, i jejich části, mohly být zpracovány ve zvláštních samostatných studiích (např. počátky rozhlasového vysílání

⁵ RAMEŠ Václav. Jihočeské archivnictví ve druhé polovině XX. století aneb proč je nutné sledovat fondy této doby. s. 27-28 In: WEIS, Martin a kol. *Kříž pod rudou hvězdou*. České Budějovice: Jih, 2009.

v Českých Budějovicích, činnost místního Českého tiskového spolku, historie českobudějovických tiskáren a další témata). Žádná ucelená vědecká práce o historických etapách novinářství v jihočeském regionu dosud nebyla napsána⁶, pouze články věnujícímu se stručnému přehledu o vybraném období. Z časopiseckých studií, které k jihočeské žurnalistice dosud vyšly, je možné uvést příspěvek o počátcích žurnalistiky v Českých Budějovicích⁷, přehled dělnického tisku⁸, stati k jihočeskému protektorátnímu tisku⁹ a rozbor českobudějovického tisku v posledních měsících druhé světové války¹⁰. V roce 2013 vyšla v brněnském nakladatelství Masarykovy univerzity publikace Lenky Waschkové Císařové *Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009*, která se však týká současnosti. Dosud nikdo se systematicky nezabýval periodikou, která v Českých Budějovicích vycházela po druhé světové válce do roku 1948, a proto by se tato rigorózní práce měla stát uvedením do zatím nezpracovaného tématu a měla by přispět k poznání další etapy historie českobudějovického periodického tisku.

Cílem této rigorózní práce je charakteristika a hodnocení proměn ve struktuře periodického tisku v Českých Budějovicích v období 1945 – 1948 ve vazbě na politickou situaci, dále si klademe za cíl charakterizovat jednotlivé tituly, jejich obsahovou a formální stránku včetně specifík, se kterými byla periodika spojována. K hlavním metodám využívaným k naplnění cílů rigorózní práce patřily heuristická metoda spolu s komparativní analýzou.

Při zpracování tématu rigorózní práce jsem vycházela z dokumentů Národního archivu v Praze, Státního oblastního archivu v Třeboni, Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, knihovny Jihočeského muzea v Českých Budějovicích a regionálního oddělení Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

⁶ Výjimku tvoří bakalářské a diplomové práce, např.: HOUSKOVÁ, Lenka. *Kulturně společenská periodika v Českých Budějovicích (1918 – 1938)*. Diplomová práce. Praha: FSV UK, 2003. SVOBODOVÁ, Petra. *Český tisk v Českých Budějovicích do první světové války*. Diplomová práce. České Budějovice: Historický ústav JU, 2003. PEŠTOVÁ, Anna. *Mediální zpracování odsunu sudetských Němců v období 1945 až 1947 v Jihočeské pravdě*. Bakalářská práce. Praha: FSV UK, 2009.

⁷ ČAPEK, F. J. Počátky žurnalistiky v Českých Budějovicích v roce 1848. *Výběr*, 1988, r. 25, č. 3

⁸ *Z proletářské kultury jižních Čech*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1971

⁹ BOSÁK, František. Pomnichovská republika a protektorátní tisk. *Jihočeský sborník historický*, 1988, r. LVII, č. 3, s. 119 – 129 a BOSÁK, František. Z jihočeského protektorátního tisku. *Jihočeský sborník historický*, 1990, r. LIX, č. 4, s. 183 - 192

¹⁰ NIKRMAJER, Leoš. Českobudějovický tisk na konci 2. světové války. In: *Poslední týdny války, první týdny míru*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2010, s. 18 – 21.

1. Společenskopolitická situace v Českých Budějovicích (1945 – 1948)

Problematiku vývoje v Českých Budějovicích a v celém jihočeském regionu po skončení druhé světové války není možné oddělit od celkových proměn v poválečném uspořádání Československa, které se odvíjely od dohody mezi londýnským a moskevským exilovým centrem, na jejímž základě byl v dubnu 1945 přijat Košický vládní program, který obsahoval zásadní změny v politické, sociální a hospodářské orientaci života společnosti. Základ společenskopolitické struktury tvořila tzv. Národní fronta¹¹, uzavřený (limitovaný) stranický systém.¹² Na pozměněných organizačních principech začaly fungovat i orgány státní správy a samosprávy, reprezentované národními výbory. Výsledky druhé světové války ovlivnily další soužití českého a německého obyvatelstva (přípravy na organizované vysídlení německých obyvatel byly zahájeny po jednání Postupimské konference), za účelem potrestání zrádců a kolaborantů začaly být v roce 1945 zřizovány mimořádné lidové soudy.

Významné změny zasáhly také hospodářství, které se muselo od prvních poválečných dnů zaměřit na odstranění škod, které napáchala válka, a obnovit výrobu. Hospodářské poměry ovlivnily prezidentské dekrety o znárodnění klíčového průmyslu (v podnicích s více než 500 zaměstnanci), dolů, bank a pojišťoven a rovněž pozemková reforma, které znamenala velkou změnu vlastnických vztahů. Těmito opatřeními byl výrazně posílen státní sektor. Vedle hospodářského života se obnovoval i kulturní život v zemi.

Společenskopolitickou situaci na Českobudějovicku po druhé světové válce lze sledovat a konkretizovat na základě výše uvedených aspektů. Pro potřeby naší práce nemůžeme opomenout alespoň stručný přehled o obnovení činnosti politických stran a formování orgánů místní samosprávy, neboť společenskopolitický život v osvobozeném městě a celém jihočeském regionu byl ve velké míře organizován a ovlivňován prostřednictvím znovuobnovených či nově založených titulů periodického tisku, svou

¹¹ „Představitelé šesti vládních stran (čtyř českých – lidové, národně socialistické, lidové, sociálně demokratické, dvou slovenských – demokratické, komunistické- pozn. HP) se shodli na tom, že budou rozhodovat o vzniku dalších stran. Zrod nové strany závisel na jejich vůli a na podmínkách jimi vymezených. Za hlavní podmínku stanovili členství v Národní frontě a souhlas s jejím programem. Uvedené podmínky vylučovaly existenci legální opozice a odporovaly principům demokratického vládnutí.“
In: KAPLAN, Karel. Československo v letech 1945 – 1948. 1. část. Praha: SPN, 1991, s. 29.

¹² VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. Politický systém České republiky. Historie a současnost. Praha: Portál, 2011, s. 66

roli sehrál i vznik českobudějovické redakce Československého rozhlasu v prvních květnových dnech 1945.

1.1 Politické poměry a veřejná správa

„Poválečný režim neobnovil samosprávný systém, který měl v českých zemích takřka stoletou tradici. Dosavadní dvojkolejnost veřejné správy na všech úrovních nahradil orgány státní správy – Místními národními výbory (MNV), Okresními národními výbory (ONV) a Zemskými národními výbory (ZNV).“¹³ Od začátku roku 1945 se v Českých Budějovicích scházelo nezávisle na sobě několik skupin, které se soustředily na vytvoření národního výboru a na postupné přebírání politické moci. Na základě rozvíjející se komunikace mezi několika ilegálními skupinami připravujícími vytvoření národního výboru vzniklo 5. dubna 1945 definitivní jádro národního výboru pod vedením MUDr. Rudolfa Bureše¹⁴. „Dne 5. května 1945 po volání pražského rozhlasu vystoupili z ilegality členové Krajevého národního výboru v Českých Budějovicích, jak se tehdy českobudějovický národní výbor nazýval (teprve až od roku 1946 se začalo psát o revolučním národním výboru).“¹⁵ Předsedou Krajevého národního výboru byl zvolen MUDr. Rudolf Bureš, člen KSČ¹⁶.

V *Prohlášení krajevého Národního výboru*¹⁷ bylo uvedeno, že je to pouze národní výbor, který je nositelem moci ve městě – celý text *Prohlášení* byl otištěn na první straně nového listu *Duch svobody*, jehož první číslo vyšlo 10. 5. 1945, a o jehož

¹³ BALÍK, Stanislav a kol. *Politický systém českých zemí 1848 – 1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. s. 133.

¹⁴ MUDr. Rudolf Bureš (1906-1980) absolvoval lékařskou fakultu UK (1930), poté pracoval v nemocnici v Č. Budějovicích, krátce před příchodem nacistů si otevřel soukromou praxi, byl členem sociální demokracie, později KSČ, 15. 3. 1939 byl zatčen a vězněn v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald, v roce 1940 se mu podařilo uprchnout, zbytek okupace přečkal v azylu u faráře v Pištěně. Zde navázal kontakty s komunistickým odbojem, který připravoval poválečné převzetí moci. Začátkem května patřil k hlavním organizátorům krajevého národního výboru v Č. Budějovicích a stal se jeho předsedou, v čele národního výboru stál až do červnových voleb 1946, v období 1945 – 1954 poslanec Národního shromáždění za jižní Čechy, od r. 1949 ředitelem Státních lázní Třeboň, od r. 1952 přednášel na LF UK v Plzni (prof. sociálního lékařství), zde od 1964 děkanem. V r. 1968 vystoupil z KSČ. In: KOVÁŘ, Daniel. *Muži v čele budějovické radnice*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2008, s. 69, 70.

¹⁵ PECHA, Miloslav; VONDRA, Václav. K některým otázkám posledních měsíců okupace na Českobudějovicku. *Jihočeský sborník, historický*, 1980, r. IL, č. 3, s. 128,129.

¹⁶ Stalo se tak poprvé v historii města, kdy byl do čela městské samosprávy zvolen člen KSČ. Mezi dvěma světovými válkami byli starosty: Otakar Svoboda (v období 1919-1923), Alois Neuman (1937-1939) oba národní socialisté, Bedřich Král (1923-1927) národní demokrat, Albín Dlouhý (1927-1934) lidovec. V čele města působil dále mezi válkami Augustin Smetana (1934-1937) vládní komisař, vládním komisařem byl jmenován pro správu města i Fridrich David (1939-1945). In: *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006.s. 419.

¹⁷ Prohlášení krajevého Národního výboru – viz příloha č. 1

vydávání bylo rozhodnuto na zasedání národního výboru 6. 5. 1945.¹⁸ Tento tiskový orgán národního výboru částečně sloužil i k organizaci poválečného života ve městě a blízkém okolí. Podobně pomáhal později v této funkci i českobudějovický rozhlas.¹⁹

Z politických stran jako první obnovila po druhé světové válce svoji činnost v Českých Budějovicích Komunistická strana Československa, která měla nejvíce svých příznivců mezi dělníky v okrajových čtvrtích města a postupně zesilovala svůj vliv.²⁰ Zejména o úředníky a živnostníky se ve městě opírali národní socialisté, v jejichž čele stál bývalý starosta Českých Budějovic Alois Neuman²¹, sociálně demokratickou stranu reprezentoval Mirko Sedlák²² a stranu lidovou Josef Plojhar²³. Každá z politických stran vydávala periodický tisk, který vycházel jedenkrát týdně: *Jihočeskou pravdu* komunisté, *Hlas lidu* lidovci, *Naši svobodu* národní socialisté, *Jihočecha* sociální demokraté.²⁴

První svobodné poválečné volby v roce 1946 znamenaly v Českých Budějovicích vítězství národně socialistické strany, která získala 8 869 hlasů, KSČ byla druhá s 7 603 hlasy, následovali lidovci s 6 002 hlasy, sociální demokraté obdrželi 3 127 hlasů, (bílých lístků bylo odevzdáno 77, neplatných 101).²⁵ Pro komunisty byl takový výsledek neúspěchem, i když oficiální vyjádření jejich předsedy vyznělo vyhybavě: „Výsledky voleb do Ústavodárného shromáždění ukazují naprosto jasně, že

¹⁸ SOkA České Budějovice, fond MNV, zápisy z jednání

¹⁹ Počátkům vysílání českobudějovického rozhlasu je věnována další kapitola.

²⁰ „Po celou meziválečnou dobu zůstávali nejsilnější politickou stranou mezi českými voliči v Českých Budějovicích národní socialisté, kteří pravidelně v parlamentních i obecních volbách získávali více než 20% hlasů, za nimi se umísťovali lidovci a národní demokraté (obojí kolem 15%). Komunisté poprvé kandidující v obecních volbách 1923, dočasně předstihli sociální demokraty, ale později zaznamenávali stálý pokles.“ In: *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006, s. 420

²¹ Alois Neuman (1901-1977) právník, působil jako ředitel nemocenské pojišťovny v Brandýse nad Labem a v Praze, ve třicátých letech přišel do Č. Budějovic, 1935-1939 poslancem Národního shromáždění za národní socialisty, zároveň 1937-1939 starostou Č. Budějovic, 2. světovou válku prožil v koncentračním táboře Buchenwald, 1946-1948 předsedou MNV, politická loajalita prokázána v únoru 1948 mu vynesla vysoké politické posty: 1960-1968 předseda Československé strany socialistické, 1948-1952 ministr pošt, 1952-1960 ministr spojů, 1960-1968 ministr spravedlnosti, 1945-1969 poslanec Národního shromáždění, 1969-1976 poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění. In: KOVÁŘ, Daniel. *Muži v čele budějovické radnice*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2008, s. 67.

²² Mirko Sedlák (1913-1981) po studiu střední sociálně pojišťovací školy pracoval v nemocenské pojišťovně, účastnil se protifašistického odboje jako člen Národního hnutí pracujících mládeže, 1939 zatčen, odsouzen, válku strávil v koncentračním táboře Flossenbürg, 1945 – 1948 předseda krajské organizace ČSSD, prosazoval konfrontační politiku vůči KSČ, po roce 1948 emigrace Velká Británie, r. 1950 USA.

²³ Josef Plojhar (1902-1981) studoval v biskupském semináři, 1925 vysvěcení (kněz), člen strany lidové, do r. 1939 kaplan v katedrále sv. Mikuláše (ČB), v době 2. světové války vězněn v koncentračních táborech Buchenwald, Dachau, 1945 – 1948 předseda krajské organizace ČSL, v únoru 1948 obhajoval spolupráci s KSČ, 1948-1968 ministr zdravotnictví, 1952-1968 člen předsednictva Národní fronty. In: *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, s. 391

²⁴ Všem periodikům jsou věnovány další podkapitoly.

²⁵ *Jihočeská pravda*, 28. 5. 1946, r. II, č. 23, s. 1

*KSČ nemá v těchto historických volbách soupeře. Na tom nic některé lokální výsledky, docílené ovšem na účet nikoli komunistické strany, ale druhých stran. Vítězství, kterého dosáhli národní socialisté v městě České Budějovice, ztrácí na významu tím, že jsou poraženi ve Velkých Českých Budějovicích.*²⁶ Obdržená procenta hlasů se promítla i do změn ve složení českobudějovického národního výboru, jehož předsedou se stal národní socialista Alois Neuman.

Městskou samosprávu ovládli komunisté o dva roky později v souvislosti s únorovými událostmi roku 1948. Ze zápisů plenárních schůzí Místního národního výboru v Českých Budějovicích vyplývá, že se do čela národního výboru komunisté vrátili nikoli na základě demokratické volby, ale úředním rozhodnutím v dubnu 1948. *„Předseda RNDr. František Mládek sděluje, že byl přípisem ze dne 8. 4. 1948, č. j. II-13 780/48 okresním národním výborem v Čes. Budějovicích ustanoven předsedou místního národního výboru v Čes. Budějovicích.*²⁷

Do dalšího vývoje politického života ve městě zasáhla činnost akčních výborů Národní fronty. Krajský akční výbor Národní fronty, v jehož usnesení bylo schváleno zahájení čistek, byl ustaven 24. 2. 1948 a předsedou zvolen Jan Bartuška²⁸. Čtvrtá krajská konference KSČ v Českých Budějovicích, uskutečněná 3. a 4. dubna 1948, hodnotila aktivity akčních výborů velice pozitivně, navzdory absenci jakýchkoli demokratických zásad: *„Únorové vítězství nám otevřelo novou perspektivu, na základě toho, že jsme provedli mnohá opatření, která ozdravila naráz naše poměry. Akční výbory obrozené Národní fronty plní důsledně své poslání. Krajský akční výbor spolu s okresními provádí očistu politických stran a veřejného života, v úřadech a ve všech institucích odstraňuje všechny nepřátelské elementy lidové demokracie. Můžeme říci, že akční výbory v podstatě plní své úkoly dobře.*²⁹ K doplnění poúnorového vývoje v roce 1948 je potřeba ještě uvést, že na celostátní úrovni se významnými politiky stali díky své loajalitě a politické přizpůsobivosti představitelé místních organizací nekomunistických stran Alois Neuman a Josef Plojhar, kteří byli 25. 2. 1948 jmenováni

²⁶ *Jihočeská pravda*, 28. 5. 1946, r. II, č. 23, s. 1

²⁷ SOkA České Budějovice, fond MěNV České Budějovice, zápisy o schůzích MNV, kniha 58

²⁸ Jan Bartuška (1908 – 1970) po studii práv na UK v Praze působil jako soudce, v době okupace se účastnil politického odboje, v roce 1944 byl zatčen a vězněn v koncentračním táboře Terezín, r. 1945 se stal členem KSČ, r. 1946 – 1950 působil v čele jihočeského krajského výboru KSČ, 1954 – 1956 byl ministrem spravedlnosti. In: *Dokumenty z dějin dělnického hnutí a KSČ v jižních Čechách 1918 – 1948*. Vyd. 1. Připravil Státní archiv v Třeboni. České Budějovice: Růže, 1971, s. 28

²⁹ SOA Třeboň, Fond KSČ – JKV České Budějovice, fascikl č. 66

ministry nově vytvořené Gottwaldovy vlády - Alois Neuman zastával funkci ministra pošt, Josef Plojhar se stal ministrem zdravotnictví.

1.2 Česko – německá problematika

Soužití Čechů s Němci mělo v Českých Budějovicích několikasetletou tradici a trvalo až do konce druhé světové války. Ve vývoji česko-německých vztahů v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války jsou vymezovány čtyři časové etapy.³⁰ První etapa trvala od konce války a osvobození města 9. května 1945 až do konce června téhož roku. *„Během tohoto období došlo k největším ztrátám na lidských životech, situace byla nejzmatenější, nejrozjitřenější, poznamenaná totální nesmiřitelností a nenávisť vůči všemu německému. Případy sebevražd byly na denním pořádku, docházelo i k násilnému ukončení života způsobeného jinými osobami.“*³¹ Období od začátku července 1945 do konce roku 1945 byly česko-německé vztahy ovlivněny výsledky Postupimské konference, na níž se vítězné velmoci dohodly na vysídlení německého obyvatelstva. *„Ač byla protiněmecká nálada neměnná, nedocházelo již k tolika násilným činům, navíc začaly přípravy na organizovaný odsun Němců, prováděla se evidence německého obyvatelstva a majetku.“*³² Po realizaci příslušných vyhlášek a nařízení bylo v českobudějovických seznamech evidováno v roce 1945 (v červnu) 8133 Němců – 5 416 žen a 2 717 mužů.³³ Vydané dokumenty rovněž zaváděly do dosavadního chaotického jednání s Němci určitý systém - k Němcům se mělo přistupovat s ohledem na jejich provinění v době války - pokud byli Němci v období okupace k republice loajální, pak měli být respektováni. Za splnění určitých podmínek se nemělo bránit dobrovolným odchodům Němců – *„národní výbory musely vystavit potvrzení, že příslušné osoby nejsou vyšetřovány nebo trestně stíhány, okupační orgány v Německu pak neměly mít proti příchozím Němcům žádné námitky.“*³⁴ Prováděním organizovaného odsunu Němců do ponejvíce sovětského okupačního pásma v Německu v období celého roku 1946 je charakterizována třetí etapa transferu německého obyvatelstva. Poslední, čtvrtá etapa, spadá časově do přelomu čtyřicátých a padesátých let, kdy byly realizovány takzvané dobrovolné odsuny, při nichž odcházely

³⁰ PETRÁŠ, Jiří. *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2007. s. 7 - 9.

³¹ Tamtéž s. 7

³² Tamtéž s. 7, 8

³³ PETRÁŠ, Jiří. *České Budějovice – poslední dny války, první dny míru*. In: *Staré Budějovice 1*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2005, s. 160

³⁴ PETRÁŠ, Jiří. *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*. České Budějovice. Jihočeské muzeum, 2007, s. 8.

například osoby, které byly dříve ve výkonu trestu. „Do tzv. dobrovolného odsunu 1. 9 1945 – 15. 1. 1945 bylo zařazeno 2 030 Němců. V 12 následujících transportech soustavného odsunu opustilo České Budějovice 5 433 osob.“³⁵

Ukončení vzájemného soužití českého a německého obyvatelstva ve městě bylo dále určeno jak VIII. článkem Košického vládního programu, tak i dekretem prezidenta republiky ze dne 19. 6. 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. „V měsíci srpnu byl zřízen mimořádný lidový soud, který začal pracovat od 3. září 1945. Jednání byla veřejná a probíhala v sále restaurace na Rychtě.“³⁶

1.3 Hospodářská obnova

Na urychlení obnovy zejména průmyslových podniků se v Českých Budějovicích podílela zahraniční pomoc od organizace UNRRA (Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu) a dodávky surovin z tehdejšího Sovětského svazu. „Poměrně brzy začala pracovat tabáková továrna, šroubárna, čokoládovna Merkur, Budvar a další podniky.“³⁷ Znárodněním klíčového průmyslu se po 28. říjnu 1945 dostaly do správy státu českobudějovické závody jako například plynárna, smaltovny, tužkárna Koh-i-noor L. & C, Hardtmuth, Gellertova papírna, národním podnikem se stal pivovar Budvar.³⁸ Další vlna znárodnění pokračovala po únorových událostech roku 1948.³⁹

Do hospodářského vývoje na Českobudějovicku zasáhl vedle těchto zásadních změn dvouletý plán na léta 1947 – 1948. Ústřední orgány předpokládaly, že do jižních Čech přemístí některé průmyslové podniky a že budou založeny nové závody, které by zpracovávaly místní suroviny. V periodickém tisku byl sledován zejména politický spor o firmu Monopol v Březí u Českých Budějovic - firma byla nejprve znárodněna, ale toto rozhodnutí zrušil v roce 1947 Ústavní soud.⁴⁰

³⁵ *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006. s. 373

³⁶ PETRÁŠ, Jiří. České Budějovice – poslední dny války, první dny míru. In: *Staré Budějovice 1*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2005. s. 164

³⁷ CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 197

³⁸ „Vítáme zřízení národního podniku Budvar a jeho osazenstvu blahopřejeme... Znárodnění českého podniku není trestem. Je ctí podnikatelů, mohou-li vyspělý závod předat do rukou národa.“

Českobudějovický Budvar národním podnikem. *Jihočeská pravda*, 9. 1. 1947, r. III, č. 2, s. 2.

³⁹ *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006. s. 444

⁴⁰ „Boj o znárodnění byl dlouhý a úporný. Na straně majitelů se angažoval i prezident Beneš a poslanec M. Sedlák. Zástupce převzali podnik do své správy až v březnu 1948.“ In: CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992 s. 197.

Plnění dvouletého plánu bylo v Českých Budějovicích, ale i v celém regionu, doprovázeno chronickým nedostatkem kvalitního uhlí, dřeva a dalších potřebných surovin, nedostatečnými dodávkami elektrické energie i chybějícími kvalifikovanými pracovníky. I když se podniky na Českobudějovicku snažily navázat na předválečné obchodní vztahy, ne vždy se to dařilo. Ze zahraničněpolitické poválečné orientace Československa vyplynulo zesílení obchodu se Sovětským svazem, kam se vyvážely z Českých Budějovic hlavně kancelářské výrobky.

1.4 Kultura a školství

Zvýšený zájem občanů o kulturní a společenský život byl ovlivněn euforií z konce války. Oživení kulturního života probíhalo velice rychle - svou činnost obnovily některé spolky, které byly rozpuštěny v období 1939 - 1945 (například Ludmila – český dámský osvětově dobročinný spolek, Hlahol – český pěvecký a hudební spolek, Tyl – čtenářsko-ochotnický spolek, Budivoj – spolek českobudějovických akademiků, Sokol, Jihočeská společnost národohospodářská aj.), zároveň vznikaly spolky nové, např. Spolek pro postavení nové budovy Jihočeského národního divadla. *„Místní německé spolky ukončily činnost bezprostředně po druhé světové válce v souvislosti s odsunem Němců.“*⁴¹

V červenci 1945 byla otevřena Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích.⁴² Základní kámen ke stavbě nového divadla byl položen v září téhož roku.⁴³ Zájem veřejnosti o chystanou stavbu byl nebývalý, neboť *„za šest neděl se na stavbu divadla shromáždilo milión korun, k nimž přibylo čtvrt miliónu jen během slavnostního dne.“*⁴⁴ Plány na nové divadlo byly poměrně nečekaně nahrazeny rozhodnutím, že bude opravena stará a rozbitá budova divadla. V zadaptované budově byl zahájen provoz v říjnu 1946.⁴⁵ *„Krajské oblastní divadlo, jak zněl jeho název, se představilo hrou J. K. Tyla Chudý kejklíč. Touto hrou se jihočeská scéna symbolicky přihlásila k české tylovské divadelní tradici.“*⁴⁶

⁴¹ *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006. s. 521

⁴² *Jihočeská pravda*, 20. 7. 1945, r. I, č. 16, s. 3

⁴³ *Jihočeská pravda*, 20. 7. 1945, r. I, č. 16, s. 5

⁴⁴ CÍFKA, Stanislav. *Jihočeská vlastivěda. Literatura a divadlo*. České Budějovice. Jihočeský krajský národní výbor, 1983, s. 175

⁴⁵ Tamtéž s. 175

⁴⁶ Tamtéž s. 175

Kromě divadelního života se ve městě začaly zlepšovat a upravovat podmínky pro filmové diváky. V roce 1947 byly ve městě provozovány čtyři kinosály (tehdy označované jako biografy): Grand, Hvězda, Kotva a Elektra.⁴⁷ V témže roce byla otevřena Jihočeská galerie, od roku 1946 působilo ve městě Jihočeské pěvecké komorní sdružení.

Všechny české veřejné i církevní školy, které ve městě působily před rokem 1939, znovuobnovily svou činnost v roce 1945. Zásadní změny v českobudějovickém systému škol nastaly v roce 1948, kdy byly církevní školy zrušeny, ostatní typy škol zestátněny a staly se součástí jednotné státní školské soustavy.

⁴⁷ CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. s. 197

2. Českobudějovický periodický tisk (1938 – 1945)

Pro vysvětlení situace ve vydávání periodického tisku v Českých Budějovicích, zejména bezprostředně po válce, je nutné zmínit se alespoň v základním přehledu o vývoji dané problematiky v průběhu druhé světové války. „*Na území dnešního Jihočeského kraje vycházelo koncem třicátých let zhruba 80 českých regionálních časopisů nejrůznějšího typu. Jejich počet se podstatně snížil v druhé republice v souvislosti se změnou struktury politického systému. Hned po 15. březnu 1939 ubylo dalších 23 časopisů.*“⁴⁸

Krátce po podepsání mnichovské dohody zanikla většina periodik, která byla vydávána v Českých Budějovicích: 17. 11. 1938 byl zastaven *Jihočech* (list sociálních demokratů, vycházející od roku 1918), 29. 12. 1938 přestal vycházet *Republikán* (orgán Národního sjednocení) a 30. 12. 1938 *Stráž lidu* (list vydávali od roku 1899 národní socialisté). V daném období ukončil svoji činnost i *Hlas lidu* (30. 12. 1938), orgán české strany křesťansko-sociální, vycházející od roku 1906. Článkem s názvem „*Našim čtenářům*“ vysvětlila redakce *Hlasu lidu* změny ve struktuře tisku, ke kterým došlo v následujícím období. „*Dnes dostáváte do rukou poslední číslo našeho časopisu. Změna politických stran ve velikou stranu Národní jednoty musí se projevit také ve zdejší tisku. Místo dosavadních listů dřívějších stran bude vydáván v Č. Budějovicích jediný časopis Národní jednoty pod názvem „Jihočeská národní jednoty“.* Redakce a vydavatelství.“⁴⁹ Obdobný text uvedly na svých stranách všechny výše uvedené listy. Avizovaný časopis *Jihočeská národní jednoty* začal vycházet s názvem *Jihočeská jednoty*. Významným českým periodikem ve městě byly od doby svého vzniku v roce 1895 nezávislé *Jihočeské listy*, které přestaly vycházet 24. 5. 1941. *Jihočeské listy*, které v posledních svých vydáních byly listem Národního souručenství, nepodaly v posledním čísle žádné oznámení o důvodech svého zániku.

Začátkem roku 1939 zahájila svoji činnost redakce týdeníku *Českobudějovické listy* s podtitulem *Nepolitický týdeník pro hospodářské a kulturní zájmy jižních Čech*. V prvním čísle z 9. 1. 1939 redakce sdělovala: „*Českobudějovické listy budou sloužiti národní věci ve městě Otakarově a na českém jihu, budou listem demokratickým, svobodomyšlným, vyhražující si zaujmout kritické stanovisko ke všem zjevům veřejného*

⁴⁸ BOSÁK, František. Z jihočeského protektorátního tisku. *Jihočeský sborník historický*, 1990, r. LIX, č. 4, s. 183

⁴⁹ *Hlas lidu*, 30. 12. 1938, č. 38, r. XXXIII, s. 1

života.“⁵⁰ Od třetího čísla z 22. 1. 1940 se v názvu přestalo objevovat označení „Česko“ – list změnil název na *Budějovické listy*, které svoji činnost ukončily v roce 24. 2. 1943.

Od 6. 1. 1939 až téměř do konce druhé světové války (do 4. 5. 1945) se dvakrát týdně mohli čtenáři setkávat s periodikem *Jihočeská jednota*, s podtitulem *Krajský časopis Národní jednoty pro jižní Čechy*. V žádosti o vydávání listu bylo Státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích sděleno 31. prosince 1938: „*Podepsaný místopředseda krajského výboru Národní jednoty v Č. Budějovicích oznamuje tímto, že počínaje 6. lednem 1939 bude krajský výbor Národní jednoty jako majitel a vydavatel (předseda Václav Dítko) vydávati dvakrát týdně, a sice v úterý a pátek časopis „Jihočeská jednota“, která bude krajským orgánem Národní jednoty českého jihu. Zodpovědným redaktorem bude Stanislav Votruba, Č. Budějovice, Riegrova 3, narozený 21. července 1886 v Praze, příslušný do Č. Budějovic. Časopis bude tištěn v Československé akc. tiskárně, filiálka v Č. Budějovicích, Lannova 652. Žádáme zdvořile, aby toto naše oznámení bylo vzato na vědomí. Současně o tom vyrozumíváme policejní ředitelství v Č. Budějovicích. Za majitele a vydavatele listu Krajský výbor Národní jednoty v Č. Budějovicích. Neumann, úřadující zástupce krajského předsedy poslanec N.S.*“⁵¹

Odpověď z 3. 1. 1939 oznamovala, že „*žádost byla vzata na vědomí, časopis bude vycházet v nákladu 4 000 výtisků*“.⁵² Další oznámení o vydávání listu bylo podmíněné politickými aspekty: „*Oznamuji, že v důsledku likvidace strany Národní jednoty, převzala její časopis Jihočeskou jednotu Krajská skupina Národního souručenství v Českých Budějovicích a žádám, aby to bylo vzato na vědomí. Za vydavatelstvo bude odpovídati odpovědný redaktor Augustin Mráz. V úctě Vojt. Skřivan, krajský tajemník Národního souručenství v Českých Budějovicích, 15. 5. 1939.*“⁵³ Poslední změna, která se týkala vydavatele, platila až do vydání posledního čísla, které vyšlo 4. 5. 1945. „*Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo dovoluje si oznámit, že bude vydávati v ČB krajský časopis „Jihočeskou jednotu“. Bude vycházeti dvakrát týdně, v úterý a v pátek, majitelem, vydavatelem a nakladatelem bude Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo. Programem časopisu jest hájení zájmů jihočeského kraje po stránce hospodářské, sociální a kulturní v duchu národní*

⁵⁰ Na cestu. *Českobudějovické listy*, 9. 1. 1939, č. 1, r. 1, s. 1

⁵¹ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁵² SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁵³ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

pospolitosti. Časopis bude tisknut v České akc. tiskárně v ČB jako dosud. Redaktorem bude František Knez. Člen představenstva Frant. Pivoňka, místopředseda Josef Míčka.⁵⁴ List *Jihočeská jednota* vznikl jako *Krajinský časopis Národní jednoty pro jižní Čechy*, po okupaci vycházel od 4. dubna 1939 s podtitulem *Krajinský časopis Národního souručenství pro jižní Čechy*, od 16. srpna 1940 se už vztah k politické straně neuváděl.

Po celou dobu druhé světové války až do 4. 5. 1945 vycházely jediné českobudějovické německé noviny *Budweiser Zeitung*, jedny z nejstarších ve městě. Vycházely od 1. 1. 1873 dvakrát týdně, „jako orgán Německé pokrokové strany představovaly politicky umírněné liberální názory, ale za druhé světové války byly orientovány pronacisticky.“⁵⁵

Po zániku periodik *Jihočeské listy*, *Českobudějovické listy* (*Budějovické listy*) představovaly *Budweiser Zeitung* a *Jihočeská jednota* do 4. 5. 1945 jediná dvě českobudějovická periodika, ze kterých mohli obyvatelé města a regionu získávat pravidelné zpravodajství o válečné situaci. List *Budweiser Zeitung* s podtitulem *Für Wahrheit, Recht und deutsche Tüchtigkeit!* (podtitul byl uváděn až do jeho posledního čísla), který vycházel dvakrát týdně na čtyřech stranách, byl vydáván v německé tiskárně Moldavia⁵⁶. Noviny byly tištěny švabachem, až od čísla 25 (27. 3. 1945) se nepravidelně objevují některé strany tištěné běžným typem písma. V roce 1945 vyšlo 35 čísel tohoto periodika, první číslo 2. ledna 1945, poslední číslo (35) 4. 5. 1945. Většina materiálů nebyla podepsána, ze zpravodajství bylo patrné několikadenní zpoždění ve srovnání s reálnými událostmi.

Obsahové zaměření listu, výběr informací, charakter komentářů k válečným akcím měly až do posledního čísla charakter oslavy Hitlerovy ideologie, jak dokazuje například jedna věta z oznámení „Tagesbefehl des Deutschen Staatsministers für Böhmen u. Mähren“ na první straně posledního vydání: „Für uns ist der Führer nicht

⁵⁴ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁵⁵ *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006. s. 57

⁵⁶ Franz Xaver Reitterer (1868 – 1932) založil v Č. Budějovicích v roce 1911 Verlagsanstalt Moldavia, které vydávalo řadu německých periodik např. vlastivědný časopis *Waldheimat*, *Der Dorfbote*, *Der Handwerker*, tiskárna vydavatelství byla poničena při bombardování města koncem války. Po válce přešla pod národní správu a usnesením národního výboru z 18. 5. 1945 byla tiskárna předána do užívání regionální organizaci KSČ, po opravách se zde tiskla od 31. 10. 1946 *Jihočeská pravda*.

tot, weil die Idee weiter lebt“.⁵⁷ List měl v roce 1945 pravidelnou strukturu z hlediska obsahového a formálního členění. Na první straně se objevovaly dva až tři poměrně rozsáhlé články o válečné situaci. S blížící se porážkou německého vojska mizela i razance titulků – „Die Stunde des Sieges wird kommen“⁵⁸, „Siegen oder fallen!“⁵⁹, „Der Bolschewist muss verbluten“⁶⁰, „Ruhig die Entwicklung beobachten!“⁶¹, poslední číslo vyšlo bez výraznějšího titulku na první straně listu a obsahovalo pouze řadu kratších zpráv. Zpravodajství se v posledních válečných dnech soustřeďovalo na hrdinnou obranu německého vojska při obraně Berlína, postup Rudé armády nebyl popisován, ale objevovaly se informace o rabování ruských vojáků v berlínských bytech (krádeže šperků, obrazů, alkoholu, cigaret), o znásilňování žen například v článku „Bolschewistische Greuelthaten in den besetzten Teilen der Reichshauptstadt“⁶².

V předposledním čísle z 2. 5. 1945 (číslo 34) nechyběly zprávy o popravě Mussoliniho, o bezpečnostní konferenci v San Francisku, na první straně byla uveřejněna v černém rámečku zpráva „Heldentod des Führers“. I když cílovou skupinou listu bylo německé obyvatelstvo v Čechách (zejména ale v Českých Budějovicích), staly se důležitou součástí obsahu otázky české politiky, hlavně fungování exilové vlády. Úvodní článek „Die Verwandlungskünde des Beneschs“ z 27. 3. 1945 (č. 25) odmítá aktivity, které prováděl Edvard Beneš: „*Er stellt eine neue Regierung zusammen, wirft die alten Demokraten über Bord und überlässt die wichtigsten Ministerposten den Kommunisten. Es ist durchaus klar, dass Benesch für den Fall eines Sieges des Bolschewismus nicht als „Demokrat“ nach Prag kommen würde, sondern im Gewand eines Bekenntners der bolschewistischen Lehre, der sich das ganze Tschechische Volk unterwerfen müsste*“⁶³. Nechyběly komentáře o Vladu Clementisovi, o Ludvíku Svobodovi, obecně o košické exilové vládě aj. Zájem listu *Budweiser Zeitung* o českou politiku dokládají citace z českých periodik, zejména komentáře Emanuela Moravce (např. z listu *Večerní České slovo*), i vybrané citace z otevřeného dopisu Churchillovi, nechyběly vybrané pasáže z listů *Zteč* a *Árijský boj*. Kromě válečných zpráv bylo pravidelně zařazováno zpravodajství, které se vztahovalo k různým akcím ve městě a regionu v rubrikách „Nachrichten aus Budweis“ a „Nachrichten aus dem Böhmerwald“.

⁵⁷ *Budweiser Zeitung*, 4. 5. 1945, r. 84, č. 35, s. 1

⁵⁸ *Budweiser Zeitung*, 2. 1. 1945, r. 84, č. 1, s. 1

⁵⁹ *Budweiser Zeitung*, 6. 4. 1945, r. 84, č. 27, s. 2

⁶⁰ *Budweiser Zeitung*, 20. 4. 1945, r. 84, č. 31, s. 2

⁶¹ *Budweiser Zeitung*, 24. 4. 1945, r. 84, č. 32, s. 1

⁶² *Budweiser Zeitung*, 2. 5. 1945, r. 84, č. 32, s. 1

⁶³ *Budweiser Zeitung*, 27. 3. 1945, r. 84, č. 25, s. 1

Jednalo se sice o akce s kulturním nebo i sportovním zaměřením, často však bylo jejich organizování spojováno s výročími – s narozeninami Adolfa Hitlera, s výročí vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Pozoruhodně působilo v posledních dnech války, konkrétně 20. 4. 1945, zařazení dvou článků s podrobným soupisem věcí potřebných při bombardování – „Luftschutzwirkung bei Denotation“, „Das Luftschutzgepäck“⁶⁴.

V roce 1945 vyšlo 18 čísel listu *Jihočeská jednota* (v tomto roce vyšlo první číslo 5. ledna), tisk zajišťovala knihtiskárna Karla Fialy⁶⁵ v Českých Budějovicích, počet stran kolísal mezi čtyřmi, šesti a osmi stranami (aniž by se dala popsat nějaká pravidelnost v jejich počtu). Majitelem a vydavatelem periodika bylo Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo⁶⁶. Od aktivisticky zaměřených komentářů, které byly typické ještě pro první čísla *Jihočeské jednoty* v roce 1945, přecházel list postupně k regionálním otázkám hospodářského života, k legendám a pověstem o jihočeských architektonických a přírodních památkách (Kratochvíle, Lomec, Zvíkov aj.) i k připomenutí významných osobností českého národa, včetně těch, které působily pouze v rámci regionu.

Neotřelou charakteristiku války obsahuje komentář, který vyšel 5. ledna 1945, byl reakcí na rozhlasový projev říšského ministra Goebbelse z 24. 12. 1944: „*Z bolesti této války zrodí se nový krásnější svět, neboť i přes všechno ničivé šílenství tohoto boje je přece jen tato válka toliko krisí světa a nikoli jeho katastrofou. A krise znamenají vyvrcholení choroby. Po jejich zdolání následuje namnoze rychlé zotavení.*“⁶⁷ Poslední tři čísla *Jihočeské jednoty* vyšla od 27. 4. 1945 do 4. května 1945. Ve vydání z 27. 4. 1945 upoutává na první straně titulek „Vůdce řídí obranu Berlína“, pod nímž je shrnuto několik desítek zpráv o průběhu války, ale ani z jedné není patrná blížící se porážka německého vojska: „*Berlín se hájí s krajní odhodlaností... Útok bolševických mas se přiblížil k městské oblasti a nepřítel v boji, v němž němečtí obránci hájí urputně*

⁶⁴ *Budweiser Zeitung*, 20. 4. 1945, r. 84, č. 31, s. 3

⁶⁵ Karel Fiala (1895 -1980) typograf, tiskař - návrhář plakátů a grafické podoby knih, v jeho tiskárně se vydávala periodika *Jihočeské listy*, *Jihočeský přehled*, *Linie*, *Duch svobody*, *Naše svoboda*.

⁶⁶ K Jihočeskému vydavatelskému a nakladatelskému družstvu jsme našli v archívních materiálech jedinou poznámku z 29. 5. 1940: „*Krajské vedení Národního souručenství v Čes. Budějovicích dovoluje si tímto oznámiti, že přestane vydávati periodický časopis „Jihočeskou jednotu“ ihned, jakmile bude dáno povolení k vydávání tohoto časopisu Jihočeskému vydavatelskému a nakladatelskému družstvu, které k vydávání jeho bylo utvořeno.*“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství Č. Budějovice, k. 65

⁶⁷ *Jihočeská jednota*, 5. 1. 1945, r. VII, č. 1, s. 1

každý metr půdy, prolévá krev v proudech a ztrácí celé hory materiálu.“⁶⁸ Další zpráva je stručným popisem úspěchů německé armády. „Německé válečné námořnictvo potopilo 8 nepřátelských parníků o 40 200 BRT a britský rychlý člun. Poškodilo dále ponorku, torpédovku a tři rychlé čluny. Němečtí letci stálými útoky mařili nepřátelský přísun k Vratislavi a Vídni.“⁶⁹ I další čísla se k válečnému dění vyjadřují pouze ve formě stručných zpráv, jakékoli ideologické komentáře a analýzy chybějí. Zpravodajství se navíc potýkalo se značným časovým posunem, 4. května 1945 se stále psalo o obsazení Berlína, ale další informace o válečné situaci chyběly. V *Jihočeské jednotě* se neobjevila ani krátká zpráva o smrti Adolfa Hitlera. Bylo to zvláštní vzhledem k tomu, že právě v tomto periodiku se velice často objevovaly články, které připomínaly význam Adolfa Hitlera a Reinharda Heydricha pro český národ. Po celou dobu existence listu byly každý rok na první straně tučnými titulky připomínány narozeniny Adolfa Hitlera: „Vůdce Adolf Hitler se dožívá 54 let“⁷⁰, „Adolf Hitler je naším vůdcem“⁷¹. Úmrtí Reinharda Heydricha bylo doprovázeno na titulní straně Heydrichovou fotografií a titulky „Zachovejme a střežme odkaz Heydrichův!“ „Za velkým mrtvým“⁷².

Kromě úvodních rozsáhlých článků na první straně, patřily k listu pravidelné rubriky „Denní reportáž“ (většinou na straně 2), a „Zprávy z kraje“ (na stranách 2 a 3), nepravidelně byly na stranách 4 a 5 zařazovány tzv. hlídky – „Ženská hlídka“, „Hospodářská hlídka“, „Zemědělská hlídka“. Rubrika „Denní reportáž“ se stala vlastně jakousi směsí desítek zpráv zejména z Českých Budějovic, v nichž byly uváděny osoby, které zemřely, uzavřely sňatek, služby lékařů, schůze spolků a sdružení (např. zahrádkářů), včetně bulvárně zaměřených zpráv o neštěstích, hlavně úrazech a nehodách⁷³. „Zprávy z kraje“ uváděly informace z větších měst regionu (například Třeboň, Lišov, Jindřichův Hradec, Volyně, Písek aj.)

Ačkoli list *Jihočeská jednota* až do konce doby své existence ani jedenkrát nenaznačil možnou porážku německého vojska, blížící se konec války připomínaly zprostředkovaně rubriky „Hospodářská hlídka“ i „Zemědělská hlídka“, v nichž se

⁶⁸ Vůdce řídí obranu Berlína. *Jihočeská jednota*, 27. 4. 1945, r. VII, č. 17, s. 1

⁶⁹ Vůdce řídí obranu Berlína. *Jihočeská jednota*, 27. 4. 1945, r. VII, č. 17, s. 1

⁷⁰ *Jihočeská jednota*, 16. 4. 1943, r. V, č. 16, s. 1

⁷¹ *Jihočeská jednota*, 21. 4. 1944, r. VI, č. 16, s. 1

⁷² *Jihočeská jednota*, 12. 6. 1942, r. IV, č. 22, s. 1

⁷³ Okradl zabitou. Koně se probořili na zamrzlém potoce. *Jihočeská jednota*, 5. 1. 1945, r. VII, č. 1, s. 2

v krátkých komentářích objevovaly různé koncepce o tom, jak v dalším časovém horizontu správně zaměřit zvelebovací práce v jižních Čechách, zda mají být jižní Čechy průmyslové nebo zemědělské a jak je nutno zachovat lesní bohatství tohoto regionu. Témata, která posilovala vědomí národní identity, které bylo válkou systematicky ničeno, se v posledních válečných měsících projevovale na stránkách *Jihočeské jednoty* stále častěji.⁷⁴ Velice poutavý byl například článek Karla Kovala „Božena Němcová na Šumavě“⁷⁵, který měl charakter komentáře k dopisu Boženy Němcové pražskému nakladateli Pospíšilovi. Koval připomněl jak touhu spisovatelky povzbudit venkovského člověka v těžkých dobách pomocí českých knih, tak zdůraznil kladný vztah Boženy Němcové k Domažlicku, který se mimo jiné projevoval tím, že spisovatelka objednávala knihy a některé sama mezi lidmi roznášela. Pokud bychom měli snahy o pozvednutí českého národního sebevědomí zobecnit, musíme ještě dodat, že to byla i celková kulturní úroveň, která bránila český národ před germanizačními sklony.⁷⁶ „*Přístup nacistů k české kultuře je víceméně možné zredukovat na jeho shodu s perspektivními politickými cíli Třetí říše. Opírajíce se o svou ideologii, viděli jediný prostředek, který by jim zajistil světovládu – zbavovat porobené národy národního vědomí.*“⁷⁷

Od válečných útrap i politického dění odváděly pozornost články, otiskované na první straně, které bychom mohli označit za fejetony – byly umístěovány do pravého sloupce na první stranu, tištěny kurzívou a například si všímají krás venkova, jarní přírody aj. Specifikem *Jihočeské jednoty* ve sledovaném období se stalo otiskování několika románů na pokračování – „Svatební pochod“ od Jana Říhy⁷⁸ a různé konotace vyvolávající titul „Poslední výstřel“ Aloise Hetzla⁷⁹.

Významnou součástí *Jihočeské jednoty* byla na rozdíl od *Budweiser Zeitung* inzerce. Začátkem roku 1945, kdy měl list až 8 stran, tvořily inzerci 2 až 3 strany,

⁷⁴ Například : Z jihočeských zkazek. *Jihočeská jednota*, 16. 3. 1945, r. VII, č. 11, s. 4 nebo O krásách jižních Čech. *Jihočeská jednota*, 23. 3. 1945, r. VII, č. 12, s. 3 nebo Země Klostermannova. *Jihočeská jednota*. 13. 4. 1945, r. VII, č. 15, s. 3

⁷⁵ *Jihočeská jednota*, 2. 3. 1945, r. VII, č. 9, s. 2

⁷⁶ DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: Národní filmový archiv, 1996, s. 12

⁷⁷ Tamtéž s. 11

⁷⁸ Jan Říha (1910 -1979) JUDr., soudce, prozaik, dramatik

⁷⁹ Alois Hetzl (1886 – 1957), pseudonym Arthur Kurt, spisovatel, novinář – ve dvacátých letech publikoval v časopise *Kormidlo* a v listu sociální demokracie *Jihočech*, překladatel ruské literatury.

později pouze jedna strana. Články v *Jihočeské jednotě* byly většinou nepodepsané, jako zdroj zpráv byly uváděny ČTK, PZD, nejčastější zkratkou pod články označení -Ceps-.

Periodika *Budweiser Zeitung* i *Jihočeská jednota* „čerpaly zprávy ze stejných oficiálních zdrojů, procházely identickým procedurálním řízením a důslednou kontrolou cenzury v rámci pravidelné tiskové přehlídky... Poslední čísla *Budweiser Zeitung* ani *Jihočeské jednoty* rozhodně nepřekročila na konci války svůj protektorátní stín. Diktovala to nejen celková společensko-politická situace (v případě *Budweiser Zeitung* pak hlavně ideologická zaslepenost), ale v případě českého regionálního listu snad i touha přežít v klidu do dalšího období činnosti (což se nakonec nestalo).“⁸⁰

Po celou dobu německé okupace vycházel biskupský věstník českobudějovické diecéze *Acta curiae episcopalis Boh. Budvicensis* (založen 1871), v rozmezí let 1940 až 1945 bylo z názvu vynecháno zkrácené slovo Boh., znamenající Bohemo.⁸¹

O existenci dalších periodik, která zřejmě vycházela na území města v době války, máme velice nesouvislé a těžko ověřitelné informace, neboť jednotlivé výtisky se buď vůbec nedochovaly, nebo jsou z celého ročníku k dispozici 2 až 3 čísla. Na tato periodika nás upozorňují oznámení Státního zastupitelství v Českých Budějovicích o zastavení listů. Podle těchto údajů měl vycházet časopis *Husův kraj*⁸², který byl zastaven s platností od 1. 3. 1943 na základě rozhodnutí ministerstva lidové osvěty⁸³. Jelikož se dochovala pouze dvě čísla z roku 1940, lze obtížně fungování listu zachytit. Obdobně bylo zastaveno k témuž datu (1. 3. 1943) vydávání časopisu *Anežka*⁸⁴. Vzhledem k tomu, že úřední rozhodnutí obsahuje důležité informace o řízení a organizaci tisku ve válečné době, dovolujeme si zde ocitovat jeho část. „*Tiskový odbor ministerstva lidové osvěty Vám současně ukládá, abyste mu obratem oznámili, zda časopis je tištěn ve vlastní tiskárně nebo tiskárně cizí a v které. Budiž uvedeno, kolik procent ze zaměstnanosti tiskárny připadá na tisk Vašeho časopisu. Předložte dále seznam pracovních sil, které pozбудou zastavením časopisu ve Vašem vydavatelství a*

⁸⁰ NIKRMAJER, Leoš. Českobudějovický tisk na konci 2. světové války. In: *První týdny války, první dny míru*. České Budějovice: Jihočeské muzeum 2010, s. 18, ISBN 978-80-87311-13-4

⁸¹ Věstník vydávala Konzistoř České Budějovice, obsahoval církevní dokumenty (encyklyky a pastýřské listy v latině), stručné informace o církevních událostech a akcích (česky a německy), do r. 1949.

⁸² *Husův kraj*, křesťansky orientovaný měsíčník Církve československé husitské, vycházel v letech 1928 – 1935, dále se dochoval neúplně rok 1940

⁸³ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁸⁴ *Anežka – list pro křesťanské panny*, křesťansky orientovaný měsíčník, vycházel v letech 1879 – 1935, dále se dochovala 3 čísla z roku 1940 a 1941

tiskárně zaměstnání. V seznamu nutno uvést jména, adresu, bližší označení druhu práce a rodinný stav. Současně odděleně oznamte množství (v kg) a druh papíru, jehož bylo třeba k zhotovení Vašeho časopisu v únoru 1943 a stav zásob papíru k 10. 3. 1943. Zásoby jsou až na další pod uzávěrou a nemůže jimi být volně disponováno. Neuposlechnutí tohoto výnosu nebo sdělení nesprávných údajů mělo by za následek trestní opatření.⁸⁵ Z křesťansky orientovaných časopisů se dále dochovala 3 čísla měsíčníku *Ludmila*⁸⁶, vydaná v roce 1941.

Obdobně neúplné informace je možné podat o německých časopisech *Der Gartenfreund*⁸⁷ a *Der Dorfbote*⁸⁸, o nichž se objevuje strohé prohlášení: „*Časopis Gartenfreund, Der Dorfbote od 16. 9. 1944 v důsledku totálního nasazení pracovních sil po dobu války zastaveno.*“⁸⁹

Z kulturně společenských periodik, která vycházela v Českých Budějovicích mezi dvěma světovými válkami, neobnovila po válce svou činnost redakce ani jednoho z nich.⁹⁰

Z periodik politických stran, která vycházela před vypuknutím druhé světové války, byly po jejím skončení obnoveny *Jihočech* a *Hlas lidu*, z periodik zaměřených na jednu specifickou oblast (technika, divadlo, kultura) to pak byl *Technický jih*. O vývoji periodického tisku v dalším období pojednávají podrobněji další podkapitoly.

⁸⁵ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁸⁶ *Ludmila – list pro křesťanské panny*, vycházel v letech 1876 - 1937

⁸⁷ *Der Gartenfreund – illustrierte Halbsmonatsschrift für Gartenfreunde*, vycházel v letech 1926 – 1938, z období druhé světové války se dochovala pouze čísla z roku 1941, 1942.

⁸⁸ *Der Dorfbote – ein Wochenblatt zur Unterhaltung für das deutsche Landfolk*, vycházel v letech 1899 – 1933, dochovala se čísla pouze z roku 1939.

⁸⁹ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁹⁰ Z českých periodik vycházely v Č. Budějovicích mezi válkami studentské časopisy *Probuzení* (1919) a *Sdružení* (1928/30 -1935), časopisy zabývající se kulturou *Naše scéna* (1919), *Kormidlo* (1931 – 1923), *Jihočeský ochotník* (1930 – 1935), *Linie* (1931 – 1938), dále vlastivědou, historií i hospodářstvím *Jihočeský přehled* (1926 – 1936) a *Jih* (1934 – 1936). In: Housková Lenka. *Kulturně společenská periodika v Českých Budějovicích 1918 – 1938*. Diplomová práce obhájená na FSV UK Praha v r. 2003.

3. Českobudějovická redakce Československého rozhlasu v roce 1945

Ačkoli naše práce pojednává o českobudějovickém periodickém tisku, byly květnové dny roku 1945 významné pro další utváření českobudějovické redakce Československého rozhlasu, proto jsme se rozhodli zařadit krátkou kapitolu k tomuto tématu.

Význam rozhlasu - vysílače umístěného přímo v budově radnice byl pro první poválečné dny neoddiskutovatelný. „Vysílač zřídili Němci a v posledních dnech před 5. květnem urychleně budovali provizorní studio na radnici. K vysílání se nedostali. Vysílání jsem zahájil 5. května večer. A následovaly první pokyny všem občanům. Bylo mnoho co říci. A opět jsme hráli českou hudbu. Ale přišla práce. Bylo třeba zařídit pravidelné zpravodajství i ostatní program. Po vpádu Němců do studia a jejich odchodu jsme se také vyzbrojili několika ručními granáty a samopalem. Při prvním vstupu byl přítomen technik z pošty, který stanici obsluhoval...A to skromňoučké studio z bývalé strážnice ve dvoře radnice v rozměrech 3,5 x 2 m se stalo naší technikou a studiem.“⁹¹ Tak vzpomínal na počátky vysílání jeden z jeho prvních redaktorů Václav Piloušek.⁹² Jihočeský vysílač, který se stal předchůdcem českobudějovické redakce Československého rozhlasu, zahájil vysílání 5. května 1945, poté se velmi krátce opět dostal do rukou nacistům, ale již 9. května 1945 se z něj posluchači mohli dozvídat česká hlášení o postupech vojsk a osvobození území jižních Čech. Příjezd Rudé armády do města reportážním způsobem komentoval právě Václav Piloušek, tehdejší člen revolučního národního výboru, který v prvních týdnech po osvobození vysílání rozhlasu z budovy českobudějovické radnice řídil. Prvním ředitelem rozhlasové stanice České Budějovice se v srpnu 1945 stal Bohuslav Tvrdý.⁹³ Zajímavé informace

⁹¹PILOUŠEK, Václav. Vzpomínka na činnost revolučního národního výboru v Českých Budějovicích. *Výběr*, 1975, r. 12, č. 2, s. 86

⁹²Václav Piloušek (1910 – 1985) organizátor politického života v Č. Budějovicích před a po skončení 2. sv. války, redaktor - na přelomu dvacátých a třicátých let odpovědný redaktor studentského časopisu Sdružení, publikoval zde vzpomínky na své dětství v době 1. světové války, od roku 1933 hercem i režisérem divadelní Jednoty Mayer, v roce 1935 založil recitační soubor s 24 členy, po roce 1945 člen předsednictva revolučního národního výboru, organizátor vysílání českobudějovického rozhlasu. Pro své politické názory musel odejít v roce 1951 z funkce ředitele nemocenské pojišťovny, pracoval pak jako traktorista, později agronom. In: KUKRÁLOVÁ, Jaroslava. Odešel uprostřed pilné práce. *Českobudějovické listy*, 29. 6. 1995, r. V, č. 151, s. 15

⁹³ Bohuslav Tvrdý (1897- 1946) po studiu na státní konzervatoři v Praze řídil v letech 1928 - 29 operu Jihočeského divadla v Č. Budějovicích, od roku 1929 působil v různých redakcích Československého rozhlasu: nejprve v Ostravě, v období 1933 - 36 v Košicích, od roku 1936 do 1945 v Praze, po osvobození v roce 1945 řídil v Českých Budějovicích jihočeský vysílač – později českobudějovickou

k okolnostem jmenování Bohuslava Tvrdeho ředitelem rozhlasové stanice v Českých Budějovicích uvádí ve svých vzpomínkách Václav Piloušek. „*Na den 5. a 6. 6. 1945 byla do Prahy svolána programová konference čs. rozhlasu. Také my jsme měli předložit plán vysílání, tzv. regionální program... Stačil jsem ještě během posledních hodin navštívit ministerstvo informací, kde byl sekčním šéfem Ivan Olbracht. S ním jsem jednal o návrhu MNV v Č. Budějovicích na obsazení rozhlasu. Zároveň jsem se dotázal, zda má více uchazečů o místo ředitele. Z obálky vyjmul žádost, kde žadatel z rodinných důvodů chtěl změnit místo. Zkušený rozhlasový pracovník, bývalý ředitel košické redakce a později krátkovlnné stanice v Ostravě, dosavadní vedoucí programového ústředí B. Tvrdý. Byl jsem okamžitě rozhodnut. U Ivana Olbrachta jsem naklepal prohlášení, že národní výbor v Č. Budějovicích doporučuje na jmenování ředitelem jihočeského rozhlasu Bohuslava Tvrdeho, prohlášení jsem orazítkoval a podepsal jako náměstek předsedy. A tak Bohuslav Tvrdý byl jmenován k mé radosti prvním ředitelem jihočeského rozhlasu a to od 1. 8. 1945.*“⁹⁴

Technické zařízení potřebné pro vysílání získali čeští technici a redaktoři těsně před koncem války zabráním místnosti (strážnice) přímo v budově radnice, kam umístili němečtí vojáci vysílací zařízení, které přivezli z Brna. Ze zápisu schůze národního výboru ze dne 27. 6. 1945 vyplývá, že zástupci českobudějovického rozhlasu jednali 21. června 1945 na ministerstvu informací v Praze „*o ponechání rozhlasového zařízení brněnského rozhlasu v Čes. Budějovicích, které bylo při postupu Rudé armády na Brno německým gestapem odcizeno a sem přivezeno a které jsme po našem osvobození zajistili a použili pro potřeby jihočeského rozhlasu.*“⁹⁵ Zařízení brněnského rozhlasu skutečně v Budějovicích zůstalo a ministerstvem informací byly poskytnuty další technické prostředky. „*Tím zajištěna jest činnost českobudějovického rozhlasu, kterou zahajuje oficiálně s vlastním programem dne 30. června 1945.*“⁹⁶

K dalším organizačním změnám, které vedly k začlenění tohoto českobudějovického vysílače do struktury československého rozhlasového vysílání, došlo 30. srpna 1945 na radnici v Českých Budějovicích, kde generální ředitel Československé rozhlasové společnosti Bohuslav Laštovička uvedl zásady práce

stanici Československého rozhlasu. In: MAZANEC, Jan. Kdo byl mistr B. Tvrdý. *Jihočeská pravda*, 8. 8. 1946, r. II, č. 33, s. 5

⁹⁴ Vzpomínky Václava Pilouška, rodinný archiv Jany Němečkové (dcery Václava Pilouška)

⁹⁵ SOkA České Budějovice, fond MěNV České Budějovice, Zprávy o schůzích MNV, nezpracováno

⁹⁶ SOkA České Budějovice, fond MěNV České Budějovice, Zprávy o schůzích MNV, nezpracováno

mimopražských redakcí rozhlasového vysílání: „Rozhlas je institucí státní, kterou diriguje ministerstvo informací. Program musí být rozvržen tak, aby plně uspokojil všechny posluchače... Jsou to především duchovní hodnoty jihočeské oblasti, které budou vyjádřeny slovem. Síla českobudějovického rozhlasu nebude hudebnická. Má tedy jihočeský vysílač poslání myslitelské a rukodělné. Je ovšem nutné přinést věci národně a státně reprezentativní.“⁹⁷

V prvních poválečných dnech mělo rozhlasové vysílání nezastupitelnou úlohu v průběžném celodenním poskytování informací lidem vracejícím se z koncentračních táborů. Rozhlas vyzýval posluchače k podávání informací o pohřešovaných osobách, pomáhal s organizováním prací na odklizení škod ve městě (výzvami k opatření potřebného materiálu, řemeslnických prací apod.)

⁹⁷ Českobudějovickou vysílačku přejímá Československá rozhlasová společnost. *Jihočeská pravda*, 5. 9. 1945, r. I, č. 15, s. 3

4. Organizační a strukturní změny v českém periodickém tisku (1945 – 1948) - konkretizace na příkladu Českých Budějovic

V nové organizaci českého periodického tisku po skončení druhé světové války byly uskutečňovány dvě základní zásady: „1. Tisk, zejména tisk periodický (tj. noviny a časopisy), má veřejné poslání. Úkoly tisku a plnění těchto úkolů se řadí k důležité činnosti a povinností veřejného života. Na vydávání novin a časopisů nelze tudíž pohlížeti jako na živnostenské podnikání, kterého může býti použito jako výnosného výtěžného zdroje. 2. Periodický tisk nelze ponechat bezplánovitému vývoji, neboť je nutno zamezit, aby nebylo plýtváno lidskou energií i národním majetkem...Nutnost organizace a regulace ostatně jasně vyplývá právě ze zásady, že periodický tisk je důležitým činitelem veřejného života.“⁹⁸ Uvedená opatření vyplývala z vývoje politické situace v zemi, která byla určována politikou stran Národní fronty.

Vznik Národní fronty představoval v poválečném Československu významnou změnu v mocenskopolitickém systému. Národní fronta, koncipovaná na základě koalice čtyř českých politických stran (Komunistická strana Československa, Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová, Československá strana sociálně demokratická) a dvou slovenských politických stran (Demokratická strana, Komunistická strana Slovenska), měla „*takové postavení, že lze hovořit o jejím mocenském monopolu*“.⁹⁹ Zřizování nových politických stran bylo možné pouze se souhlasem Národní fronty, některá politická témata nesměla být veřejně kritizována. „*Existovala nepsaná dohoda stran, že o některých otázkách nebudou psát a veřejně hovořit, např. že nebudou kritizovat SSSR a spojence, vládní programy aj. Ojedinelé články a publikace, které dohodu porušovaly, se staly ve vládě či v NF předmětem kritiky.*“¹⁰⁰ Podoba tisku v poválečném období proto vycházela ze souhlasného stanoviska stran Národní fronty, která prostřednictvím nově zřízeného ministerstva informací prosazovala svou koncepci českého tisku. Ministrem informací se stal Václav Kopecký, v té době již dlouholetý člen KSČ, který byl jedním z autorů Košického vládního programu. Ministerstvo informací zasahovalo do struktury periodického tisku na území republiky již několik dní po jejím osvobození - vyhláškou z 18. května 1945 přestal vycházet tisk vydávaný jinými subjekty, než byly politické strany sdružené

⁹⁸ ZIERIS, Karel, František. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947, s. 34

⁹⁹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948, 1. část*. Praha: SPN, 1991, s. 32

¹⁰⁰ Tamtéž s. 32

v Národní frontě. „Povolení k vydávání tisku mohly od ministerstva dostat kromě státem uznaných politických stran, státních úřadů a veřejnoprávních institucí jenom korporace celonárodního významu – masové a zájmové organizace, které prokázaly na vydávání veřejný zájem. Došlo k zastavení všech legálních listů, které vycházely za okupace.“¹⁰¹ Pokud bychom vztáhly důsledky této vyhlášky na situaci v českobudějovickém periodickém tisku, pak můžeme konstatovat, že přestal vycházet *Duch svobody*, týdeník nově zřízeného národního výboru - jeho místo zastoupil týdeník *Naše svoboda*, který ale již byl tiskovým orgánem národních socialistů. Podobně jako národní socialisté vydávali své týdeníky komunisté (*Jihočeská pravda*), lidovci (*Hlas lidu*) a sociální demokraté (*Jihočeck*). Podrobné informace k této situaci jsou obsaženy v dalších podkapitolách této práce.

I když některým listům z protektorátní doby bylo povoleno další vydávání s podmínkou změny názvu, nenastal takový případ v Českých Budějovicích. Protektorátní listy *Budweiser Zeitung* a *Jihočeská jednota* přestaly vycházet shodně 4. 5. 1945.

Problémem, který lze vypořádat z vyjádření dobového tisku, ale zároveň i důležitým aspektem regulování počtu titulů, se stal nedostatek papíru. Rozdělování papíru jednotlivým nakladatelstvím vyřizovalo ministerstvo informací. Vyhláška ze dne 26. 10. 1945 navíc dávala ministerstvu pravomoc určovat náklad, rozsah i periodicitu každého titulu.¹⁰² Například redakce *Jihočeské pravdy* se snažila zvýšit periodicitu svého listu (oproti dosavadnímu jednomu číslu týdně chtěla vydávat čísla dvě) a informovala o svém úsilí v listopadu 1945 své čtenáře, avšak ministerstvem informací jí byla stanovena týdenní periodicitu. Ještě než vyšla taková vyhláška ministerstva informací, řešily v prvních květnových dnech 1945 situaci s papírem regionální redakce zřejmě různým způsobem, jak dokládá vzpomínka prvního šéfredaktora *Jihočeské pravdy* Karla Augustina¹⁰³: „V tehdejší době to nebylo lehké ani s papírem. Vedoucí

¹⁰¹ BEDNAŘÍK, Petr, CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945 – 1948. In. *Masová média jako předmět odborného zájmu*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – literární historie, LI/2006/1-4, Praha: Národní muzeum, 2006, s. 34

¹⁰² Tamtéž s. 35

¹⁰³ Karel Augustin (1919 - ?) šéfredaktor *Jihočeské pravdy* 1945- 1947, redaktor českobudějovického rozhlasu v květnu 1945, redaktor regionální redakce *Práce* od 1947, 1960 - 1964 moskevským zpravodajem deníku *Práce*, 1970 – 1975 zástupce šéfredaktora *Práce*.

redaktor si jej musel obstarávat osobně: na potvrzení velitele sovětské posádky jezdil do papíren do Větrní.“¹⁰⁴

K regulaci tisku vedly výrazné rozhodovací kompetence ministerstva informací, které mimo jiné uplatňovalo tuto zásadu: „*Pokud bylo podáno více žádostí o vydávání časopisů stejného zaměření v jednom oboru, tak byl povolen jen jeden. Dodržovala se zásada, že tisk nesmí být zdrojem výdělků jednotlivců nebo anonymních skupin.*“¹⁰⁵ Regulace českého tisku vedla k tomu, že se počet vydávaných periodik výrazně snížil.

Řízení médií bylo v meziválečném Československu spojováno s preventivní cenzurou. Po osvobození v roce 1945 však oficiální vyhláška o cenzuře vydána nebyla. „*Byla svoboda tvorby veřejného mínění i jeho projevů, svoboda tisku a slova cenzurou omezena nebyla.*“¹⁰⁶ Ač neproklamovaná - ale reálně prováděná - cenzura byla v českobudějovickém poválečném tisku patrná v únorových dnech 1948, jak ukáže v dalším textu příklad týdeníku národních socialistů *Naše svoboda* – čísla vycházela s vynucenými tiskovými opravami, nebo byla vydávána opožděně, s bílými místy na titulní straně vyšla *Naše svoboda* 25. 2. 1948. I přes oficiálně neexistující cenzuru, se redaktoři po uveřejnění některých informací museli bránit soudní cestou. „*V té době jsem byl u soudu více než doma. Stále na mne někdo žaloval. Třeba i za to, že jsem uveřejnil zprávu, jaké měli zisky šéfové jedné sklárny.*“¹⁰⁷

Dalším důležitým momentem ovlivňujícím mimo jiné i periodický tisk se v roce 1945 i v letech následujících stala očista novinářské profese od zrádců a kolaborantů, která probíhala v intencích IX. a XV. části Košického vládního programu. „*Zúčtováno bude se zrádnými novináři, kteří se zaprodali a sloužili Němcům...Bude provedena důkladná očista v oblasti žurnalistiky, rozhlasu a filmu...Ve spojení s národními výbory budou všude uvedeny v činnost mimořádné lidové soudy, přičemž jejich příslušnost bude určena místním okruhem a povahou provinění.*“¹⁰⁸ Očistou v řadách novinářů se zabývala tzv. konference zástupců tisku při České národní radě, jejíž činnost byla

¹⁰⁴ ADÁMEK, Cyril. Karel Augustin, první šéfredaktor Jihočeské pravdy. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1975, r. XXXI, č. 115, s. 7

¹⁰⁵ BEDNAŘÍK, Petr, CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945 – 1948. In. *Masová média jako předmět odborného zájmu*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – literární historie, LI/2006/1-4, Praha: Národní muzeum, 2006, s. 32

¹⁰⁶ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948. 1. část*. Praha: SPN, 1991, s. 32

¹⁰⁷ ADÁMEK, Cyril. Karel Augustin. První šéfredaktor Jihočeské pravdy. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1975, r. XXXI, č. 115, s. 7

¹⁰⁸ GROSPÍČ, Jiří, CHOVANEC, Jaroslav, VYSOKAJ, Juraj. *Košický vládní program – program budování lidově demokratického Československa*. Praha: SPN, 1977, s. 131-132, 139

zahájena již 11. 5. 1945. Na ty novináře, kteří se svou kolaborací nejvíce provinili, byla uplatňována sankce vedoucí k vyloučení z novinářské profese a bylo doporučeno postavit je před Národní nebo mimořádný lidový soud.¹⁰⁹

Z českobudějovických novinářů se trestu vyhnul Jan Pavlík¹¹⁰, který spáchal po válce sebevraždu oběšením ve vězeňské cele. Jan Pavlík přispíval svými články do *Árijského boje*, jehož filiální redakce byla i v Českých Budějovicích. Tento novinář byl župním vedoucím Strany národních fašistů a vedoucím českobudějovické odbočky NOF.¹¹¹ Za udavačství a kolaboraci s nacisty byl odsouzen k trestu doživotního těžkého žaláře Václav Janík¹¹²: „47letý prokurista podniku v Děčíně, rodák jihočeský a zkrachovalý železniční úředník a národně demokratický redaktor... A byl veličinou nemalou! Zde výčet jeho hodností: byl vrchním velitelem Arijské stráže, zemským náčelníkem a tajemníkem Národního tábora fašistického, župním vedoucím této organizace a předsedou českých fašistů.“¹¹³ K trestu smrti byl odsouzen Karel Zajíček¹¹⁴, který publikoval antisemitské články. „Svým nákladem vydává z kdejakých pramenů opsané antisemitské knihy, prodává je, bouří na zpuchřelost židozvednářské republiky“¹¹⁵

Narůstající napětí mezi politickými stranami v druhé polovině roku 1947 a počátkem roku 1948 se odrazilo i v obsahovém zaměření periodického tisku (řešily se vztahy politických subjektů ve vládě, Národní frontě, v parlamentu) a bylo důsledkem hluboké krize lidově demokratického režimu. „Základní principy, na kterých byl budován a mohl fungovat, byly rozrušeny a opuštěny. Sílila a postupně se uplatňovala snaha omezit politické svobody – svoboda tisku (tajná cenzura), spolčovací (zákaz spolků), projevu (dohled na schůzích)...Poměry v NF charakterizovala i označení, kterými se strany častovaly. Množily se pojmy vyjadřující nepřátelství a neshášenlivost. Komunisté o svých partnerech hovořili jako o agentech imperialismu a ti o nich zase

¹⁰⁹ BEDNAŘÍK, Petr, CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945 – 1948. In. *Masová média jako předmět odborného zájmu*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – literární historie, LI/2006/1-4, Praha 2006, s. 32

¹¹⁰ Jan Pavlík (1910 - ?), SOkA Č. Budějovice, fond Sběrka evidence obyvatel okresu Č. Budějovice

¹¹¹ PECHA, Miloslav, VONDRA, Václav. *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození*. České Budějovice 2006, vlastním nákladem, s. 86

¹¹² Václav Janík (1899 - ?), SOkA Č. Budějovice, fond Sběrka evidence obyvatel okresu Č. Budějovice

¹¹³ *Jihočeská pravda*, 17. 4. 1947, r. III, č. 16, s. 2

¹¹⁴ Karel Zajíček (1888 -1947), SOkA Č. Budějovice, fond Sběrka evidence obyvatel okresu Č. Budějovice

¹¹⁵ *Jihočeská pravda*. 1. 5. 1947, r. III, č. 18, s. 2

*jako o komunofašistech apod.*¹¹⁶ Politická krize vyvrcholila únorovými událostmi 1948, kdy Komunistická strana Československa zcela ovládla politickou situaci a určovala její vývoj. V tom jí pomáhalo i ministerstvo informací, s jehož pomocí byla prosazována politika komunistické strany. Nařízením vlády z 12. 3. 1948 zahájilo toto ministerstvo kontrolu všech povolení, na jejichž základě byla dosud vydávána periodika.¹¹⁷

¹¹⁶ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948*. Praha: SPN 1991, s. 147

¹¹⁷ BEDNAŘÍK, Petr, CEBE, Jan. Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950. In. *K našemu století médií*. Sborník Národního muzea. Řada C- Literární historie. 53/2008/1-4, Praha: Národní muzeum, s. 49

5. Periodický tisk v Českých Budějovicích (1945 - 1948)

5.1 Periodický tisk Národního výboru v Českých Budějovicích

Jak již bylo v textu naší práce uvedeno, byl v Českých Budějovicích ještě před koncem druhé světové války utvořen Krajský národní výbor. Na jeho druhé schůzi, která se konala 6. 5. 1945, se třetím bodem jednání stal návrh na vydávání časopisu. „Navrženo, aby jako ústřední orgán Národního výboru vydáván byl časopis, jenž by nesl název „*Duch svobody*“ a který by byl ideovým a propagačním mluvčím národního výboru k občanstvu. Návrh byl schválen.“¹¹⁸

Několik desítek hodin po osvobození Českých Budějovic začal skutečně časopis vycházet s názvem, který byl navržen. I když existence tohoto periodika se počítala na několik týdnů, znamenalo jeho vydávání mimo jiné i důležitý informační kontakt jednotlivých odborů národního výboru s obyvateli města v náročné, někdy až chaotické situaci ve městě, těsně po skončení válečných operací, kdy bylo nutné a potřebné obnovovat poničené budovy a komunikace, zajišťovat zásobování obyvatel, ale i zároveň hledat pohřešované osoby, nebo se postarat o českobudějovické občany vracující se z koncentračních táborů.

5.1.1 Duch svobody

Časopis *Duch svobody* s podtitulem *Ústřední list krajského národního výboru v Českých Budějovicích*, byl prvním periodikem, které začalo vycházet v květnových dnech 1945 po osvobození Českých Budějovic. První číslo vyšlo 10. května 1945 v českobudějovické tiskárně Karla Fialy, celkem vyšlo pět čísel, i když redakce plánovala zřejmě delší dobu existence listu, jak vyplynulo z jejího vyjádření v prvním čísle listu: „*Duch svobody bude zatím vycházeti dle potřeby, později dvakrát týdně.*“¹¹⁹ *Duch svobody* vyšel celkem pětkrát: první číslo 10. 5. 1945, druhé číslo 15. 5. 1945, třetí číslo 18. 5. 1945, čtvrté číslo 25. 5. 1945 a poslední, páté číslo 1. 6. 1945. Fakt, že se s vydáváním dalších čísel počítalo, dokresluje stručné oznámení o tom, že „6. číslo *‘Ducha svobody’* vyjde ve čtvrtek 7. června t. r.“¹²⁰ Místo toho vyšlo 7. 6. 1945 první číslo periodika *Naše svoboda*, listu krajského výboru československé strany národně socialistické, v němž v krátkém tučně vtištěném oznámení na první straně bylo vysvětlení provedené změny a ujištění, že „*přes tuto technickou změnu bude náš*

¹¹⁸ SOKA České Budějovice, Fond MěNV Č. Budějovice, Zápisy o schůzích MNV 1945, nezpracováno

¹¹⁹ *Duch svobody*, 10. 5. 1945, r. I, č. 1, s. 2

¹²⁰ *Duch svobody*, 1. 6. 1945, r. I, č. 5, s. 2

časopis i nadále pokračovati ve své službě místnímu Nár. výboru v Č. Budějovicích a službě veřejnosti našeho českého jihu, bude i nadále, pokud možno, orgánem nepolitickým ve jménu hesla: „Ve svornosti a jednotě je naše síla a budoucnost!“¹²¹

Z vyjádření redakce jsou patrné změny, ke kterým začalo docházet ve struktuře periodického tisku. *„Protože svobody sotva získané patrně zneužili mnozí jednotlivci, sdružení, korporace k tomu, aby zakládali a vydávali o překot tucty časopisů, jejichž různé směry počaly ohrožovati klid a jednotu našeho národa, nehledě k nedostatku papíru, rozhodla se vláda všechny krajské časopisy zatím zastaviti a povolovati časopisy pouze stranám a kruhům k tomu povolaným, Následkem této změny přestává vycházeti „Duch svobody“. Abychom vyplnili takto nastalou mezeru v informování naší veřejnosti, vydáváme náš informativní list pod názvem „Naše svoboda“ na povolení, jež k vydávání listu obdržela strana čsl. nár. socialistů v Č. Budějovicích.“¹²²*

Změnu ve vydávání časopisu projednal i národní výbor na svém zasedání 24. 5. 1945, kdy k pátému bodu programu pod označením „Vydávání krajského tisku“ bylo v usnesení uvedeno: *„Jednohlasně usneseno, že časopis Duch svobody zůstává orgánem národního výboru až do konečného povolení vydávání krajského tisku, kdy bude převzat stranou čsl. národně socialistickou se všemi závazky od vzniku časopisu.“¹²³*

K ukončení činnosti redakce listu *Duch svobody* a k vydávání nového listu s názvem *Naše svoboda* nacházíme základní informace v materiálech Státního zastupitelství v Českých Budějovicích. V oznámení ze 7. 6. 1945 *„Podepsané vydavatelstvo a redakce sděluje, že usnesením Národního výboru v Českých Budějovicích zaniká dnešním dnem úřední list Národního výboru Duch svobody. Místo Ducha svobody vyjde dnes, tj. ve čtvrtek 7. června prvé číslo Krajského listu českosl. Národních socialistů v Českých Budějovicích „Naše svoboda“. Bude vycházeti jednou týdně, vždy v úterý. Majitel a vydavatel: Krajský výk. výbor strany čsl. nár. socialistů v Č. Budějovicích, vedoucí a odpovědný redaktor Stanislav Votruba, tiskne Knihotiskárna K. Fialy, program a obsah: posláni čsl. nár. socialistů ve vládě a na českém jihu, provádění vládního košického programu, politické, hospodářské zájmy,*

¹²¹ Čtenářům časopisu *Ducha svobody. Naše svoboda*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 1

¹²² Tamtéž s. 1

¹²³ SOKA České Budějovice, Fond MěNV České Budějovice, Zápisy o schůzích MNV 1945, nezpracováno

veřejné problémy, vládní zprávy a informace národních výborů, sportovní referáty atd.¹²⁴

Funkci vedoucího a odpovědného redaktora plnil Stanislav Votruba¹²⁵, který stejnou pozici poté zastával i v *Naší svobodě*. Přes proklamaci o možné nepolitičnosti ukázala každodenní praxe fungování politické strany, že strana národních socialistů potřebuje hájit před veřejností své názory a záměry, a proto tím, že přestal vycházet *Duch svobody*, ztratil místní národní výbor jakousi svou „tiskovou platformu“.

Duch svobody vycházel v rozsahu čtyř stran, hned od druhého čísla byla jedna strana věnována reklamě, jež se stala důležitým zdrojem příjmů, neboť redakce neměla dostatek finančních prostředků. „K četným dotazům sdělujeme, že dobrovolné příspěvky na tiskový fond listu budou přijaty. Vydávání „Ducha svobody“ bylo zahájeno bez jakékoli finanční rezervy. – Eventuelní peněžní příspěvky budtež prozatím zasílány vedení listu na adresu tiskárny: K. Fiala, Č. Budějovice, Husova 6.“¹²⁶ Zájem o vydávání listu byl velký: „Zájem o list a zprávy v něm obsažené byl ohromný. Nejen z města a okolí, ale i z Lišovska, Třeboňska, Českomoravské vysočiny a z mnoha jiných míst docházely žádosti o zaslání těchto historicko-dokumentárních výtisků.“¹²⁷ Vedle finančních problémů se redakce musela vypořádat i s nedostatkem papíru. „Milí přátelé, vy všichni, kteří jste redakci *Ducha svobody* zaslali různé zprávy, básně a jiné příspěvky a jež jsme nemohli otisknouti, omluvte nás. Máme totiž velký nedostatek papíru, a proto s ním úzkostlivě šetříme. Otiskujeme jen to nejnnutnější, ačkoli bychom časopis rádi vydávali ve větších rozměrech a použili vaší lask. spolupráce. Jakmile nám bude papír přidělen, vrátíme se k vašim příspěvkům, pokud nebudou předstiženy časem.“¹²⁸

¹²⁴ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

¹²⁵ Stanislav Votruba (1886 - ?), redaktor periodik *Stráž lidu*, *Jihočeská jednota*, *Duch svobody*, *Naše svoboda*, *Svoboda*, prozaik – autor knih *Hřích Gabriely Lánské* (1926), *Ve víru lásky a vášni* (1926)

¹²⁶ *Duch svobody*, 15. 5. 1945, r. I, č. 2, s. 3

¹²⁷ *Duch svobody*, 15. 5. 1945, r. I, č. 2, s. 3

¹²⁸ *Duch svobody*, 18. 5. 1945, r. I, č. 3, s. 3

Rubriky a témata

První číslo obsahovalo první straně „Prohlášení krajevého Národního výboru v Českých Budějovicích“ (celý text prohlášení je uveden v příloze číslo 1 této práce), které vzniklo při ustavujícím zasedání tohoto orgánu vedení města 5. května 1945 a které se zaměřovalo na řešení hlavních úkolů v nejbližším období. Formulace těchto úkolů svým způsobem odpovídala zaměření listu, neboť ten se stal v zásadě zpravodajskou základnou národního výboru sdělujícího důležité informace občanům Českých Budějovic a okolí. *„Musíme zajistiti zásobování města, jeho bezpečnost, zameziti rozvratu žvlům neodpovědným, musíme zajistiti dopravu i hladký chod našeho hospodářského i pracovního života a v dané době vyřídíme svůj poměr k cizím národnostem a záškodníkům národa. Jest proto bezpodmínečně nutno, aby se všichni občané řídili pokyny Národního výboru a pokyny výkonných orgánů Národnímu výboru podřízených... Klid a pořádek bude prvním dobrým znamením dobrého začátku nového národního života.“*¹²⁹

Vedle jmenovitého seznamu členů krajevého Národního výboru, byly na první straně prvního čísla otištěny dvě fotografie: předsedy Národního výboru Rudolfa Bureše a plukovníka Františka Vávry, velitele branných sil v jižních Čechách a člena Národního výboru v Českých Budějovicích.

To, že se Národní výbor stal organizátorem každodenního života ve městě, dokazují jednotlivé příspěvky, které nebyly ani v jednom případě podepsány. Například v člancích „Zprávy Národního výboru v Českých Budějovicích“,¹³⁰ „Z činnosti krajevého Národního výboru v Č. Budějovicích“,¹³¹ „Nezatěžujte zbytečně práci referentům Národního výboru v Českých Budějovicích“¹³² si můžeme najít doklady o široké agendě, která se musela rychle vyřizovat. Jednalo například o materiální zabezpečení občanů, kteří se vraceli z koncentračních táborů, o zajištění opuštěných bytů po německém obyvatelstvu, o organizaci dopravy válečných zajatců různých národností, o zabezpečení plynulého chodu železničního i poštovního spojení, o odstranění všech německých nápisů ve městě a mnoha dalších záležitostech.

¹²⁹ Prohlášení krajevého Národního výboru v Českých Budějovicích. *Duch svobody*, 10. 5. 1945, č. 1, s. 1

¹³⁰ *Duch svobody*, 25. 5. 1945, r. I, č. 4, s. 2

¹³¹ *Duch svobody*, 10. 5. 1945, r. I, č. 1, s. 4

¹³² *Duch svobody*, 25. 5. 1945, r. I, č. 4, s. 2

Tak významný převrat v životě českého národa, jakým se stal konec druhé světové války a události s ním spojené, nemohly zůstat bez povšimnutí časopisu *Duch svobody*. To, že se lidé nemohli ubránit navraceným vlasteneckým pocitům, bylo logické. Tato témata se objevovala buď ve formě přesně řazených časových posloupností a stručného popisu událostí (viz další pasáž textu), nebo v podobě rozsáhlých reportáží z oslav konce války, popřípadě oslavných článků „Slavný čtvrtek 10. 5. 1945“¹³³, „Vítejte nám!“¹³⁴, „Bratrská Rudá armáda v Českých Budějovicích“¹³⁵.

První číslo se stalo i podrobnou kronikou konce války a prvních poválečných hodin a dnů nejen v Českých Budějovicích, ale i v různých městech jižních Čech. *Duch svobody* uveřejňoval pod titulkem „Události na běžícím pásu“ jednotlivá hlášení národních výborů a četnických stanic, která došla na Národní výbor do Českých Budějovic. Jedná se o unikátní informace, ze kterých je možné čerpat pohyb vojsk, chování obyvatelstva, situaci zejména v železniční dopravě a další důležité události. „7. května 1945. 18.30 Vodňany: Americké tanky u Písku postupují jedním proudem na Rožmitál, druhým na Cehnice.- 19.05 Nádraží: Němci se pokoušejí vyvézt vlaky s potravinami z Borovan.- 19.30 Elektrárna v Mydlovarech střežena německou policií. – 19.35 Zlatá Koruna: Dohody dosaženo, rukojmí propuštění.“¹³⁶

I když vyšlo pouze pět čísel, snažila se redakce hned od druhého čísla zařazením jednotlivých rubrik jednak zpřehlednit orientaci v jednotlivých článcích a jednak vymezit tematické oblasti. Na stranách dvě a tři byly otiskovány „Drobné zprávy“ a „Tělovýchova a sport“. „Drobné zprávy“ obsahovaly krátká sdělení z nejrůznějších oblastí života města a blízkých obcí – o telefonickém spojení, o vysílání českobudějovické vysílačky: „Českobudějovická vysílačka hlásí zprávy v těchto denních hodinách ránem počínaje: 7.30, 10.30, 12.30, 15.30, 19.30 a 21.30 hod.“¹³⁷ „Drobné zprávy“ sloužily i jako oznamovatel o konání nejrůznějších akcí (např. bohoslužby za oběti války, brigády na odklizení protitankových překážek, na opravu poškozené sokolovny aj.), i vybízely obyvatelstvo k obnovené činnosti různých společností a spolků (Junák, divadelní ochotníci). „Tělovýchova a sport“ měla velice rozsáhlé zpravodajství o výsledcích sportovních zápasů (zejména v kopané a házené),

¹³³ *Duch svobody*, 15. 5. 1945, r. I, č. 2, s. 1

¹³⁴ *Duch svobody*, 15. 5. 1945, r. I, č. 2, s. 2

¹³⁵ *Duch svobody*, 10. 5. 1945, r. I, č. 1, s. 2

¹³⁶ *Duch svobody*, 10. 5. 1945, r. I, č. 1, s. 4

¹³⁷ *Duch svobody*, 25. 5. 1945, r. I, č. 4, s. 3

zároveň otiskovala výzvy k zahájení všestranné tělovýchovné činnosti českobudějovického Sokola, informovala o založení místního Národního tělovýchovného výboru. Zpráva o návratu sportovců na česká hřiště popisuje začátek sportovních utkání ve válečné době. „*Nebude již německého prvního proslovu v domácím rozhlase, nebude již pánovitě vlát nad českým hřištěm hnusný hákový kříž a přeházená trikolóra slovanských barev, ale naše krásná vlajka s modrým klínem.*“¹³⁸

Na činnost redakce časopisu *Duch svobody* plynule navázala *Naše svoboda*, o jejíž historii a činnosti pojednáme v podkapitole o periodickém tisku politických stran v Českých Budějovicích.

5.2 Periodický tisk politických stran v Českých Budějovicích

Ještě před tím, než se budeme věnovat rozboru periodik jednotlivých politických stran, uvádíme jejich stručný přehled, jak ho otiskl *Jihočech* v rubrice s názvem „Organisační“: „*Rozhodnutím ministerstva informací povoleno bylo všem politickým stranám československým vydávati krajský tisk. V Českých Budějovicích, kde až dosud vycházel jako orgán Národního výboru „Duch svobody“, začínají vycházeti „Jihočech“, orgán čsl. soc. demokracie, „Jihočeská pravda“, orgán komunistické strany, „Naše svoboda“, čsl. nár. socialistů a „Hlas lidu“, orgán čsl. strany lidové. Dosavadní časopis „Duch svobody“ přestal tímto vycházet.*“¹³⁹ První periodikem v osvobozených Českých Budějovicích se stal list *Duch svobody*, jehož první číslo vyšlo 10. 5. 1945, následovala *Jihočeská pravda* 19. 5. 1945, v prvních červnových dnech vyšly současně první čísla periodik *Jihočech* a *Naše svoboda*, a to 7. 6. 1945, první poválečné číslo *Hlas lidu* poté 13. 6. 1945.

5.2.1 Jihočeská pravda

Jihočeská pravda navazovala na tradice periodického tisku komunistické strany, vydávaného v Českých Budějovicích. Tyto tradice souvisely s vývojem názorových proudů v sociální demokracii. Od 28. 10. 1920 vydávala levice sociální demokracie periodikum *Jihočeský dělník*, s podtitulem *Župní orgán čsl. sociálně demokratické strany dělnické*, od 19. 5. 1921 (číslo 32) začal vycházet tento *Jihočeský dělník* s podtitulem *Týdeník československé strany komunistické pro IX. župu*. V Českých Budějovicích však vycházel *Jihočeský dělník* pouze do 31. 8. 1926 (číslo 68), poté byl

¹³⁸ *Duch svobody*, 25. 5. 1945, r. I, č. 4, s. 3

¹³⁹ *Jihočech*, 15. 6. 1945, r. I, č. 2, s. 3

přeložen do Plzně. Vysvětlení takové změny následovalo v čísle následujícím (číslo 69), kdy už *Jihočeský dělník* vyšel v Plzni s podtitulem *Časopis komunistické strany v Československu: „Rozhodnutím vyšších instancí strany přechází nás list z Čes. Budějovic do Plzně...Mýlil by se každý, že list je překládán proto, že jej nemůžeme udržeti. Strategie nutí podrobiti se usnesení o centralisaci tisku, aby krajský list za výhodnějších a snazších poměrů vycházel.“*¹⁴⁰ Periodika komunistické strany pak vycházela v jiných jihočeských městech.¹⁴¹

Jihočeská pravda vycházela s podtitulem *Orgán Komunistické strany Československa v Čes. Budějovicích* od svého prvního čísla (19. 5. 1945) až do čísla pátého (27. 6. 1945), ke změně v podtitulu došlo od šestého čísla (4. 7. 1945) na *Krajský orgán Komunistické strany Československa v Čes. Budějovicích*. Další změny v podtitulu v námi sledovaném období (1945 – 1948) již realizovány nebyly. Jako vydavatel byla v tiráži nejprve uváděna KSČ České Budějovice (od 19. 5. 1945 do 9. 10. 1947), od 16. 10. 1947 (číslo 42) se vydavatelem stal Krajský výbor KSČ v Českých Budějovicích. Rozsah jednotlivých vydání listu se v prvním roce vydávání pohyboval od 4 do 6 stran (změny v rozsahu listu nebyly pravidelné), od 4. 1. 1946 mají jednotlivá vydání 6 až 8 stran. Náklad listu se pohyboval kolem 12 000 výtisků.¹⁴²

Jihočeská pravda se stala v pořadí druhým periodikem, které vyšlo v Českých Budějovicích krátce po osvobození – a sice 19. května 1945. „*Pro toto první číslo nebyl ještě ustanoven odpovědný redaktor a bylo tedy vydáno pod odpovědností redakčního kolektivu.*“¹⁴³ Přípravu prvního čísla (19. 5. 1945) *Jihočeské pravdy* řídil redakční kolektiv - patřili k němu Oldřich Nouza¹⁴⁴, Karel Augustin, Richard Šerý¹⁴⁵, vydání druhého čísla řídil odpovědný redaktor Josef Paleček¹⁴⁶, od třetího čísla 1945 se stal odpovědným redaktorem Karel Augustin, který byl na své pozici vystřídán v roce 1947, kdy od čísla 41 (9. 10. 1947) začal působit jako vedoucí redaktor a odpovědný zástupce

¹⁴⁰ ŠÍMOVÁ, Anna. Na cestu do Plzně. *Jihočeský dělník*, 2. 9. 1926, r. 27, č. 69, s. 4

¹⁴¹ Od roku 1928 vycházel v Písku týdeník KSČ *Rudá fronta z továren a polí*, kvůli nedostatku financí se sloučil s plzeňskou *Pravdou*, v letech 1936 – 1938 opět v Písku vycházela *Obrana lidu*, v Táboře časopisy *Komunista* a *Most k lepšímu zítřku*. Koncem roku 1938 začala KSČ v jižních Čechách vydávat ilegální list *Černá vysílačka*. In: BOSÁK František. Pomnichovská republika a jihočeský tisk. *Jihočeský sborník historický*, 1988, r. LVII, č. 3, s. 119 a s. 125

¹⁴² *Adresář československého tisku. Roč. I., 1948*. Praha: Orbis, 1948, s. 87

¹⁴³ ŠERÝ, Richard. Jak jsme začínali před dvaceti lety. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1965, r. XXI, č. 118, s. 1

¹⁴⁴ Oldřich Nouza (1903 – 1974) básník, výtvarný kritik, před válkou redaktor časopisu *Linie*, spolupráce s českobudějovickou kulturní skupinou *Jih*, která vydávala literární revue *Jih*

¹⁴⁵ Richard Šerý (1914-1990)

¹⁴⁶ Josef Paleček (1902 – 1965) dělník, funkcionář KSČ, vězněn v koncentračním. táboře Buchenwald, 1945 – 1951 tajemník KV KSČ Č. Budějovice, od roku 1946 člen ÚV KSČ.

listu Bohuslav Metelec¹⁴⁷. Poté, kdy se *Jihočeská pravda* sloučila s *Jihočechem* (30. 6. 1948), listem českobudějovické sociální demokracie, a kdy přestala vycházet periodika nekomunistických stran, stala se *Jihočeská pravda* jediným jihočeským regionálním týdeníkem, informujícím o společenskopolitických, kulturních a sportovních událostech.

K historii

Jihočeská pravda nebyla v období 1945 – 1948 celokrajským týdeníkem, ve Strakonících vydávala KSČ *Hlas Prácheňska*. Jako týdeník vycházela *Jihočeská pravda* od svého vzniku v roce 1945 až do roku 1954, kdy se zvýšila periodicitu na dvě čísla týdně. Od roku 1958 do roku 1960 vycházela *Jihočeská pravda* obden, od 1. 10. 1960 se stal z *Jihočeské pravdy* deník. Jako tiskový orgán komunistické strany se *Jihočeská pravda* objevovala až do 9. 12. 1989 (č. 290), kdy měla v podtitulu označení *Orgán JKV KSČ*. Od následujícího čísla se již podtitul zněl *Regionální deník Jihočeského kraje*, vydavatelem nebyl krajský výbor KSČ, ale vydavatelství Rudé právo. Pod svým původním názvem vyšla *Jihočeská pravda* naposledy 31. 5. 1991 (č. 126), již den poté (1. 6. 1991) zněl název periodika *Deník Jihočeská pravda*, od roku 1992 začaly pro každý okres kraje vycházet regionální mutace, pro okres České Budějovice to byly *Českobudějovické listy*. V roce 1996 se staly *Českobudějovické listy* součástí vydavatelství *Deníky Bohemia*. K poslední změně názvu na *Českobudějovický deník* došlo 18. 9. 2006.

Poměrně podrobné informace z prvních týdnů vydávání *Jihočeské pravdy* nacházíme v těch jejích číslech (např. číslo 118 z 19. 5. 1965, číslo 115 z 19. 5. 1975, číslo 115 z 18. 5. 1985), která vycházela k jubilejnímu roku založení tohoto periodika. „*Tenkrát se to udělalo všechno velmi jednoduše, sešli jsme se v bytě Oldřicha Nouzy, dohodli, kdo co napíše a noviny začali vydávat.*“¹⁴⁸

Ke svým novinářským začátkům a k organizačním okolnostem vydávání tohoto periodika se ve svých vzpomínkách vrátil jeho první šéfredaktor Karel Augustin v rozhovoru ke čtyřicátému výročí vydání prvního čísla *Jihočeské pravdy*: „*Před válkou*

¹⁴⁷ Bohuslav Metelec (1921 - ?) 1945 redaktor *Jiskry* (OV KSČ Jindřichův Hradec), od listopadu 1945 spolupracovník *Jihočeské pravdy*, od 1947 vedoucí redaktor *Jihočeské pravdy*

¹⁴⁸ ADÁMEK, Cyril. Karel Augustin, první šéfredaktor *Jihočeské pravdy*. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1975, r. XXXI, č. 115, s. 7

*jsem studoval filosofii. Pak nás jednou sebrali z koleje, zahnali do Ruzyně a šli jsme na dva roky do koncentráku. Na chvíli jsem přišel domů, a už jsem zase musel pryč, na nasazení do Steyru. Když jsem se vrátil definitivně, vyhledali mě přátelé a řekli mi, že strana připravuje vydávání novin a úkolem naší skupiny je dát dohromady první čísla. Všechno šlo strašně rychle, na radnici jsme přebírali rozhlas a do toho noviny... Sám jsem nevěděl, jestli nemám pokračovat ve studiu, ale času bylo málo a komunistický tisk ještě nebyl, a tak jsme se dali urychleně do přípravy.*¹⁴⁹ Z rozhovoru dále vyplývá, že list byl tištěn ve Společenské tiskárně Švejda & Slavík v Plachého ulici a že majitele tiskárny nemusel šéfredaktor ke spolupráci přemlouvat: *„To nebyla potíž, šéf byl rád, že jdeme k němu, byla o nás rvačka, mysleli si, že to budou mít dobré, kdybychom náhodou vyhráli. Redakce měla problémy se zajištěním papíru pro tisk novin, který byl na přiděl. Museli jsme samozřejmě shánět autory, psát, nebyly filmy do fotoaparátů, obstarávali jsme inzerci, starali se o distribuci.*¹⁵⁰ Tisk listu se od 31. 10. 1946 (číslo 45) postupně přesunul do opravované bývalé německé tiskárny Moldavia, která byla koncem války poškozena bombardováním a která byla pod regionální správou. Zajímavý byl i úřední postup, kterým tuto tiskárnu získala do užívání komunistická strana. Na 4. schůzi národního výboru v roce 1945 byla projednán a schválen návrh na předání této tiskárny krajské organizaci KSČ.¹⁵¹ Zprávy, které byly o provozu tiskárny vydávány samotným listem, který v ní byl tištěn, vysvětlují další osud tiskáren, které byly pod národní správou a které se začaly postupně znárodnovat. *„V Moldavii tiskneme od listopadu 1946 Jihočeskou pravdu... Vlekly proces pomalé obnovy končil vlastně až únorem. Rozhodnutím o znárodnění tiskáren, změnami ve vedení podniku.*¹⁵²

V období 1945 – 1948 jsme zaznamenali jedno období, v němž *Jihočeská pravda* nevycházela. Důvodem takového výpadku byla vyhláška ministerstva informací, podle které byly na dobu jednoho měsíce zastaveny všechny týdeníky a obdeníky. Toto opatření se dotklo periodického tisku všech politických stran v regionu. Redakce o tom své čtenáře informovala a sdělovala další pokyny: *„V měsíci listopadu tedy Jihočeská Pravda nevyjde. Zpravodajská služba bude v této době soustředěna výhradně na mutační stránku českého jihu v Rudém Právu. Naši zpravodajové a dopisovatelé*

¹⁴⁹ MAJER, Vladimír. Čtyřicet. *Jihočeská pravda*, 18. 5. 1985, r. XLI, č. 115, s. 3

¹⁵⁰ MAJER, Vladimír. Čtyřicet. *Jihočeská pravda*, 18. 5. 1985, r. XLI, č. 115, s. 3

¹⁵¹ „Referent Karel Záhořík podává návrh, aby čl. straně komunistické byla předána do užívání tiskárna Moldavia, která jest zabaveným národním majetkem, a to bez jakýchkoliv právních požadavků. Návrh tento jednomyslně schválen.“ SOkA České Budějovice, Fond MěNV, Zprávy o schůzích MNV 1945, nezpracováno

¹⁵² *Jihočeská pravda*, 23. 12. 1948, r. IV, č. 51-52, s. 5

*pokračují ve své činnosti dále. Počátkem prosince t. r. na shledanou.*¹⁵³ Pravidelné vydávání Jihočeské pravdy bylo po této pauze zahájeno 6. 12. 1945 (číslo 25).

Na přípravě jednotlivých čísel *Jihočeské pravdy* se autorsky podíleli například František Schweighofer¹⁵⁴, Marie Jeanová, Karel Karda, Rudolf Bureš, Milena Nouzová, Oldřich Nouza, Bohuslav Metelec, Karel Augustin, Josef Paleček, Richard Šerý, fotografem byl Otto Sepp¹⁵⁵, grafické podobu titulní hlavičky *Jihočeské pravdy* vytvořil Karel Štěch¹⁵⁶.

Snahou redakce bylo vydávat *Jihočeskou pravdu* bez inzerátů. Koncem června 1945 redakce v rubrice „Zprávy“ uvedla, že nechce být vydržována penězi, o kterých by se mohlo říci, že „*nejsou z čistého pramene – jsme zásadní, nemyslíme obchodnický.*“¹⁵⁷ Z tohoto důvodu byl zřízen tiskový fond, do něhož přispívali členové místních organizací KSČ v kraji. „*První příspěvky na tiskový fond složené okresní konferencí KSČ v Č.B. v neděli dne 17. VI. V částce téměř 6. 000 K jsou důkazem pochopení.*“¹⁵⁸ Takové odvážné předsevzetí vydrželo vydavateli *Jihočeské pravdy* až do konce října 1945, než ho obtížná ekonomická situace donutila ke změně stanoviska a než se reklama a inzeráty staly v různém rozsahu běžnou součástí každého vydání tohoto periodika. Již 25. číslo *Jihočeské pravdy* z 6. 12. 1945 obsahovalo jednu celou stranu inzerce a tištěné reklamy.

Rubriky a témata

Obsahové zaměření listu vyjádřil svým článkem, který měl charakter propagandistického textu, v prvním čísle *Jihočeské pravdy* „Slovo úvodem“ předseda Národního výboru v Českých Budějovicích Rudolf Bureš. „*Tento list nedostal svoje jméno náhodou. Pravda – to je hlavní zásadní směrnice pro jeho spolupracovníky, je jejich nejvyšší ctižádostí. Pravda – to je záruka vítězství, neboť pravda zvítězí vždy, v budoucnu právě tak jako zvítězila v těchto dnech. Ta pravda našeho národa, o které je řeč v našem státním znaku... Této pravdě bude sloužit náš list podle svého slavného vzoru, Pravdy, orgánu komunistické strany ruské. Je to velký závazek pro redakci, pro*

¹⁵³ Oznámení čtenářům a dopisovatelům. *Jihočeská pravda*, 1945, bez data, r. I, č. 24, s. 2

¹⁵⁴ Schweighofer František (1895 – 1988)

¹⁵⁵ Otto Sepp (1912 – 2011) fotograf Jihočeského muzea, fotoreportér Jihočeské pravdy

¹⁵⁶ Karel Štěch (1908-1982), český malíř, ilustrátor, grafik, člen Sdružení českých umělců a grafiků Hollar

¹⁵⁷ *Jihočeská pravda*, 20. 6. 1945, r. I, č. 4, s. 4

¹⁵⁸ Tamtéž

nás všechny. Štít listu musí zůstat bez poskvrny. Musí mít první a nejpečlivěji ověřené zprávy. Spolupracovníky ze všech oborů veřejného života. Musí dát místo objektivní kritice a dovést se dovolat nápravy zlořádů. Musí získat důvěru lidu. Pak bude také tím, čím jej chceme mít: Největším listem – největší strany na českém jihu.“¹⁵⁹

Ve třetím čísle *Jihočeské pravdy* uveřejnila redakce výzvu ke spolupráci směrem ke svým čtenářům a zároveň se vymezila vůči informacím bulvárního charakteru: „*Otevíráme Jihočeskou Pravdu vám. Noviny nejsou orgánem, který by lidu něco vnucoval, naopak – noviny jste vy. Život kolem vás vře a roste v mnohonásobných obměnách, v určitém vývoji za přesným cílem. Neustálý pohyb růstu utváří zářné příklady a mnoho chyb, znamenité výsledky snažení a tisíce omylů. Vy, kteří jste v továrnách a v kancelářích, ve školách a na venkově, spolupovíráte, jste přímými podílníky v hrdinství práce. Pracujete, vidíte, slyšíte. Žádná událost neexistuje, dokud není o ní psáno a svět je teprve tehdy světem, až když se dostal do novin. Chceme mít noviny jiné, než jak byly dělány dosud. Odmítáme především divokou sensaci. Nechceme mít zájem na krvavém líčení vražd a zločinů. Nezajímají nás měšťácké aféry. Zlomeniny nohou, rukou, zprávy, že někdo někde strčil palec do brusu.*“¹⁶⁰

V obsahovém zaměření *Jihočeské pravdy* nacházíme ve sledovaném období několik základních témat, ve kterých se odrážela specifika poválečné situace. Z jejich analýzy poznáváme, že *Jihočeská pravda* (i regionální tisk dalších politických stran) plnila bezprostředně po válce funkci zprostředkovatele místních orgánů veřejné samosprávy, neboť pomáhala organizovat život ve městech a vesnicích, informovala o transportech z koncentračních táborů, zapojila se prostřednictvím tiskových výzev do hledání pohřešovaných osob. Výrazná změna v životě českého národa, zejména nadšení ze znovu nabyté svobody, víra v lepší budoucnost a budovatelské odhodlání k co nejrychlejšímu obnovení země pronikaly do řady příspěvků. Zároveň se předmětem zájmu novinářů staly i záležitosti spojené s výsledky druhé světové války, které byly řešeny na základě mezinárodních politických dohod a vnitropolitických dokumentů – jednalo se zejména o vysídlování německého obyvatelstva, s tím spojené otázky osídlování pohraničí, potrestání zrádců a kolaborantů, lidové soudy. Postupem času byla na stránkách *Jihočeské pravdy* zřetelná polarizace názorů ve vztahu k ostatním titulům

¹⁵⁹ BUREŠ, Rudolf. Slovo úvodem. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1945, r. I, č. 1, s. 2

¹⁶⁰ Pište! *Jihočeská pravda*, 13. 6. 1945, r. I, č. 3, s. 2

nekomunistického tisku. A právě touto problematikou náš přehled obsahového zaměření listu začneme.

V období před volbami v roce 1946, ale zejména v druhé polovině roku 1947 a bezprostředně před únorovými událostmi v roce 1948, se na stránkách *Jihočeské pravdy* začaly objevovat polemické a kritické články reagující zejména způsoby zpracování některých témat v regionálním jihočeském tisku politických stran. „*Brzy se však mezi politickými subjekty objevily a začaly množit spory a vzájemná obviňování jako reakce na způsoby psaní konkurenčního tisku. Byl to přirozený důkaz či součást politické diference, názorových a mocenských konfliktů při řešení důležitých otázek.*“¹⁶¹

V roce 1947 se *Jihočeská pravda* vymezovala nejčastěji vůči článkům v periodikách národně socialistické strany - v regionální *Naší svobodě* a v celostátním *Svobodném slově* (v jeho jihočeské mutaci). Již z titulků „Pirouetka Svobodného slova“¹⁶², „Neodborná odbornost Svobodného slova“¹⁶³) je patrná ironie, se kterou byl poté napsán celý článek. Hned v prvním čísle čtvrtého ročníku *Jihočeské pravdy* z 8. 1. 1948 najdeme čtyři články¹⁶⁴ vymezující se vůči názorům v jiných regionálních týdenících, podobně tomu bylo i v čísle 2 z 15. 1. 1948, kdy rovněž ve čtyřech člancích se píše o lži, osočování a je žádána rovná a jasná odpověď¹⁶⁵. Od ledna 1948 do konce února 1948 vyšlo osm čísel *Jihočeské pravdy* a v žádném z nich nechyběl článek, který by nereagoval alespoň v jednom případě na názory otištěné v periodiku jiné politické strany. K nejrozsáhlejším článkům, které bychom mohli nazvat polemikou, patřila výměna názorů mezi redaktory Emilem Nováčkem¹⁶⁶ z *Jihočecha* a Josefem Palečkem z *Jihočeské pravdy*, jejichž podstatou byl spor o další orientaci československé politiky. Vůči prosovětskému kolektivistickému, komunistickému uspořádání naší společnosti stála koncepce politického systému, který by byl orientován socialisticky, ale navazoval na prvorepublikové liberálně demokratické tradice. V 51. čísle *Jihočecha* z 19. 12. 1947

¹⁶¹ KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, s. 8

¹⁶² *Jihočeská pravda*, 9. 10. 1947, r. III, č. 41, s. 5

¹⁶³ *Jihočeská pravda*, 6. 11. 1947, r. III, č. 45, s. 4

¹⁶⁴ Demagogie s rudým terorem se vyplácí. *Jihočeská pravda*, 8. 1. 1948, r. IV, č. 1, s. 1, Základní omyl Emila Nováčka. Tamtéž s. 2, Vánoční lež Naší svobody. Tamtéž s. 3, Jak pomáhá Naše svoboda reemigrantům. Tamtéž s. 3

¹⁶⁵ Jak je to s organizací nár. soc. v Kramolíně, *Jihočeská pravda*, 15. 1. 1948, r. IV, č. 2, s. 1, Žádáme rovnou a jasnou odpověď. Tamtéž s. 2, Je lež a osočování politický program? Tamtéž s. 3, Zbytečný útok na odbory. Tamtéž s. 4

¹⁶⁶ Emil Nováček (1895 - ?), 1937 župní tajemník sociální demokracie v Č. Budějovicích, 1940 zatčen a čtyři roky vězněn v koncentračním táboře Dachau, po roce 1948 vězněn za protistátní činnost

byl publikován komentář Emila Nováčka, který hodnotil názorové proudy v sociální demokracii a později v komunistické straně, zejména spor v socialistickém hnutí ohledně taktiky po roce 1918 v Československu, kritizoval Gottwaldovo hodnocení událostí v období 1918- 20 a názor obhajující tehdejší situaci, která údajně měla být zralá pro sociální revoluci a diktaturu proletariátu. Analogii se situací po rozkolu v sociální demokracii ve dvacátých letech a obavy z nedemokratického vývoje ve společnosti spatřoval Emil Nováček na přelomu let 1947 – 48, kdy se začaly výrazně projevat nedemokratické tendence v politickém životě, zejména v politice KSČ. Josef Paleček reagoval článkem „Základní omyl Emila Nováčka“¹⁶⁷, ve kterém hned v úvodu charakterizoval svého partnera v polemice: „*Poznali jsme jej jako stoupence tábora těch příslušníků sociální demokracie, kteří se s vývojem u nás těžko směřují a často si zastesknu po staré předmnichovské republice a po starém pořádku.*“ Odpověď následovala v časově nejbližším vydání *Jihočecha*: „*Můj základní omyl je tedy v tom, že hodnotím poměry a vývoj v první republice trochu jinak nežli komunisté... Přáli bychom si, aby komunisty dnes často zdůrazňovaná cesta demokracie nebyla jenom taktickou, nýbrž zásadní, a o to vlastně jde.*“¹⁶⁸

Nekomunistická periodika mnohem častěji než *Jihočeská pravda* přinášela kritiku pracovní morálky ve znárodněných podnicích, polemizovala o výši finančních odměn členů závodních rad ve znárodněných podnicích a o dalších problémech spojených se zestátnováním majetku. Ohlasy na kritiku uvedeného obsahového zaměření byly většinou plné ironických poznámek a útoků. Jak dokazují vybraná slovní spojení a věty z článku „Co pan S. V. v Naší svobodě nenapsal“: „*Pan Vševěd má ve svém novinářském pytlíčku bonbonek nebo nahořklou karamelku... hodí čtenáři do očí křivulku i s akademickým blátíčkem...naše publikum už zná ta představení s tromlřajrem na bolševiky.*“¹⁶⁹

Další témata i kauzy se týkaly zemědělství, ať už diskuse o neobdělávané půdě v pohraničí po odchodu německého obyvatelstva či o (ne)potřebnosti zřízení traktorových stanic. Pozornost veřejnosti v souvislosti s dodávkovými povinnostmi zemědělských plodin od drobných a středních zemědělců až po velkostatkáře vyvolala v regionu na přelomu roků 1947 a 1948 aféra s případem okresního agronoma Antonína

¹⁶⁷ *Jihočeská pravda*, 8. 1. 1948, r. IV, č. 1, s. 2

¹⁶⁸ Na cí straně je omyl? *Jihočech*, 16. 1. 1948, r. IV (44), č. 3, s. 2

¹⁶⁹ Co pan S. V. v Naší svobodě nenapsal. *Jihočeská pravda*, 14. 8. 1947, r. III, č. 33, s. 3

Kůly, který byl kritizován ministerstvem zemědělství, že nedokáže zajistit od zemědělců plánované dodávky, a proto se pokusil o sebevraždu. Takové téma nezůstalo bez odezvy u žádného regionálního periodika politických stran. Tři nekomunistické strany vydaly tehdy společný leták, ve kterém informovaly o tom, že příčinou zoufalství agronoma byl tlak na plnění úkolů ze strany členů KSČ na ministerstvu zemědělství, s interpelací na ministra Ďuriše s žádostí o vysvětlení se ve sněmovně obrátila Milada Horáková. *Jihočeská pravda* na celou kauzu reagovala dvěma články „Demagogie s rudým terorem se nevyplácí!“¹⁷⁰ a „Žádáme rovnou a jasnou odpověď“¹⁷¹, v nichž nepodávala žádná vysvětlení, pouze propagandisticky konstatovala, že nekomunistické strany využily nešťastného případu k politické agitaci, která „svědčí o nervositě v těchto stranách, která pramení ze skutečnosti, že mnozí jejich přední činitelé se dosud nedovedli přizpůsobit lidově demokratickému režimu“.¹⁷² Co se týče podrobných zpráv a komentářů z projednávání případu, věnovala se tématu nejvíce *Naše svoboda*, která téma uzavřela rozsáhlým článkem „Případ inženýra Kůly ve sněmovně“.¹⁷³

V úvodní části naší práce jsme připomněli dlouholetou historii soužití českého a německého obyvatelstva v Českých Budějovicích, které bylo negativně poznamenáno obdobím před okupací a událostmi druhé světové války, po níž následovalo vysídlování německého obyvatelstva. Toto téma nemohlo zůstat bez povšimnutí médií, proto všechna regionální periodika politických stran se k problému vyjadřovala. Vzhledem k tomu, že v hodnocení odsunu německého obyvatelstva se periodika příliš nelišila, budeme se mu z tohoto důvodu alespoň stručně věnovat právě při analýze *Jihočeské pravdy*, kde se dané téma objevovalo průběžně až do roku 1947 - společně s informacemi o činnosti lidových soudů, které rozhodovaly o potrestání válečných zločinců, zrádců a kolaborantů.

Krátce po vzniku *Jihočeské pravdy*, hned v jejím čtvrtém čísle z 20. 6. 1945, je v článku „Konec německé otázky“ konstatováno: „Řešení a likvidace německé otázky v Č. Budějovicích jest prováděna rychle, důkladně, plánovitě a jen na dobrých podkladech. Především žádá lid okamžitě zajištění Němců bez jakékoliv výjimky.“¹⁷⁴ Častým prvkem jednotlivých článků byla stereotypizace v hodnocení německého

¹⁷⁰ *Jihočeská pravda*, 8. 1. 1948, r. IV, č. 1, s. 1

¹⁷¹ *Jihočeská pravda*, 15. 1. 1948, r. IV, č. 2, s. 2

¹⁷² Demagogie s rudým terorem se nevyplácí. *Jihočeská pravda*, 8. 1. 1948, r. IV, č. 1, s. 1

¹⁷³ *Naše svoboda*, 18. 2. 1948, r. IV, č. 7, s. 1

¹⁷⁴ *Jihočeská pravda*, 20. 6. 1945, r. I, č. 4, s. 1

obyvatelstva, jako tomu bylo v článku „Nejvyšší čas pro odsun Němců“: „*Tam, kde Němci narazí na slabinu soucitu nebo liknavosti, rozvinou okamžitě svou germánskou duši prosáklou fašistickým nacismem v plné nebezpečné šíři.*“¹⁷⁵ Doba organizovaného odsunu nenávisť vůči německému obyvatelstvu nijak nezměnila, proto se objevovaly titulky „Němci před a za mřížemi“¹⁷⁶, „Čistíme někdejší fašistické hnízdo“¹⁷⁷ a další. Jisté náznaky v diferenciaci provinění a následném hodnocení naznačil článek „K odsunu Němců“, kde bylo konstatováno: „*Je třeba trestů přiměřených a individuálních. Při rozboru některých případů zjistíme řadu okolností, důležitých pro posouzení jednotlivých osob.*“¹⁷⁸ Vzhledem k rozsáhlosti a náročnosti tohoto tématu jsme mohli naznačit pouze některé základní momenty v reflexi národnostní otázky na stránkách *Jihočeské pravdy*.

Dalším tématem, které zaujímal na stránkách *Jihočeské pravdy* důležité místo, se stala prezentace politiky Komunistické strany Československa, která se nejvíce precizovala v polemikách s periodiky jiných politických stran. Vedle časté výměny názorů se svými oponenty se komunistická strana, vědomá si své síly a převahy zejména v průběhu roku 1948, snažila svou propagandou přesvědčit o správnosti své politiky. Například Jan Bartuška v článku „Za socialismu a proto doleva a vpřed“, byl přesvědčen, že politika KSČ je „*určena inteligenci, která je nahlodána filosofií úniku ze života, nihilisticky hledí na svět a vlivem morálky buržoazie se dostává na nebezpečné scesti.*“¹⁷⁹ Začátkem února 1948 tentýž autor připomínal, že: „*Nikdo nás nesvede z této cesty a také naši nepřátelé v jižních Čechách se přepočítají, kalkulují-li s jinými závěry a možnými konci.*“¹⁸⁰ Po únoru 1948 se vedle podpory vlády Klementa Gottwalda řešily otázky přestupu členů jiných politických stran do KSČ, vždy označené titulkem „Oznamuji, že přestupuji“: „*Stohy přihlášek, že za nimi těžko vidíš hlavu toho, kdo je pověřen jejich zpracováním. Otevřeli jsme brány strany všem poctivým lidem dokořán.*“¹⁸¹ Citace zároveň ukazuje i jistou aktuálnost specifik stranického života.

¹⁷⁵ *Jihočeská pravda*, 31. 10. 1945, r. I, č. 23, s. 3

¹⁷⁶ *Jihočeská pravda*, 25. 1. 1946, r. II, č. 4, s. 3

¹⁷⁷ *Jihočeská pravda*, 15. 2. 1946, r. II, č. 7, s. 1

¹⁷⁸ *Jihočeská pravda*, 8. 2. 1946, r. II, č. 6, s. 2

¹⁷⁹ *Jihočeská pravda*, 29. 1. 1948, r. IV, č. 4, s. 2

¹⁸⁰ *Jihočeská pravda*, 12. 2. 1948, r. IV, č. 6, s. 1

¹⁸¹ *Jihočeská pravda*, 11. 3. 1948, r. IV, č. 10, s. 1

Jihočeská pravda v začátcích své existence sice oznamovala, že „*my se nesmíme bát pravdy, my si ji musíme říkat, i když se nám nelíbí*“¹⁸², ale rubriku na své druhé straně, zaměřenou na kritiku „Souhlasíme, nelíbí se nám, navrhuje“, v níž čtenáři například poukazovali na chyby v práci národních výborů a jiných institucí, zachovala pouze do čísla 20 z 10. 10. 1945. Naopak rubrika „Bude Vás zajímat, že...“ zůstala rovněž na druhé straně až do konce roku 1947 a čtenáři se v ní seznamovali v krátkých zprávách zejména o základních údajích z lidových soudů, o hospodářské situaci a dalších faktech. Problematiku jednotlivých oblastí jihočeského regionu obsahovaly „Zprávy z krajů“ na straně 3 a 4. Sportovní rubrika se objevila na poslední straně hned ve druhém čísle z roku 1945 pod názvem „Sportovní tělovýchova“, až v roce 1948 byl její název změněn na „Náš sport“. Netradičně často vedle sebe na jedné straně byly umístěny rubriky „Kultura“ a „Zemědělství“.

Jihočeská pravda v názorové polarizaci s periodiky nekomunistických stran rozvíjela obhajobu politiky KSČ. O správnosti v celkové politické orientaci země přesvědčovala propagandistickým tlakem zejména v předúnorovém období roku 1948. Autory většiny komentářů byli jak členové redakce Karel Augustin a Bohuslav Metelec, tak i regionální politici strany Rudolf Bureš, Josef Paleček nebo Jan Bartuška a další.

¹⁸² *Jihočeská pravda*, 18. 7. 1945, r. I, č. 8, s. 4

5.2.2 Jihočech

Jihočech patřil k těm nemnoha periodikům, která po skončení druhé světové války obnovila svou činnost a navázala na dlouholetou tradici ukončenou rokem 1938.

Obnovený list *Jihočech*, s podtitulem *Krajský orgán Československé sociální demokracie v Českých Budějovicích*, vydávalo Jihočeské vydavatelské a nakladatelské družstvo – a to prvních třináct čísel v roce 1945, další vydání v roce 1945 a v letech následujících zajišťoval jako majitel a vydavatel Župní výkonný výbor Československé sociální demokracie, 21. 3. 1947 (od čísla 12) se vydavatelem stal Krajský výkonný výbor Československé sociální demokracie. *Jihočech* vycházel jedenkrát týdně (ve čtvrtek) v tiskárně Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky – filiálka České Budějovice, pouze šestnáct čísel roce 1946 (od čísla 18 do čísla 33) vytiskla českobudějovická tiskárna V. A. Vimr. Ve funkci vedoucího a odpovědného redaktora působil v prvních týdnech vydávání v roce 1945 Mirko Sedlák¹⁸³, od čísla 6 (13. 7. 1945) vedl redakci Bohuslav Němec¹⁸⁴, k další změně ve vedení redakce došlo od čísla 23 (16. 11. 1945), kdy redakci vedl až do konce roku 1946 Emil Nováček. Bohuslav Němec se vrátil do vedení redakce v lednu 1947. Náklad *Jihočecha* býval uváděn 15 000¹⁸⁵ nebo 20 000¹⁸⁶ výtisků.

K historii

Jihočech vycházel v letech 1918-1938, s podtitulem *Obdeník československé sociálně demokratické strany dělnické*, s hospodářskou krizí se objevily i v redakci *Jihočecha* finanční problémy, proto musel list změnit svou periodicitu. Jako obdeník vycházel *Jihočech* třikrát týdně, a to v pondělí, ve středu a v pátek, od roku 1929 se vydávání omezilo na dva dny v týdnu, v posledních letech své předválečné existence se *Jihočech* dostával ke svým čtenářům pouze jedenkrát týdně. S předválečnou existencí *Jihočecha* je spojeno působení Aloise Kříže¹⁸⁷, který byl jeho zodpovědným redaktorem

¹⁸³ Mirko Sedlák (1913 – 1981), informace o jeho politické činnosti jsou uvedeny v poznámce 22

¹⁸⁴ Bohuslav Němec (1919 - ?), 1940 – 1944 úředník redakce *Jihočeské jednoty*, 1944/45 odpovědný redaktor *Jihočeské jednoty*, v období 1945 a 1947/1948 vedoucí redaktor *Jihočecha*

¹⁸⁵ *Adresář československého tisku*. Roč. I., 1948. Praha: Orbis, 1948, s. 87.

¹⁸⁶ KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994, s. 164

¹⁸⁷ Alois Kříž (1881 – 1945) v Liberci založil český časopis *Ještědský obzor*, 1911 do Č. Budějovic, zde redaktor listu *Nový jihočeský dělník*, účastník 1. světové války - zážitky v knize *Martyrium živého*, 1918 - 1929 zodpovědný redaktor *Jihočecha*, zemřel 3. 3. 1945 v koncentračním táboře Terezín.

až do prosince 1929, poté jeho funkci převzal Karel Břicháček¹⁸⁸. Posledního číslo *Jihočecha* před druhou světovou válkou vyšlo 17. 11. 1938, jednalo se o 45. číslo ročníku XLI. Majitelem listu byl v té době Župní výkonný výbor československé sociálně demokratické strany dělnické. Redakce oznámila a vysvětlila ukončení činnosti periodika v několika článcích, v nichž se odvolávala na domácí a zahraniční politické události. „*Rozhodnutí to nikoho, kdo sleduje vývoj našeho vnitropolitického života, nepřekvapí, poněvadž je jen přirozeným důsledkem poměrů, jak se po tragickém neštěstí národa u nás vytváří... sociální demokraté v jižních Čechách, tak jako celá strana dobrovolně se rozchází a dávají se do služeb zjednodušených politických poměrů. Prvním a nezbytným důsledkem tohoto rozhodnutí je zastavení stranického tisku.*“¹⁸⁹ Stručnou poznámkou v posledním čísle z roku 1938 se k ukončení činnosti týdeníku vrátila redakce na straně 2: „*Zastavení časopisu Jihočech je odůvodněno brzkou likvidací strany a běřeme ho neradi na vědomí. Jsme povinni konstatovat, že pro hnutí strany i v těch nejtěžších dobách vykonával Jihočech služby neocenitelné.*“¹⁹⁰

K obnovení *Jihočecha* po skončení druhé světové války se vyjádřila redakce hned v prvním čísle v článku nazvaném „*Za práva jihočeského lidu*“: „*Časopis Jihočech zastavili jsme v roce 1938, kdy Mnichov učinil první nápor na hranice našeho státu a kdy se přes nás převalila nacistická vlna. Dnes, kdy nacismus byl rozdrčen a našemu lidu byla navracena svoboda, hlásí se Jihočech opět ke slovu. Doba, v níž se tak děje, je charakterizována tím, že demokracie liberalistická ustupuje na celé čáře demokracii lidové a sociální, která zachvacuje srdce a mozky nejen nás, ale i celé řady evropských národů, především slovanských.*“¹⁹¹ Další informace o obnoveném vydávání¹⁹² *Jihočecha* či o změně tiskárny¹⁹³ jsou zachovány k inventáři Státního oblastního archivu v Třeboni.

¹⁸⁸ Základní životopisné údaje se nepodařilo získat

¹⁸⁹ Činů je třeba. Zastavujeme vydávání Jihočecha. *Jihočech*, 17. 11. 1938, r. XLI, č. 45, s. 1

¹⁹⁰ *Jihočech*, 17. 11. 1938, r. XLI, č. 45, s. 2

¹⁹¹ *Jihočech*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 1 a 2

¹⁹² „11. 6. 1945 JIHOČECH. Ministerstvo informací, tiskový odbor přípisem ze dne 6. června 1945 č. j. 4022L/TO povolilo nám vydávání periodického časopisu, což tímto oznamujeme. Časopis nese název *Jihočech*, bude vycházeti týdně vždy ve čtvrtek, a bude krajským orgánem Čs. soc. demokracie. Je tištěn v Československé akciové tiskárně ČAT České Budějovice. Zodpovědným redaktorem je Miroslav Sedlák. Obsah článků bude asi tento: články hospodářské a politické, záležitosti organizační, různé zprávy z kraje, činnost místních a okresních národních výborů.“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

¹⁹³ „2. 5. 1946. Státní zastupitelství České Budějovice. Knihtiskárna V. A. Vimr a spol., Č. Budějovice, Klavíkova 807, oznamuje tímto, že od 1. V. 1946 převzala tisk časopisu *Jihočech*.“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

Změny politického života v roce 1948 se projevily i v redakci *Jihočecha*, který dle oficiálního oznámení přestal vycházet k 30. 6. 1948. Ukončení činnosti redakce listu *Jihočech* je v materiálech Státního zastupitelství České Budějovice zachyceno stručnou poznámkou: „*Jihočech* 30. 6. 1948 zastaveno – sloučeno s KSČ.“¹⁹⁴ V praxi to znamenalo, že *Jihočech* splynul s listem *Jihočeská pravda*, orgánem krajského výboru KSČ v Českých Budějovicích.¹⁹⁵

Rozloučení redakce *Jihočecha* se čtenáři v krátkém článku s názvem „Dnes naposled“ mělo oficiální ráz, jednalo se v něm o pouhé konstatování daného stavu a přáním redakce bylo, aby čtenáři *Jihočeskou pravdu* přijali „*se stejným pochopením, jako přijímali náš list, neboť ona bude pokračovatelkou v konečné fázi boje za dokonalý a socialistický řád.*“¹⁹⁶ Přesto najdeme ve stejném čísle *Jihočecha* zajímavý, emocemi prostoupený komentář k historii periodického tisku sociální demokracie v Českých Budějovicích, ve kterém autor Jan Jíra nabádá k tomu, aby nadále byl obsah novin prostoupen „*masarykovsky a benešovsky opravdovou demokracií, poznávající lidskou důstojnost jednoho v druhém.*“¹⁹⁷ Autor komentáře podle našeho názoru neurčitým závěrem vyjádřil jak svou naději, tak ale i obavy o pokračování demokratických tradic v tisku i obecně ve společnosti. „*Až zavřeme redakci, vezmeme si tato poslední čísla. Vezmeme je a půjdeme dopředu. S nimi. S tím, co nám říkají. S tím, k čemu nás zavazují...*“¹⁹⁸ Obavy o další charakter novinářské práce nabyly v té době (červen 1948) reálných podob na základě aktivit nově vzniklého akčního výboru jihočeských novinářů (26. 2. 1948), kteří ve svém prohlášení mimo jiné napsali: „*A žádáme, aby novináři druhu Tigridova nebyli nikdy více počítáni za Čechy, tím méně za české žurnalisty.*“¹⁹⁹

Rubriky a témata

Redakce týdeníku *Jihočech* se v jeho prvním čísle v roce 1945 přihlásila k zásadám Košického vládního programu, k jehož naplňování se vyjádřila s tím, že bude klást důraz na regionální zájmy: „*A zde právě při stálých zřetelech na speciální*

¹⁹⁴ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

¹⁹⁵ „26.6.1948. Krajský sekretariát Čsl. sociální demokracie. Oznamujeme vám, že dne 30. 6. 1948 zaniká časopis *Jihočech* na základě usnesení krajského slučovacího výboru čsl. soc. dem. a KSČ a splývá s časopisem *Jihočeská pravda*. Tím přestává naše povinnost zasílat příslušné doklady.“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 67

¹⁹⁶ Dnes naposled. *Jihočech*, 25. 6. 1948, r. IV (45), č. 26, s. 1

¹⁹⁷ JÍRA, Jan. Článek poslední. *Jihočech*, 25. 6. 1948, r. IV (45), č. 26, s. 2

¹⁹⁸ JÍRA, Jan. Článek poslední. *Jihočech*, 25. 6. 1948, r. IV (45), č. 26, s. 2

¹⁹⁹ Akční výbor jihočeských novinářů jihočeské veřejnosti. *Jihočech*, 27. 2. 1948, r. IV (45), č. 9, s. 1

*regionální poměry jihočeské vidí Jihočech svůj úkol v tom, že bude vládní program popularizovat, vládu všestranně podporovat a jí tlumočit požadavky jihočeského lidu.*²⁰⁰

Dalším úkolem listu se měla stát snaha po ideovém sblížení všech vrstev společnosti, po vytvoření mohutné jednotné strany všech dělníků, rolníků, živnostníků a inteligence, strany vládní a státní: „*Tato cesta byla nalezena a bude úkolem našeho Jihočecha dbát toho, aby z ní nebylo uchýleno. Z uvedeného je tedy vidět, že náš Jihočech a naše strana mají určeno, aby sehrály ještě významnou roli v době, kdy začínáme znovu budovat svůj stát a kdy jsme povinni učinit vše, aby obnovená republika se stala republikou novou a lepší, republikou spokojeného a šťastného lidu.*“²⁰¹ Ve srovnání s dalšími listy politických stran se *Jihočech* odlišoval poměrně značným počtem úvodníků, zpráv, komentářů, analýz stranických programových problémů, které byly podepsány autorem příslušného materiálu, například Miroslavem Sedlákem, Josefem Míčkou²⁰², Emilem Nováčkem, Milošem Ferebauerem²⁰³, Janem Mukem²⁰⁴ a řadou dalších.

První čísla *Jihočecha* vycházela na 4 až 6 stranách (od roku 1946 na 4 až 8 stranách), pravidelnost v počtu stran není možné vysledovat. Jestliže první dvě čísla byla věnována oslavným článkům o konci války, o nadějích spojovaných se životem ve svobodném Československu a informacím o organizačních záležitostech krajské organizace sociální demokracie v nejbližším období, pak již od třetího čísla se ustálily pravidelné rubriky. V rubrice „Organisační“ na straně 2 se vedle informací pro členy sociální demokracie nacházely důležité zprávy o organizaci poválečného života ve městě. Nejvíce se v roce 1945 vyskytovaly informace o repatriačních komisích, o problematice německého obyvatelstva ve městě, z nichž lze usuzovat na chaotickou situaci, kterou oficiální městské úřady nezvládaly a nedokázaly jí zabránit²⁰⁵, dále

²⁰⁰ Za práva jihočeského lidu. *Jihočech*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 1

²⁰¹ Za práva jihočeského lidu. *Jihočech*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 2

²⁰² Josef Míčka (1901 - ?) krajský vedoucího Národního souručenství v Českých Budějovicích, politik sociální demokracie, poslanec Prozatímního Národního shromáždění

²⁰³ Miloš Ferebauer (? – 1946) publikoval v periodikách *Jihočech*, *Svět práce*, *Svobodné Československo*, rozhlasový redaktor, autor knihy „*Básně do vějíře*“ (1941).

²⁰⁴ Jan Muk (1901 – 1980), středoškolský učitel v Jindřichově Hradci, autor vlastivědných a historických prací

²⁰⁵ „*Energicky se vypořádali s Němci v Mladém u Českých Budějovic. Poznali za války nejlépe na svém těle jejich násilnost a vzpurnost, a proto nejlépe cítí potřebu odstranění všech Němců i jejich pomahačů z obce. Zatím přidrželi Němce k práci a označili je páskem na rukávě s nápisem „Němec“, stanovili dobu,*

oznámení o znovuoobnovených aktivitách nejrůznějších sborů a spolků aj. K dalším pravidelným rubrikám patřily „Kultura“ („Jihočeskou kulturou“) na straně 4, „Jihočeská tělovýchova“ („Jihočeským sportem“) na poslední straně, „Zprávy osobní a rodinné“ a „Malý oznamovatel“ se objevovaly střídavě na druhé nebo třetí straně.

Od čísla 8 (27. 8. 1945) začala být zařazována rubrika „Jihočeský SČM“. Polovinu plochy poslední strany (jednalo se o čtvrtou nebo šestou stranu) zaplňovala inzerce, výjimku tvořila vydání týdeníku v období stranických konferencí, voleb, ale i konce a počátku kalendářního roku, kdy bylo inzerci věnováno i několik stran.

Důležitou součástí *Jihočecha* byly krátké komentáře, pravidelně otiskované na druhé straně listu v levém sloupci - nejdříve pouze s titulky jednotlivých komentářů, později (od čísla 49, 6. 12. 1946) sjednocené v rubrice s označením „Pod naší lucernou“. Tematicky byla tato rubrika velice různorodá, dotýkala se zejména každodenních záležitostí a problémů, se kterými se běžně ve svém životě setkávali obyvatelé města a regionu. Názvu rubriky odpovídal i kritický způsob psaní jednotlivých komentářů. Pokud bychom chtěli ukázat jistou nadčasovost některých témat, pak by bylo možné uvést dodnes diskutovanou otázku zavádění letního a zimního času: „*Už dnes můžeme pozorovati, že vedle domnělých hodnot, které má toto zavedení nového zimního času přinést, obnáší nám celou řadu nedostatků, v tomto opatření je překotnost a nedomyšlenost.*“²⁰⁶ Obdobně jako v současnosti kritizovali novináři byrokracii na úradech: „*Obyčejný člověk bloudí mezi institucemi, čísly kanceláří a formuláři jako Alenka v říši divů.*“²⁰⁷ Výmluvně působí i dnes titulek „Bídny život pensistů“²⁰⁸.

K originálním součástem několika prvních vydání *Jihočecha* (od třetího čísla z 22. 6. 1945, do čísla 11 z 17. 8. 1945) patřily „Epigramy“, u nichž byl jako autor uveden Miloš Dačický, a které byly označovány také názvem „Havlíčkovské variace“. Jako ukázkou jsme vybrali ty, které by podle našeho názoru oslovily čtenáře i dnes, ačkoli se vztahují k poválečné situaci. U obou se jedná o využití situace k vlastnímu prospěchu a politické či profesní kariéře. „*NIC NOVÉHO POD SLUNCEM. Jak v první,*

od kdy do kdy se mohou pohybovat na ulici a zároveň i dobu nedělní vycházky. *Jihočech*, 15. 6. 1945, r. I, č. 2, s. 3

²⁰⁶ Zimní čas. *Jihočech*, 6. 12. 1946, r. II, č. 49, s. 2

²⁰⁷ Křížová cesta za poukazem. *Jihočech*, 4. 4. 1947, r. III (44), č. 14, s. 2

²⁰⁸ *Jihočech*, 24. 1. 1947, r. III (44), č. 3, s. 2

tak i v druhé republice jsme vlastenčili dost, - ba ještě více. Šest let jsme potom žili v tichém skrytu, teď však, bratři, hurá ke korytu.“²⁰⁹ „NADČASOVÝ. Vlastencem jsem jistě v každém směru, na co někde přijdu, všechno беру. A mám právo, věru, dělat kariéru: Z pátého na šestý – toho rána, navlék' jsem si pásku partyzána.“²¹⁰

Významným tématem úvodníků a politických komentářů se po celou dobu existence týdeníku stala spolupráce s komunistickou stranou. Regionální tiskové orgány obou stran zdůrazňovaly společné cíle: „*Tato spolupráce nás naplňuje radostí a do budoucna velkými nadějemi.*“²¹¹ Ke společným cílům patřilo rovněž vytvoření jednotné dělnické strany, jak dokládá článek „*Sjednocení dělnického hnutí*“²¹² z prvního poválečného čísla *Jihočecha*, z něhož vyplývá, že na vytvoření jednotné socialistické strany se měli vedle komunistů a sociálních demokratů podílet také národní socialisté. Velice rychle však tato myšlenka přestala být prosazována, a to nejen na stránkách tisku, ale i v regionální politice.

Vstřícný vztah komunistů a sociálních demokratů byl v jihočeském regionu realitou pouze několik měsíců po osvobození. Krajské vedení sociální demokracie (předseda Mirko Sedlák, tajemník strany Emil Nováček) stále více přecházelo do opozice. Byli to právě členové vedení strany, kteří na stránkách svého tiskového orgánu odmítali úzkou spolupráci s KSČ, jak dokazují například články „*Nenechte si líbit teror! Totalitní záchvaty netrpíme.*“²¹³ nebo „*Československá sociální demokracie se sloučí s komunisty?*“²¹⁴ Vyplývá z nich, že na základě postupu komunistů v prvních měsících po osvobození byla otázka sjednocení KSČ a sociální demokracie vyřízena negativně. Například při volbě předsednictva Okresního národního výboru v Českých Budějovicích 28. 6. 1946 hlasovali všichni čtyři zástupci sociální demokracie proti kandidátům KSČ na funkci předsedy a III. náměstka předsedy.²¹⁵

²⁰⁹ *Jihočech*, 15. 6. 1945, r. I, č. 2, s. 3

²¹⁰ *Jihočech*, 15. 6. 1945, r. I, č. 2, s. 3

²¹¹ *Jihočech*, 29. 6. 1945, r. I, č. 4, s. 1

²¹² *Jihočech*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 1

²¹³ *Jihočech*, 5. 4. 1946, r. II, č. 14, s. 1

²¹⁴ *Jihočech*, 5. 4. 1946, r. II, č. 14, s. 2

²¹⁵ „Člen ONV Hondlík vznesl dotaz, zda návrh na předsednictvo byl skutečně učiněn za dohody všech stran NF, vzhledem k tomu, že zástupci čsl. soc. dem. hlasovali proti volbě předsedy a III. náměstka. Tento dotaz vysvětlil předseda tím, že při poradě zástupce čsl. soc. dem. nevyjádřil stanovisko své strany.“ SOKA České Budějovice, fond ONV České Budějovice. Zápisy o plenárních zasedáních ONV v Českých Budějovicích, nezpracováno

V září 1947 se po dohodě mezi oběma stranami o společném postupu na domácí politické scéně nekompromisně vyjádřil Mirko Sedlák v článku „Slučujeme národ – nesloučíme stranu!“: „*Nejde tady o sloučení sociální demokracie s KSČ, ale o klid ve státě a o jednotu v národě. Čs. sociální demokracie zůstává i dál stranou samostatnou a nezávislou.*“²¹⁶

V podkapitole o *Jihočeské pravdě* jsme ukázali některé polemiky s redakcí *Jihočecha*. *Jihočeská pravda* kritizovala působení Mirko Sedláka, Josefa Míčky a Emila Nováčka po dobu okupace v Národním souručenství²¹⁷: „*Pan Josef Míčka, jinak protektorátní pisatel kolaborantských článků, klidně provozuje své rejdy po starém a otevřeně si libuje, že má v tom jaksi volnou ruku.*“²¹⁸ Reakcí byl článek „*Rolník Josef Míčka věrně sloužil národu*“²¹⁹, vysvětlující změny politických postojů a chování vedoucích představitelů Národního souručenství v Českých Budějovicích a jejich další osudy. K této polemice je důležité uvést, že korektní stanovisko zaujala *Jihočeská pravda*, která vyjádřením Jana Bartušky přiznala podíl členů sociální demokracie na odbojové činnosti: „*A přece neváhám jako čestný a poctivý chlap dodat: Mirko Sedlák a Emil Nováček se rozešli s Národním souručenstvím, byli v odboji s Němci a byli za svoji odbojovou činnost vězněni.*“²²⁰ *Jihočech* obviňoval v článku „*Dr. Jan Bartuška psal učebnice němčiny*“²²¹ krajského předsedu KSČ a okresního soudce v Trhových Svinech Jana Bartušku z napomáhání nacistickému režimu tím, že psal v německém jazyce jazykové příručky pro soudy a advokátní kanceláře („*Praktická kniha rozmluv o soudní agendě*“, „*Klíč k praktické knize rozmluv o soudní agendě*“). Kromě německého jazyka vadily redakci *Jihočecha* zejména předmluvy k těmto publikacím, v nichž bylo vysloveno poděkování nadřízeným úřadům a sekčnímu vedoucímu protektorátního ministerstva spravedlnosti. Způsob novinářské polemiky *Jihočeské pravdy* byl na stránkách *Jihočecha* charakterizován jako šejdrismus Stříbrného tisku z první republiky²²². Zemědělskou politiku KSČ kritizoval Josef Míčka.

²¹⁶ *Jihočech*, 19. 9. 1947, r. III (44), č. 38, s. 1

²¹⁷ Josef Míčka - krajský vedoucí Národního souručenství (dále NS), Mirko Sedlák - předseda tiskové komise a vedoucí propagační činnosti NS, Emil Nováček - zástupce krajského tajemníka NS

²¹⁸ Jasně odhalení pana Míčky. *Jihočeská pravda*, 30. 1. 1947, r. III, č. 5, s. 2

²¹⁹ *Jihočech*, 7. 2. 1947, r. III (44), č. 6, s. 1

²²⁰ Čelem k pravdě – každému, co mu patří. *Jihočeská pravda*, 20. 2. 1947, r. III, č. 8, s. 1

²²¹ *Jihočech*, 14. 2. 1947, r. III (44), č. 7, s. 1

²²² *Jihočech*, 24. 1. 1947, r. III (44), č. 4, s. 1

Kritika politiky KSČ pokračovala až do únorových dnů roku 1948. Na ohrožení demokracie v zemi upozorňovaly 20. 2. 1948 články z první strany „ÚRO nesmí vládnout“²²³, „Půjde o demokracii“²²⁴. Varovná vyjádření s ohledem na možný další vývoj politické situace se vyznačovala razantností a nesmlouvavostí, kterou je možné srovnat s úvodníky a komentáři *Naší svobody*, týdeníkem národních socialistů. *Jihočech* upozorňoval na to, že KSČ zneužívá odbory pro svou politickou agitaci: „*Pracující lid nemůže být uveden do temnoty hazardním postupem komunistů z ÚRO. Jde o mnoho, možná o vše!*“²²⁵ Důležitost výsledku blížících se voleb byla spojována s vizí klidného vývoje země k socialismu nekompromisní demokratickou cestou – a právě demokratický charakter voleb byl ohrožen: „*Programový volební cíl KSČ získat za každou cenu 51 procent hlasů, prováděný v řadách prostých voličů různými náznaky a někde dokonce výhrůžkami, vzbuzuje v řadách ostatních stran oprávněnou domněnku, že KSČ nastupuje cestu k získání absolutní moci ve státě.*“²²⁶ Ještě 27. 2. 1948 vyzýval Mirko Sedlák v článku „Příkaz kritických dnů“²²⁷ sociální demokracii k zachování politického postupu směrem k socialismu, který měl být uskutečňován demokratickými prostředky.

Vzhledem k tomu, že se vedení sociální demokracie na jihu Čech po roce 1945 stále více dostávalo do opozice vůči politice KSČ, byl touto skutečností ovlivněn i obsah stranického týdeníku *Jihočech*. Funkcionáři strany Mirko Sedlák a Emil Nováček navíc patřili k autorům řady úvodníků a komentářů, proto jejich vliv na obsah týdeníku byl velký až do února 1948, kdy nesouhlas s politickou situací v zemi dovedl Mirko Sedláka k emigraci. Další osud *Jihočecha* souvisel s poúnorovou politikou sociální demokracie, jejímž přispěním došlo ke sloučení tohoto týdeníku s *Jihočeskou pravdou*.

5.2.3 Naše svoboda

Naše svoboda vycházela jedenkrát týdně s podtitulem *Krajský časopis strany československých národních socialistů v Českých Budějovicích*, od osmého čísla prvního ročníku (1945) se podtitul změnil na *Krajský časopis československé strany národně socialistické v Českých Budějovicích*. Vydavatelem *Naší svobody* byl po celou

²²³ *Jihočech*, 20. 2. 1948, r. IV (45), č. 8, s. 1

²²⁴ *Jihočech*, 20. 2. 1948, r. IV (45), č. 8, s. 1

²²⁵ ÚRO nesmí vládnout. *Jihočech*, 20. 2. 1948, r. IV (45), č. 8, s. 1

²²⁶ VEVEŘA, Jan. Půjde o demokracii. *Jihočech*, 20. 2. 1948, r. IV (45), č. 8, s. 1

²²⁷ SEDLÁK, Mirko. Příkaz kritických dnů. *Jihočech*, 27. 2. 1948, r. IV (45), č. 9, s. 1

dobu existence listu od 7. 6. 1945²²⁸ do 25. 2. 1948 Krajský výkonný výbor Československé strany národně socialistické v Českých Budějovicích.

Ve vedení redakce se v průběhu existence týdeníku vystřídali Stanislav Votruba a Jaroslav Hadač²²⁹ (od čísla 1 ze 7. 6. 1945 vedl redakci Stanislav Votruba, od čísla 44 z 29. 10. 1947 Jaroslav Hadač, od čísla 45 z 5. 11. 1947 opět Stanislav Votruba). Obdobně jako ostatní týdeníky politických stran vycházela jednotlivá vydání na 4 až 6 stranách. Tisk periodika zajišťovala tiskárna Karla Fialy v Českých Budějovicích. O nákladu periodika nejsou v naší prostudované literatuře potřebné údaje, proto vycházíme ze zprávy: „*Redaktor Naší svobody br. Votruba pojednal o tisku strany. Sdělil, že náklad Naší svobody se pohybuje ve výši 13 000 – 15 000 čísel. Velkou bolestí je však nedostatek papíru.*“²³⁰

K historii

Regionálním periodikem, které reprezentovalo národně socialistické myšlenky, byl v období 1919 – 1938 list *Stráž lidu*, s podtitulem *Orgán jihočeských národně sociálních organizací* (celostátním tiskovým orgánem strany bylo *České slovo*), který vycházel dvakrát v týdnu do roku 1932, poté se stal týdeníkem. Po skončení druhé světové války nebyl tisk této politické strany obnoven pod původním názvem.

Vydávání *Naší svobody* těsně souvisí s krátkou existencí periodika *Duch svobody*, jehož historii a charakteristiku jsme již uvedli v předchozím textu. První číslo *Naší svobody* vyšlo 7. 6. 1945 a redakce v jeho prvním čísle v levém horním sloupci na první straně vysvětluje důvody, proč byl *Duch svobody* zastaven. V článku „Čtenářům časopisu *Ducha svobody*“, ze kterého už jsme část citovali v souvislosti s ukončením vydávání listu *Duch svobody*, byla obsažena i zajímavá předsevzetí redakce o nepolitičnosti obsahu: „*Přes tuto technickou změnu bude náš časopis i nadále pokračovati ve své službě místnímu Národnímu výboru v Č. Budějovicích a službě*

²²⁸ „P.T. Vydavatelstvu časopisu *Naše svoboda*. 3. 7. 1945. Tiskový odbor ministerstva informací prozkoumal Váš návrh na vydávání časopisu *Naše svoboda* a běře jej na vědomí, ježto neodporuje schváleným směrnicím pro vydávání novin a časopisů.“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

²²⁹ Jaroslav Hadač (1910 – 1999) typograf, novinář (*České slovo*, *Naše svoboda*, *Zemědělské noviny*, *Svobodné slovo*), autor knihy *Rožmberk: české moře*. Třeboň: Rada osvětová, 1946

²³⁰ *Naše svoboda*, 26. 6. 1945, r. I, č. 44, s. 2

veřejnosti našeho českého jihu, bude i nadále, pokud možno, orgánem nepolitickým ve jménu hesla: „Ve svornosti a jednotě je naše síla a budoucnost!“²³¹

Naše svoboda se stala jediným periodikem politické strany, které v námi zkoumaném období postihly zásahy do obsahu jednotlivých materiálů. První případ konfiskace byl trochu specifický, neboť oznámenou konfiskací a její zdůvodnění následně příslušné úřady vzaly zpět, takže došlo pouze ke zpožděnému vydání pátého čísla z 4. 2. 1948. Předmětem sporu se stal článek „Pro perzekuci občanů je dobré i protektorátní nařízení“. Jednalo se v něm o praxi zemského národního výboru, který údajně nařizoval bytové prohlídky na základě nepodložených udání, a to podle vládního nařízení vydaného za protektorátu. Článek uzavíralo přesvědčení, že takové nařízení se v roce 1948 hodí komunistům k pronásledování občanů jiného politického přesvědčení.²³² O konfiskaci *Naší svobody* informovala redakce 11. 2. 1948, kdy vysvětlovala, proč páté číslo čtvrtého ročníku vyšlo opožděně. „Zemský národní, Oblastní úřadovna státní bezpečnosti v Č. Budějovicích, zaslala 3. února redakci *Naší svobody* následující přípis: „Podle telefonického příkazu státního zastupitelství v Č. Budějovicích z dnešního dne zabavuje se čís. 5, roč. IV. periodického časopisu *Naše svoboda*, a to celý obsah článku „Pro perzekuci občanů je dobré i protektorátní nařízení“. Článek se zabavuje proto, že obsah článku zakládá skutkovou podstatu trestných činů dle par. 14, odstavec 5, 18, č. 2 a 3 zák. číslo 50/1923 Sb. a par. 300 tr. zákona.“²³³ Toto nařízení však bylo rozhodnutím téhož úřadu o dva dny později zrušeno, „ježto tu není veřejného zájmu na zabavení, zabavené výtisky mají být oprávněným vráceny.“²³⁴

Další případ realizované a zřetelné konfiskace, kdy se ke čtenáři dostal výtisk s bílou plochou na jedné třetině první strany, je možné dokumentovat na osmém čísle *Naší svobody* z 25. 2. 1948, které mělo nad titulkem označení „Po konfiskaci opravené vydání!“. Tímto dnem také vyšlo poslední číslo *Naší svobody*, jak potvrdilo i následné úřední oznámení redakci: „Odnětí povolení k tisku periodického tisku *Naše svoboda*

²³¹ *Naše svoboda*, 7. 6. 1945, r. I, č. 1, s. 1

²³² Pro perzekuci občanů je dobré i protektorátní nařízení. *Naše svoboda*, 4. 2. 1948, r. IV, č. 5, s. 3

²³³ Konfiskace *Naší svobody*. *Naše svoboda*, 11. 2. 1948, r. IV, č. 6, s. 1

²³⁴ Konfiskace *Naší svobody*. *Naše svoboda*, 11. 2. 1948, r. IV, č. 6, s. 1

bylo vydáno ministerstvem informací, tiskovým odborem pod č. j. 22.052/48 T.O. dne 3. III. 1948.²³⁵

Rubriky a témata

Chtěla-li se *Naše svoboda* stát orgánem pokud možno nepolitickým, jak vyplývalo z krátkého článku z 7. 6. 1945 „K našim čtenářům“, zůstalo pouze u prohlášení, neboť jen obtížně se mohlo její obsahové zaměření coby periodika (tiskového orgánu) politické strany vyhnout stranickým programovým a organizačním záležitostem. V Českých Budějovicích vycházelo postavení národních socialistů z poměrně silných pozic v orgánech města, které zde měli v meziválečném období, a rovněž z toho, že se stali ve volbách v roce 1946 v Českých Budějovicích a v některých dalších větších městech²³⁶ jihočeského regionu vítěznou politickou stranou. Proto krátce po svém vzniku informovala *Naše svoboda* o formování různých výborů a organizací, které přispívaly k posílení členské základny strany a k propagaci jejího programu - jednalo se například o utvoření živnostensko-obchodnického výboru při národně socialistické straně²³⁷ v Českých Budějovicích. Svě postavení se strana snažila upevňovat vedle živnostníků i mezi státními zaměstnanci a učiteli základních a středních škol, jak dokládaly zprávy²³⁸ z jednotlivých akcí.

Na celostátní i regionální úrovni strana oslovovala v prvních poválečných měsících mladé lidi a vyzývala je k vytváření samostatných národně socialistických mládežnických organizací, jak dokládá článek „Mladí národní socialisté“²³⁹, v němž se mimo jiné uvádí: „*Voláme Vás, všechny mladé Čechy a Češky od 14 let, kteří znáte náš program a hodláte s námi spolupracovat.*“²⁴⁰ Mnohem konkrétněji a otevřeněji hovořil k mladým lidem v únoru 1946 Alois Neuman na prvním župním sjezdu mladých národních socialistů, když je vyzýval, aby nebyli gramofonovou deskou cizích ideologií a aby bedlivě četli Masaryka. Zároveň ve svém projevu ukázal, že oficiálně proklamovaná jednota Národní fronty nezůstává u národních socialistů bez připomínek. „*Máme čtyři politické strany, všechny prý mají společný cíl, ale někdy máme dojem, že*

²³⁵ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 67

²³⁶ Např. ve Veselí n. Lužnicí, v Jindřichově Hradci aj. In: *Jihočeská pravda*, 28. 5. 1946, r. II, č. 23, s. 1

²³⁷ Organizační hlídka. *Naše svoboda*, 26. 6. 1945, r. I, č. 4, s. 3

²³⁸ Krajský sjezd učitelů a profesorů ČSNS. *Naše svoboda*, 24. 6. 1946, r. II, č. 3, s. 2 – Sněmování čs. nár. socialistických učitelů a profesorů v Č. Budějovicích. *Naše svoboda*, 29. 5. 1946, r. II, č. 22, s. 3.

²³⁹ *Naše svoboda*, 21. 8. 1945, r. I, č. 12, s. 1.

²⁴⁰ Mladí národní socialisté. *Naše svoboda*, 21. 8. 1945, r. I, č. 12, s. 1.

*mimo společného, naznačují se ještě různé cíle...Nám, národním socialistům je jasné, která demokracie je falešná a která je pravá. Proto nevěříme různým prorokům, kteří nám nabízejí demokracii, ze které čeká čertovo kopýtko totalisace.*²⁴¹ Jak je patrné z jednotlivých vydání *Naší svobody*, začali se národní socialisté od počátku roku 1946 záporně stavět nejen k jednotě Národní fronty, ale stále více zdůrazňovali význam soukromého vlastnictví a stáli na straně podnikatelů. *„Lid nemá být vykořisťován ani státem (státní totální hospodářství). Proto jsme vedle postátnění hlavních zdrojů státu také pro soukromé vlastnictví středních podniků, živností, obchodů.*²⁴²

Změny a posun v původně deklarovaných stanoviscích zesiloval v předvolebním období v roce 1946. Jednalo se například o řešení dalšího osudu podniků pod národní správou: *„Bude třeba co nejdříve zlikvidovat národní správy a převést podniky, které jsou posud v národních správách, buď do rukou starých majitelů nebo do rukou majitelů nových.*²⁴³ Rozpačitě byla přijímána i příprava dvouletého hospodářského plánu: *„V poslední době čteme a slyšíme neustále o dvouletém plánu vlády. O tomto plánu mluví však pouze jedna politická strana Národní fronty a nelze proto dosti dobře takto chápati program vlády.*²⁴⁴ V článku „Na cestu do voleb“ byl vyjádřen jeden z důvodů nespokojenosti se tehdejším uspořádáním celostátních i regionálních orgánů státní moci a správy. *„Tím více nevyhovoval nám způsob ustanovení Prozatímního národního shromáždění a zemských národních výborů, neboť jsme si byli všichni vědomi, že jejich složení bylo sice vyvoláno revoluční dobou, ale že neodpovídá politickému rozvrstvení a vůli našeho obyvatelstva.*²⁴⁵

Průběžná kritika politiky komunistické strany byla uveřejňována v zásadě s každou zprávou o zasedání stranických orgánů národních socialistů. Rozčarování z vývoje ve společnosti vyvrcholilo na stránkách *Naší svobody* 25. 2. 1948, kde bylo otištěno stanovisko z mimořádné schůze předsednictva strany z 19. 2. 1948. Národní socialisté v něm oslovovali zejména dělníky a rolníky v závodech, *„kteří v posledních dnech znovu prodělávali vlnu komunistického teroru a kteří pro svůj nesouhlas se zneužitím jednotného odborového hnutí jsou ohrožováni na existencích.*²⁴⁶, a

²⁴¹ Mladí českoslovenští národní socialisté nastupují. *Naše svoboda*, 12. 2. 1946, r. II, č. 7, s. 1.

²⁴² Národně socialistické bratrstvo sněmovalo. *Naše svoboda*, 20.12.1945, r. I, č.27/28, s. 1

²⁴³ Co čekáme od nové vlády. *Naše svoboda*, 10. 7. 1946, r. II, č. 28, s. 2

²⁴⁴ Co čekáme do nové vlády. *Naše svoboda*, 10. 7. 1946, r. II, č. 28, s. 2

²⁴⁵ BERAN, V. Na cestu do voleb. *Naše svoboda*, 29. 1. 1946, r. II, č. 5, s. 1

²⁴⁶ *Naše svoboda*, 25. 2. 1948, r. IV, č. 8, s. 1

upozornili veřejnost „na způsob psaní listů, které byly založeny jako listy nadstranické, a které čím dál tím více reprodukují názory a tendence komunistické strany proti ostatním stranám Národní fronty. Jsou to časopisy *Práce*, *Zemědělské noviny* a *Mladá fronta*, které se odcizily svému původnímu poslání.“²⁴⁷

Programová stanoviska strany byla podobně jako u ostatních periodik politických stran uveřejňována na první a druhé straně. Specifické politické zprávy či velmi krátké komentáře, vyjadřující názory národních socialistů, však obsahovala i nenápadná rubrika s názvem „Z domova i z ciziny“, jejímž výhradním autorem byl Stanislav Votruba. Iniciály S. V. nechyběly pod žádným označením této rubriky. Jak určoval název, první část měla označení „Z domova“, druhá „Z ciziny“, obě na sebe navazovaly a byly tvořeny nápaditými, velice výstižnými třemi, čtyřmi větami, které doplňovaly základní informace o určitých událostech, kterých vždy bylo několik (minimálně pět v každé části). Tematickou rozmanitost určovalo dění v každém týdnu. Jako příklad jsme vybrali stručné okomentování vítězství komunistů ve volbách roku 1946: „*Doufáme, že komunistická strana, když má volební vítězství v kapse a zodpovědná místa ve vedení státu, provede energickou čistku ve vlastních řadách a vykáže všechny své rušitele klidné spolupráce do náležitých mezí jak v politice, tak v národních výborech a podnicích.*“²⁴⁸ Rubrika byla umístována na první nebo druhou stranu a patřil jí vždy celý levý sloupec. K jejím specifikům patřila i doba trvání: začala vycházet s prvním číslem *Naší svobody* 7. 6. 1945 a poslední vyjádření autora Stanislava Votruby bylo spojeno s datem 11. 2. 1948, kdy se autor vyjadřoval k ohlášené a následně zrušené konfiskaci pátého čísla periodika (ze 4. 2. 1948) těmito slovy: „*Nejsme pro nevázanou, ničím neohroženou tiskovou svobodu, která by dovolila kde komu bezohledně sahati na čest národů a čest lidí, ale poctivě míněnou kritiku... Nevěříme, že by v tomto státě platily zákony pro každého jinak. Aby tomu tak nikdy nebylo, o to právě v souhlase se všemi poctivými občany tohoto státu bojujeme.*“²⁴⁹

Rubrika „Stále na očích“, sice neměla tak dlouhé trvání jako Votrubova „Z domova i z ciziny“, přesto představovala několik měsíců po válce jakési specifické vyrovnání jejího autora (vždy uvedena pouze zkratka dr.-ühl) s prožitými hrůzami druhé světové války, který zároveň vyjadřoval souhlas s odsunem německého obyvatelstva,

²⁴⁷ *Naše svoboda*, 25. 2. 1948, r. IV, č. 8, s. 1

²⁴⁸ *Z domova i z ciziny. Naše svoboda*, 17. 7. 1946, r. II, č. 29, s. 1

²⁴⁹ *Z domova i z ciziny. Naše svoboda*, 11. 2. 1948, r. IV, č. 6, s. 1

nikoli ovšem s kolektivní vinou. Příspěvky byly tištěny kurzívou, měly charakter vzpomínek a vyprávění, jejich rozsah zaplňoval celý jeden levý sloupec druhé nebo třetí strany. Již samotné názvy jednotlivých příspěvků napovídají tematiku z válečného období – „Smutný čas“²⁵⁰, „V hnědém jhu“²⁵¹, „Drahá jména – životy zmařené“²⁵². Jednotlivé články měly velmi dobrou jazykovou a stylistickou úroveň, jak se snažíme dokázat ukázkou o válečných Českých Budějovicích: „*Válečné město pod Kletí, neomalený cizácký násilník dotýkal se tvé sličné tváře, formuje ji k podobě svého kříže o čtyřech šibenících, ale což mohl proměnit tvůj češtvím zduchovnělý ráz? Spíš by byl z Malše rýnský veletok zbudoval, než tebe v německou baštu zcizil.*“²⁵³ Naposledy vyšla rubrika „Stále na očích“ 18. 9. 1945, v průběhu roku 1946 ji vystřídal stále kurzívou psané příspěvky s označením „Co se nám líbí a nelíbí“, které byly svým rozsahem kratší, neměly stálé označení v podobě rubriky a jejich tematika měla výrazně širší a stále kritické zaměření (o bytové politice národního výboru, o nepořádku ve městě, o dekretch prezidenta republiky, o národních správách podniků aj.)

Důležitou součástí obsahu *Naší svobody* se od samého začátku staly obsáhlé informace z místního národního výboru, neboť se k informační službě pro tento úřad redakce zavázala v souvislosti s okolnostmi ukončené činnosti listu krajevého národního výboru *Duch svobody*. I když tomu tak nebylo každý týden, minimálně jednou za čtrnáct dní byla do obsahu zařazena rubrika „Z místního národního výboru v Č. Budějovicích“, kde byli občané informováni velice podrobně o výsledcích zasedání rady či pléna místního orgánu veřejné správy.

Pevné místo ve struktuře listu získaly od roku 1947 rubriky zaměřené na dění v jednotlivých oblastech jihočeského regionu, které nesly jejich název a byly zařazované většinou na strany 3 a 4: „Českobudějovicko“, „Jindřichohradecko a Třeboňsko“, „Strakonicko a Prachaticko“, „Českokrumlovsko a Kaplicko“. Jejich rozsah většinou zabíral celou plochu dvou stran, a i když se jednalo o zprávy z jednotlivých obcí, byly zde otiskovány velice podrobné informace z činnosti stranických poboček národních socialistů, národních výborů, místních zájmových spolků, pořádání akcí aj. Domníváme se, že zařazením těchto rubrik už nebyl v periodiku velký prostor pro speciální rubriku „Kultura“ (nebo „Kulturní hlídka“) – ta

²⁵⁰ *Naše svoboda*, 10. 7. 1945, r. I, č. 6, s. 2

²⁵¹ *Naše svoboda*, 17. 7. 1945, r. I, č. 7, s. 2

²⁵² *Naše svoboda*, 7. 8. 1945, r. I, č. 10, s. 2

²⁵³ V chomoutu okupantů. *Naše svoboda*, 26. 6. 1945, r. I, č. 4, s. 2

v periodiku sice nechyběla, ale značná část námětů ke zpracování byla již obsažena v regionálních částech. Na poslední straně nechyběla rubrika „Sport“ a inzerce.

V kapitole o *Jihočeské pravdě* jsme zmínili zásadní názorové střety redaktorů obou periodik, proto se k nim už nebudeme vracet. Doplnit je můžeme ještě ukázkami z výměny názorů v lednu a v únoru 1947, kdy *Naše svoboda* reagovala²⁵⁴ na názory uveřejněné v *Jihočeské pravdě*. *Jihočeská pravda* kritizovala ředitele místní nemocnice, národního socialistu, za to, že „protěžuje lidi, kteří po květnových dnech roku 1945 vstoupili do nár. soc. strany a tím se jim otevřely brány kanceláře dokořán.“²⁵⁵ Reakce *Naší svobody* uvedla obdobnou personální praxi na železnici a přidala kritiku komunistů na vedoucích pozicích: „Nejsou vedeni touhou po nápravě, ale duchem pomsty, a mnoho z nich se domnívá, že vrcholem socialismu je sednout si tam, kde seděli dřívější představitelé moci a dělat všechno to zlé, nespravedlivé a nepoctivé, co dělali oni.“²⁵⁶

Národně socialistická *Naše svoboda* spolu se sociálně demokratickým *Jihočechem* se nejkritičtěji stavěly na svých stránkách proti politice komunistické strany. V čele redakce *Naší svobody* působil redaktor Stanislav Votruba, jehož novinářská činnost se rozvíjela již před druhou světovou válkou ve *Stráži lidu*, v období války v *Jihočeské jednotě*. Jím vytvářená rubrika „Z domova i z ciziny“ se stala základem ideového zaměření listu. Další osobností, která publikovala své názory na stránkách listu, byl funkcionář strany a bývalý starosta a předseda místního národního výboru Alois Neuman. Rozkol ve straně v únorových dnech 1948 a vytvoření Krajského akčního výboru Československé strany socialistické vedly k vytvoření nového tiskového orgánu *Svoboda*, jehož redakční kruh v podstatě v nezměněné sestavě (s výjimkou Stanislava Votruby, jemuž byla zakázána novinářská činnost) pokračovalo dál i s příspěvky nového ministra pošt Aloise Neumana.

5.2.4 Svoboda

Změny v politickém životě po únorových událostech roku 1948 se projeví i ve stranickém tisku, jak je zřejmé z názvu nového týdeníku, který začal vycházet od 3. března 1948 s názvem *Svoboda* a podtitulem *Týdeník Krajského akčního výboru čs. strany socialistické v Českých Budějovicích*, jehož první číslo vyšlo 3. 3. 1948 a

²⁵⁴ Odpovídáme Jihočeské pravdě. *Naše svoboda*, 5. 2. 1947, r. III, č. 6, s. 2, Další odpověď Jihočeské pravdě. Tamtéž, Další poučení Jihočeské pravdě. *Naše svoboda*, 12. 2. 1947, r. III, č. 7, s. 2

²⁵⁵ Demokracie v národněsocialistickém pojetí. *Jihočeská pravda*, 9. 1. 1947, r. III, č. 2, s. 3

²⁵⁶ ŠTALÍK, Jindřich. Demokracie není panování. *Naše svoboda*, 26. 2. 1947, r. III, č. 9, s. 1

v žádosti o vydávání listu s novým názvem, která byla zaslána Státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích, bylo uvedeno: „*Podepsaný Krajský akční výbor čs. strany socialistické v Č. Budějovicích dovoluje si požádati o povolení vydávati periodický list své strany pro oblast působnosti. List bude vycházeti pod jménem a označením Svoboda, týdeník Krajského akčního výboru čs. strany socialistické v Č. Budějovicích a sice jako týdeník. Jeho posláním bude tvořiti pouto mezi vedením akčního výboru a stoupenci strany a vésti a vychovávatí je v duchu pokrokového lidového socialismu.*“²⁵⁷ Vydavatelem a majitelem *Svobody* se stal Krajský akční výbor československé strany socialistické v Českých Budějovicích, tiskárna Karla Fialy zajišťovala technické zázemí listu. Odpovědným zástupcem listu a redaktorem byl jmenován Jaroslav Hadač, který předtím pracoval v redakci *Naší svobody* od jejího čísla 45 roku 1947 jako zástupce vedoucího redaktora Stanislava Votruby.

K historii

Historie tohoto periodika byla velice krátká, celkem vyšlo v průběhu dvou měsíců osm čísel *Svobody*. Krajský sekretariát Československé strany socialistické oznámil Státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích dopisem z 5. 5. 1948²⁵⁸, že zastavuje další vydávání krajského týdeníku *Svoboda*. V posledním, osmém čísle z 5. května 1948 oznámila redakce svým čtenářům, aby v dalším období sledovali pravidelně deník Československé strany socialistické *Svobodné slovo*. Z redakce *Naší svobody* přešel do funkce odpovědného zástupce *Svobody* Jaroslav Hadač. Z těch novinářů a dopisovatelů, kteří přispívali do *Naší svobody*, však nikdo na stránkách *Svobody* nepokračoval. Vzhledem k tomu, jak kriticky se vůči politice KSČ *Naše svoboda* po celou dobu své existence vyjadřovala, takový fakt nepřekvapuje. Dokonce je možné na konkrétním příkladu doložit, jak se změnil vztah k těm novinářům, kteří s poúnorovými změnami ve společnosti nesouhlasili. Okolnosti zákazu novinářské činnosti Stanislava Votruby se staly dokladem, jak se poúnorové změny ve společnosti dotkly těch novinářů v redakcích, kteří se pokoušeli o kritiku politické situace.²⁵⁹ Kromě autora Jaroslava Hadače, vycházely ostatní články ve *Svobodě* nepodepsané.

²⁵⁷ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 67

²⁵⁸ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 66

²⁵⁹ „Zpráva akčního výboru jihočeských novinářů. 26. února zasedal akční výbor jihočeských novinářů za předsednictví redaktora Metelce. Členové akčního výboru složili do rukou předsedy slavnostní slib, kterým se zavazují hájiti zájmy pracujícího lidu a nově obrozené Národní fronty. Bylo usneseno předložití krajskému akčnímu výboru návrh jihočeských novinářů na změnu názvu týdeníku *Naše svoboda*, dále aby

Rubriky a témata

V prvním čísle *Svobody* bylo na první straně uveřejněno „Provolání věrným stoupencům Československé strany socialistické“, v němž se strana „*oproštěná od všech zpátečnických prvků, přihlašuje na českém jihu bezvýhradně k upřímné spolupráci v nové Národní frontě a staví se za vládu Klementa Gottwalda.*“²⁶⁰ I další materiály prvního čísla měly charakter propagandistických výzev plných nedemokratických zásad, podle nichž měli členové strany zakládat akční výbory a jejich prostřednictvím provádět očistu strany od reakčních a protilidových elementů.

Nejinak tomu bylo i v dalších číslech, v nichž zejména první a druhá strany byly věnovány programovým otázkám strany a neztrácely na propagandistické naléhavosti a přesvědčení, že jihočeský pracující lid prokázal činorodou práci a skutky, že stojí na straně pokroku a demokracie.²⁶¹ Vyvolat pracovní nadšení a soutěživost v takzvaném novém poměru k práci mělo přinést „protiplánování“, které bylo vysvětlováno tím, že je možné lehce překonat dosavadní pracovní normy. Proto ti, kteří plánované normy překračovali, šli svým snažením proti platnému plánu, proto si sami určovali zlepšený protiplán.²⁶²

Vzhledem k tomu, že všechna vydání *Svobody* vycházela v rozsahu čtyř stran, navíc polovinu čtvrté strany obsahovala inzerce, měly jednotlivé rubriky charakter krátkých zpráv z příslušné oblasti. Tímto způsobem se v rubrice „Kulturní hlídka“ objevovala oznámení o konání kulturních akcí, o vydání nových knih, stručná hodnocení divadelních představení. Podobně „Zemědělská hlídka“ zaznamenávala aktuální informace o probíhající kolektivizaci, k níž uvádíme citaci z článku „Slovenská zemědělská výstava: „*Zemědělský lid měl půdy velmi málo. Největší a nejlepší lány byly v držení velkostatkářů, kteří s nimi zacházeli nikoli podle potřeb národního celku, ale svých vlastních sobeckých zájmů. To všechno se dělo úmyslně.*“²⁶³ V žádném čísle *Svobody* nechyběla rubrika „Sport“. Ačkoli v týdeníku přetrvávaly některé pravidelné rubriky obsažené v *Naší svobodě*, jako byly na jednotlivé části jihočeského regionu

periodické týdeníky Písecký kraj a Písecké listy byly s okamžitou platností zastaveny. Časopis Jihočeská pravda bude pověřen zpravodajstvím krajského akčního výboru. Ve věci redaktora Stanislava Votruby z Naší svobody a Jiřího Guthwirtha z Jihočecha, kteří nejsou členy SČN, bylo usneseno, aby byli zbaveni novinářské funkce.“ Svoboda, 3. 3. 1948, r. 1, č. 1, s. 1

²⁶⁰ *Svoboda*, 3. 3. 1948, r. 1, č. 1, s. 1

²⁶¹ *Svoboda*, 31. 3. 1948, r. 1, č. 3, s. 1

²⁶² *Svoboda*, 7. 4. 1948, r. 1, č. 4, s. 1

²⁶³ *Svoboda*, 5. 5. 1948, r. 1, č. 8, s. 2

zaměřené „Českobudějovicko“ (na straně 2), „Strakonicko a „Prachaticko“ (na straně 3), „Českokrumlovsko a Kaplicko“ (také na straně 3), ostatní materiály v týdeníku otiskované na první a druhé straně nenechávaly nikoho na pochybách o politické linii listu.

Zprávami o oslavách Svátku práce v Českých Budějovicích a dalších městech regionu skončila existence týdeníku, který se na velmi krátkou dobu stal tiskovým orgánem Krajského akčního výboru Československé strany socialistické a byl určen těm členům strany, kteří souhlasili s poúnorovým vývojem ve společnosti a kteří opustili původní strategii Československé strany národně socialistické a svou názorovou přizpůsobivostí se mohli nadále ucházet o politické posty, jak to dokázal například Alois Neuman (v letech národně socialistický předseda národního výboru v Českých Budějovicích, v období 1948 – 1952 ministr pošt v Gottwaldově vládě).

5.2.5 Hlas lidu

Vydávání *Hlasu lidu* bylo po skončení druhé světové války obnoveno 13. 6. 1945, kdy vyšlo první číslo s podtitulem *Krajový orgán československé strany lidové pro jižní Čechy*. Vydavatelem prvních deseti čísel *Hlasu lidu* v roce 1945 byl Akční výbor československé strany lidové v Českých Budějovicích, od čísla 11 (22. 8. 1945) se jím stal Krajský výbor československé strany lidové, k dalším změnám v označení vydavatele došlo od čísla 42 (16. 10. 1946), kdy byl jako vydavatel uváděn Krajský výkonný výbor československé strany lidové, a naposledy 22. 7. 1948 (číslo 29)²⁶⁴ se jím stal Krajský akční výbor československé strany lidové. Tisk listu zajišťovaly Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky, filiálka České Budějovice, od 2. 10. 1946 (číslo 40) Českomoravské tiskařské a vydavatelské podniky, České Budějovice. Podobně jako další periodika politických stran Národní fronty byl *Hlas lidu* týdeníkem (vycházel ve středu), každé číslo mělo 4 až 6 stran (pravidelnost střídání rozsahu byla zcela nahodilá). Odpovědným redaktorem se stal Augustin Mráz,²⁶⁵ který tuto funkci vykonával po celou dobu existence listu od 13. 6. 1945 do 22. 12. 1949. Náklad periodika byl uváděn 10 000 výtisků.²⁶⁶

²⁶⁴ „Ministerstvo informací, tiskový odbor, 19. 3. 1948. Prozkoumali jsme Váš návrh na vydávání periodického časopisu *Hlas lidu* a bereme jej na vědomí. Dalším předpokladem je, že proti navrženému odpovědnému zástupci není námitek z hlediska paragrafu 12 zákona o tisku a paragrafu 4 dekretu prezidenta republiky ze dne 19. 5. 1945.“ SOA Třeboň, fond St. zastupitelství Č. Budějovice, karton 66

²⁶⁵ Augustin Mráz (1888 – 1960), 1935 – 1938 redaktor *Hlasu lidu*, 1939/ 1940 odpovědný redaktor *Jihočeské jednoty*, 1940 – 1945 tajemník Národního souručenství v Č. Budějovicích, 1945 -1949

K historii

Počátky vydávání *Hlasu lidu* jsou spojovány s českobudějovickým kaplanem Václavem Řepou²⁶⁷, který v prvních letech 20. století začal shánět finanční prostředky na vydávání novin s katolickým zaměřením. Snahou Václava Řepy bylo zároveň i založení tiskového spolku. Český tiskový spolek vznikl v Českých Budějovicích začátkem roku 1906, z jeho rozhodnutí začal dvakrát týdně (v pondělí a ve čtvrtek) vycházet list *Hlas lidu*, jehož první číslo vyšlo v českobudějovické biskupské tiskárně 1. 10. 1906 s podtitulem *Pro dobro a pravdu*. Přestože činnost Českého tiskového spolku v Českých Budějovicích nebyla po skončení druhé světové války obnovena, zmíníme se alespoň stručně o historii a aktivitách tohoto uskupení, které se mimo jiné zabývalo dle údajů ve stanovách: „*Zakládáním a vydáváním politických a nepolitických časopisů, periodických spisů, brožur, knih, letákův a vůbec druhu tiskopisů, psaných v duchu účelu spolku a šířených jich mezi členy a nečleny.*“²⁶⁸

Jak je dále uvedeno ve výše citovaných stanovách, českobudějovický Český tiskový spolek byl založen 14. března 1906, jím vydávané knihy a tiskoviny měly katolické zaměření. Publikace vycházely ve dvou edicích, v „*Knihovně lidových románů*“ a ve „*Vzdělávací knihovně Hlasu lidu*“. Vedle vydavatelské a nakladatelské činnosti se spolek věnoval zřizování knihoven, pořádání výstav, přednášek i divadelních představení. Členství ve spolku bylo vázáno na příslušnost ke katolické církvi a do roku 1918 na rakouské občanství. Aktivity spolku se rozvíjely i v průběhu druhé světové války, ale rozhodnutím odboru písemnictví ministerstva lidové osvěty bylo 12. listopadu 1942 vedení spolku oznámeno, že „*z rozkazu presidia zdejšího úřadu (v. r. taj. Vaneše) byl uzavřen spolek „Český tiskový spolek“ v Budějovicích.*“²⁶⁹ Možnosti na obnovení předchozí dlouholeté činnosti po skončení války byly dány dekretem prezidenta republiky ze dne 25. září 1945, číslo 8/Sb. o opatření v oboru spolkovém. Dopis ze 4. listopadu 1945 od Úřadu národní bezpečnosti v Českých Budějovicích oznamoval, že: „*Narižení a opatření z doby nesvobody, jimiž nebo podle nichž byly některé spolky*

odpovědný redaktor *Hlasu lidu*, redaktor *Lidové demokracie*, člen KV ČSL, člen pléna MNV v Českých Budějovicích

²⁶⁶ *Adresář československého tisku. Roč. I., 1948.* Praha: Orbis, 1948. s. 73

²⁶⁷ Václav Řepa (1872 – 1948) katolický kněz

²⁶⁸ Stanovy Českého tiskového spolku v Budějovicích. SOA Třeboň, fond Policejní ředitelství České Budějovice, karton 82

²⁶⁹ Stanovy Českého tiskového spolku v Budějovicích. SOA Třeboň, fond Policejní ředitelství České Budějovice, karton 82

rozpuštěny, se ruší. Spolky, které hodlají obnoviti a stále vyvíjeti činnost, jsou povinny nejpozději do 2 měsíců po dni, kdy nabude účinnosti tento dekret, oznámit spolkovému úřadu I. stolice, u něhož jsou zapsány ve spolkovém katastru dvojmo vyhotoveným podáním dobu, kdy obnoví činnost, jakož i jména, povolání a bydliště členů předsednictva.“²⁷⁰ Jelikož vedení spolku obnovení činnosti v dané lhůtě neoznámilo, skončila definitivně existence spolku převzetím spisů, které byly jednateli spolku Rudolfu Tesařovi předány na Policejním ředitelství v Českých Budějovicích v září 1945.²⁷¹

Pamětníci²⁷² uvádějí, že *Hlas lidu* byl v období první republiky též konfiskován, a to z důvodu politicky nežádoucího obsahu. Příslušný článek také obsahuje informace o dalších etapách vývoje listu: „*Nešťastným byl pokus proměnit „Hl. lidu“ v denník, což se stalo usnesením výboru z 6. května 1932, počínaje 14. květnem 1932. Mělo se tím čelit dle rady tehdejšího redaktora a ředitele tiskárny záplavě večerníků s tendencí protikatolickou, mnohdy chytře zakrývanou, ale tím nebezpečnější. Slibovali příliv odběratelů, jenž prý vyváží větší náklad na denník a hnutí katolické a lidové bude prý tím posíleno. Mohlo se tak stát, ale slibovaný příliv se nedostavil... Tak muselo se od vydávání denníku zase upustiti a vydáván jen obdeník.*“²⁷³ Historie *Hlasu lidu* před druhou světovou válkou tedy spadala do období 1906 - 1938.²⁷⁴

V posledním čísle, které vyšlo před druhou světovou válkou 30. 12. 1938, se redakce stručně vyjádřila i k jeho historii: „*Po třiatřicet let vycházel náš milý „Hlas lidu“.* Byl založen v době, kdy rakouská vláda byla nucena dáti občanům rovné, přímé, všeobecné právo volební. „*Hlas lidu*“ šel do boje za svobodu katolického lidu, za jeho práva a za jeho požadavky hned po svém založení.“²⁷⁵ Po dobu války bylo vydávání *Hlasu lidu* přerušeno a v roce 1945 opět obnoveno.

²⁷⁰ Stanovy Českého tiskového spolku v Budějovicích. SOA Třeboň, fond Policejní ředitelství České Budějovice, karton 82

²⁷¹ Tyto spisy - jednatele knihy, pokladní knihy, knihy členských příspěvků, razítka spolku, korespondence – byly spolku zabaveny 12. 11. 1942, tamtéž

²⁷² SLAVÍK, Karel. Z mých pamětí o *Hlasu lidu*. *Hlas lidu*, 2. 10. 1936, r. XXXI, č. 1, s. 1 – 2

²⁷³ Tamtéž, s. 2

²⁷⁴ „*Český tiskový spolek, jakožto vydavatel a majitel Hlasu lidu oznamuje, že časopis ten nebude již více vycházeti. Současně tím přestává býti jeho odpovědným redaktorem Augustin Mráz. V č. Budějovicích 31. prosince 1938, jednatel Rudolf Tesař, předseda Dr. Karel Slavík.*“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

²⁷⁵ Na rozloučenou. *Hlas lidu*, 30. 12. 1938, r. XXXIII, č. 38, s. 1

O obnoveném vydávání *Hlasu lidu* a přerušené tradici informovala redakce hned v prvním čísle z 13. června 1945: „*Skoro šest a půl roku uplynulo od té doby, kdy se „Hlas lidu“ odmlčel. Želeli jsme jeho zániku postrádali jej neustále. Čekali jsme, až zase zazní. Dnes se dostává do rukou svých čtenářů, aby jim opět zněl. Zní svobodně, radostně a volně! Jsme zase svobodni, jsme zase svoji, máme svobodu žítí, svobodu mysle a svobodu slova! Nuže, „Hlase lidu“, buď hlasem vedoucím a ukazuj nám cestu ke štěstí duchovnímu a k dosažení hmotného blaha národa!*“²⁷⁶

Historie *Hlasu lidu* se uzavřela 22. 12. 1949, kdy vyšlo poslední číslo a existence tohoto periodika se definitivně ukončila. V redakčním článku bylo oznámeno, že rozhodnutím předsednictva Československé strany lidové bylo zastaveno vydávání krajinských časopisů. „*V náhradu za „Hlas lidu“ bude zřízena mutační stránka jižních Čech v „Lidové demokracii“, která bude přinášet zprávy z celého kraje.*“²⁷⁷

Rubriky a témata

Článek s názvem „*Náš tisk v Jihočeském kraji*“ autora Josefa Plojgara měl charakter programového prohlášení redakce, a i když vyšel 3. 10. 1945 – tedy několik měsíců po vydání prvního poválečného čísla, přesto je možné konstatovat, že vize redakční práce v něm obsažené se redaktoři *Hlasu lidu* snažili naplňovat od samého počátku své novinářské činnosti. V dalším textu se pokusíme na konkrétních příkladech ukázat, jak byly jednotlivé programové zásady realizovány v praxi. První programová teze odkazovala na jihočeský regionalismus: „*Jako v Praze, budeme nyní také v krajích budovat svůj tisk. Náš jihočeský krajinský list bude nám opravdovým zrcadlem kraje. Budeme v něm promlouvat k našemu jihočeskému lidu, budeme osvětlovat a řešit jihočeské otázky a problémy, na kterých má náš lid svůj životní zájem.*“²⁷⁸ *Hlas lidu* podobně jako další regionální listy politických stran podporoval poválečnou obnovu města a regionu ve všech oblastech života. Od prvního čísla se ustálily rubriky, které s menšími obměnami provázely čtenáře po dobu více než čtyř let poválečné existence *Hlasu lidu*. Otázkami ekonomickými se zabývaly rubriky „*Výroba – Zemědělství – Obchod*“ (v roce 1945), „*Zemědělství – Živnosti – Obchod – Průmysl*“ (v roce 1947), „*Hospodářství*“ (v letech 1947 – 1948), „*Hospodářství a výživa*“ (v roce 1949). Tyto rubriky zaplňovaly celou čtvrtou nebo pátou stranu a měly charakter komentářů.

²⁷⁶ *Hlas lidu* bude znít. *Hlas lidu*, 13. 6. 1945, r. I (34), č. 1, s. 5

²⁷⁷ Na rozloučenou s odběrateli a čtenáři. *Hlas lidu*, 29. 12. 1949, r. V (38), č. 49, s. 2

²⁷⁸ PLOJGAR, Josef. Náš tisk v Jihočeském kraji. *Hlas lidu*, 3. 10. 1945, r. I (34), č. 17, s. 1

Bezprostředně po válce bylo nutné řešit vedle otázek úklidu a stavebních oprav rovněž zásobování obyvatelstva potravinami a palivem. „*Tak jako jsme volali pracovníky na žně, tak dnes voláme všechny schopné síly k zajištění paliv.*“²⁷⁹. Postupně, jak se objevovaly hospodářské problémy, reagovaly články v ekonomických rubrikách například na nutné příčiny pro stanovení priorit v průmyslových a zemědělských podnicích, na otázky zemědělské daně, přiděl a prodej konfiskovaného majetku, na problémy půdy a lesů v pohraničí.

Některé komentáře, které hodnotily postavení živnostníků ve společnosti a vyjadřovaly požadavky větší pozornosti i podpory tohoto stavu ze strany vlády, promlouvají i dnes s nebývalou aktuálností. Objevovaly se obavy o další osud řemesel v republice z důvodů rozvíjejícího se družstevního a korporáčního podnikání²⁸⁰, i problémy živnostníků se spravedlivým a sociálním rozdělením daňových povinností.²⁸¹ Srovnáme-li komentáře k této problematice v roce 1945 a v roce 1947, je z nich zřejmé, že k požadovaným změnám docházelo pomalu: „*Očekáváme, že rok 1947 přinese nám konečně dlouho slibovanou reorganizaci našeho hospodářského života, která bude vytvořena dle potřeb našeho obchodu a řemesla.*“²⁸²

Později se vyjadřovaly ekonomické komentáře zejména k dvouletému plánu a problematice tzv. vázaných vkladů. V tomto případě se jednalo o ožehavý problém, neboť redakce se k němu několikrát vrátila a komentovala obavy obyvatelstva: „*Dvouletý budovatelský plán vlády předpokládá, že obyvatelstvo republiky ušetří desítky miliard korun, jež umožní provedení obnovy investičních statků zničených válkou. Má-li však být obyvatelstvo vedeno ke spořivosti, musí spravedlivým vyřešením otázky vázaných vkladů a nedotknutelnosti nových úspor opět nabýti důvěry ve stálost hodnoty naší měny.*“²⁸³

K jihočeskému lidu promlouvala a obrazem kraje se stala rovněž rubrika „Kultura“. Tematicky se hned od prvního čísla soustředila na činnost Jihočeského národního divadla, jak dokazuje recenze Klicperovy „Potopy světa“²⁸⁴. Ve srovnání s kulturními rubrikami jiných periodik, která v té době vycházela v Českých

²⁷⁹ Otázka zásobování palivem v jižních Čechách. *Hlas lidu*, 10. 10. 1945, r. I (34), č. 18, s. 1

²⁸⁰ Nové cesty řemesel a živností. *Hlas lidu*, 19. 9. 1945, r. I (34), č. 15, s. 3

²⁸¹ Živnostensko-obchodnický stav nesmí být dále opomíjen. *Hlas lidu*, 19. 9. 1945, r. I (34), č. 15, s. 4

²⁸² SCHÜTZNER, J. Podnikatelům do nového roku. *Hlas lidu*, 1. 1. 1947, r. III (36), č. 1, s. 5

²⁸³ Vázané vklady. *Hlas lidu*, 26. 3. 1947, r. III (36), č. 13, s. 3

²⁸⁴ Klicperova Potopa světa. *Hlas lidu*, 13. 6. 1945, r. I (34), č. 1, s. 4

Budějovicích, měly podle našeho názoru zejména recenze jednotlivých představení velmi dobrou odbornou, jazykovou i stylistickou úroveň, jak ukazují výňatky z recenzí například adaptace detektivky Agathy Christie: „*Přímo klasickou detektivní postavu vytvořila Líba Bokrová, šetřící gesta, ale mimicky přiléhavě vyjadřující všechny záchvěvy nelidské a puritánské ženy.*“²⁸⁵ Obdobně emotivně byly hodnoceny „Slovanské tance“: „*Dvořák vtipně idealizuje lidové prvky taneční – ovšem hlavně po stránce rytmické. Jeho bohatá fantazie tvůrčí vytváří zcela originální útvary.*“²⁸⁶

Druhá programová teze se týkala základních podmínek fungování a existence tisku v demokratické společnosti: „*Hájíme ve svém tisku svobodu projevu, svobodu názoru a slova. Tisk, který by dnes chtěl šířit jenom propagandu, který by snad chtěl být jen nástrojem agitace, je přežitkem – je hlásná trumpet.*“²⁸⁷ S odstupem dvou let tuto tezi doplnil výrok: „*Každý –ismus jakmile vezme jako materiál svých úvah člověka a zapomene na jeho duši, na jeho srdce, musí se svou naukou ztroskotat.*“²⁸⁸

Zvláště v lednových a únorových číslech *Hlasu lidu* z roku 1948 se objevovaly články upozorňující na manipulaci s veřejným míněním. V rubrice „Hlas kraje“ s titulkem „Slasti letošní zimy“ se nepřímo poukazovalo na metody tisku KSČ: „*Náhle přinese tisk jedné strany nafouklé zvěsti o velkých činech pro blaho lidu a všechno je tak velkoryse vykreslené jako fatamorgana.*“²⁸⁹

Po únorových událostech v roce 1948 byla svoboda názoru diskutována v souvislosti se svobodou náboženského vyznání. Tyto články byly většinou otiskovány na první straně *Hlasu lidu*, kam byly zařazovány zásadní programové materiály Československé strany lidové, hodnocení důležitých politických událostí i komentáře k základním hodnotám křesťanského života. O garancích svobody náboženského vyznání se vyjadřovali redaktoři i funkcionáři strany v době, kdy už bylo zřejmé, že jde o pouhé přání, např. v člancích „Náboženská svoboda bude zachována“²⁹⁰, „Řešení otázky církevního školství“²⁹¹. Svůj názor vyjádřil ministr Josef Plojhar v propagandistickém článku „Jednotni v boji – jednotni v budování“: „*Někteří jedinci*

²⁸⁵ Jen pro návštěvníky silných nervů. *Hlas lidu*, 24. 9. 1947, r. III (36), č. 27, s. 3

²⁸⁶ Dvořákovy Slovánské tance. *Hlas lidu*, 10. 11. 1949, r. V (38), č. 43, s. 2

²⁸⁷ PLOJHAR, Josef. Náš tisk v Jihočeském kraji. *Hlas lidu*, 3. 10. 1945, r. I (34), č. 17, s. 1

²⁸⁸ -ene-. Dopis. *Hlas lidu*, 29. 1. 1947, r. III (36), č. 5, s. 1

²⁸⁹ *Hlas lidu*, 4. 2. 1948, r. IV (37), č. 5, s. 4

²⁹⁰ *Hlas lidu*, 24. 3. 1948, r. IV (37), č. 12, s. 1

²⁹¹ *Hlas lidu*, 16. 6. 1948, r. IV (37), č. 24, s. 1

projevují občas obavy o náboženský vývoj a svobodu náboženství. Vláda a celá obrozená Národní fronta má hluboké pochopení pro náboženskou mravní výchovu, které neklade překážky, naopak ji plně podporuje.“²⁹² Tyto věty souvisely s tzv. očištnými procesy v Československé straně lidové, které vysvětlilo předsednictvo této strany v článku „Ukončení obrody Čs. strany lidové“²⁹³, z něhož vyplývá, že strana plánovala prověřování všech funkcionářů a členů a „nehodní a nehodící se budou vyloučeni“²⁹⁴. Strana očištěná od „všech rozvratníků, nepoctivců a licoměrných škůdců“²⁹⁵ poté v roce 1949 již v prohlášení svého předsednictva²⁹⁶ spojovala beztřídní společnost s předpoklady pro skutečné vítězství pravé křesťanské morálky.

Třetí teze programového prohlášení navazovala na předcházející vyjádření o svobodě projevu a byla doplněna důrazem na kritiku: „Vedení zájmem československé lidové demokracie, vedení duchem křesťanské kultury, budeme také v jižních Čechách nekompromisně uplatňovat zásady demokratického tisku, tj.: tvořit a zdravě se ohlížet, chcete-li kritizovat.“²⁹⁷ Vůči politice KSČ se *Hlas lidu* převážně kriticky nevyjadřoval. Potvrzovalo se tak konstatování ze zprávy OV KSČ v Českých Budějovicích z roku 1946, kde bylo uvedeno: „Nejlépe se nám spolupracuje se stranou lidovou, kterou vede poslanec Plojhar, který má opravdu dobrý poměr k lidové demokracii.“²⁹⁸

Polemiky či výpady vůči KSČ a dalším politickým stranám nebyly na stránkách *Hlasu lidu* příliš časté. Názory s krajně odmítavým postojem ke spolupráci v rámci Národní fronty a zejména politice KSČ se však objevovaly v obdobích, kdy region navštívila Helena Koželuhová²⁹⁹ (první návštěva proběhla v březnu 1946, druhá v květnu 1947). Z jejích četných vystoupení v několika městech regionu byla citována zejména slova: „Proč nám mluví o svobodě, chtějí-li, a bychom byli nesvobodni. Chceme volnost a máme svobodnou vůli. Víme, co je správné a co nechceme. Proto víme, že nebezpečné je to, co přináší socialismus.“³⁰⁰

²⁹² *Hlas lidu*, 26. 5. 1948, r. IV (37), č. 21, s. 1

²⁹³ *Hlas lidu*, 7. 10. 1948, r. IV (37), č. 40, s. 1

²⁹⁴ *Hlas lidu*, 7. 10. 1948, r. IV (37), č. 40, s. 1

²⁹⁵ Tamtéž

²⁹⁶ Oč usiluje čs. strana lidová. *Hlas lidu*, 24. 3. 1949, r. V (39), č. 12, s. 1

²⁹⁷ PLOJHAR, Josef. Náš tisk v Jihočeském kraji. *Hlas lidu*, 3. 10. 1945, r. I (34), č. 17, s. 1

²⁹⁸ KOZÁK, Jan. K objasnění postupu ÚV KSČ v boji za získání většiny národa v období před únorem 1948. *Příspěvky k dějinám KSČ*. Praha: Ústav dějin KSČ, 1958, č. 2, s. 12

²⁹⁹ Helena Koželuhová (1907 – 1967), členka lidové strany, emigrace po r. 1948

³⁰⁰ Jedinečný úspěch přednášek H. Koželuhové na českém jihu. *Hlas lidu*, 27.3.1946, r. II (35), č. 13, s. 1

V českých zemích byla Československá strana lidová jedinou nesocialistickou stranou, z toho se odvíjela i její politika. Existoval sice formální souhlas s Košickým vládním programem³⁰¹, přesto se objevovaly kritické hlasy (například před volbami v roce 1946), které ukazovaly na výhrady vůči tomuto vládnímu programu. V květnu 1946 uveřejnil *Hlas lidu* 11 programových bodů³⁰², z nichž mimo jiné vyplývá, že lidová strana dala souhlas se znárodněním³⁰³ za předpokladu, že znárodnění nebude ubíjet podnikavost jednotlivců a „*nestane se neživotním státním byrokratismem*“³⁰⁴. V souvislosti s touto problematikou redakce *Hlasu lidu* polemizovala se stanoviskem *Jihočeské pravdy* o důvodech a způsobu znárodnění Zátkových závodů v Českých Budějovicích. Článek „*Jihočeská pravda, která nemá vždycky pravdu*“³⁰⁵ vyvracel tvrzení, že by kapitalisté (rodina Zátkova) utlačovali pracující lid a potlačovali jeho demokratická práva.

Kritika se na stránkách *Hlasu lidu* objevovala v souvislosti s chováním a jednáním, které bylo v rozporu s křesťanskými hodnotami a ideály a rovněž se svatováclavskou tradicí. V roce 1947 vycházel soubor článků se stejným názvem „*Dopis*“, v nichž autor –ene- kritizoval zejména nedobrou mravní úroveň mládeže a rodiny.

Pokud bychom jmenovali rubriky, které měly v *Hlasu lidu* především zpravodajský charakter, pak je potřebné uvést tyto: „*Události v kostce*“ (zprávy z politického a veřejného života ve světě i v Československé republice), „*Místní zprávy*“ (krátké zprávy o životě v jednotlivých obcích, např. záchrana místních knihoven, obnovení poštovních služeb, životní jubilea, úmrtí), „*Organisační*“ (činnost župních koordinačních výborů, úřední dny okresních tajemníků a poslanců ČSL), „*Hlas kraje*“ nebo „*Zprávy z kraje*“ (České Budějovice, České Velenice, Veselí nad Lužnicí, Vodňany, Strakonice, Prachatice).

Hlas lidu byl regionálním týdeníkem Československé strany lidové v Českých Budějovicích, jehož obsahové zaměření výrazným způsobem ovlivňoval předseda

³⁰¹ Např. PLOJHAR, Josef. V nový život. *Hlas lidu*, 13. 6. 1945, r. I (34), č. 2, s. 1 nebo Program, se kterým vstupujeme do parlamentu. *Hlas lidu*, 24. 10. 1945, r. I (34), č. 20, s. 1

³⁰² *Hlas lidu*, 15. 5. 1946, r. II (35), č. 20, s. 3

³⁰³ „*Znárodnění je jistě jedním z nejradikálnějších kroků prvního roku po osvobození. ČSL se poctivě za ně postavila a poctivě za ním stojí. Nebude však nečinně přihlížet tam, kde špatným pochopením významu vznikají národu hospodářské škody.*“ *Hlas lidu*, 3. 4. 1946, r. II (35), č. 14, s. 2

³⁰⁴ *Hlas lidu*, 15. 5. 1946, r. II (35), č. 20, s. 3

³⁰⁵ *Hlas lidu*, 19. 3. 1947, r. III (36), č. 12, s. 2

krajské organizace této strany Josef Plojhar, který se stal také autorem řady článků s programovým charakterem, které byly publikovány na první straně týdeníku: „*Vývoj vládních prací a prací parlamentu od února letošního roku nás přesvědčivě utvrzuje, že práce vedená jednotným duchem je mnohem plodnější než tomu bylo předtím.*“³⁰⁶ Domníváme se, že pod vlivem poměrně nekonfliktní politiky regionální organizace lidové strany se formoval i charakter *Hlasu lidu*, který kladl ve svém obsahu důraz na tradiční křesťanské hodnoty, obhajoval soukromé vlastnictví a poměrně řídce se vymezoval vůči názorům ostatních politických stran v regionu.

5.3 Kulturně společenská, odborná a podniková periodika

5.3.1 Divadelní list

Divadelní list vydávala činohra Jihočeského národního divadla v Českých Budějovicích, od č. 2 ročníku 1948/1949 Jihočeské divadlo v Českých Budějovicích, redakci postupně řídili Déda Papež³⁰⁷ od č. 1 ročníku 1946/47, poté Radovan Kalina³⁰⁸ od čísla 11 ročníku 1947/48, následoval František Miroslav Doubrava³⁰⁹ od čísla 13 ročníku 1947/48 až do dvojčísla 14/15 ročníku 1948/49, kdy časopis přestal vycházet.

Vydávání časopisu odpovídalo trvání divadelní sezóny, to znamená od září do června (10 měsíců) - jedenkrát až dvakrát za měsíc, v sezóně 1946/47 vyšlo 9 čísel (od října do června, v sezóně 1947/48 15 čísel (v lednu, březnu, dubnu a červnu 1948 vždy vyšla 2 čísla), v sezóně 1948/49 opět 15 čísel (v září 1948, v únoru, květnu a červnu vždy 2 čísla).

V sezóně 1946/47 vycházel *Divadelní list* v rozsahu 8 stran, v dalších dvou sezónách pak svůj obsah rozšířil na 20 stran. Do jednotlivých vydání ročníků 1947/48 a 1948/49 byla vkládána inzertní příloha, která byla samostatně prodejná.

Tisk *Divadelního listu* zajišťovala Společenská tiskárna v Českých Budějovicích, jednotlivá čísla stála u prvního ročníku 5 korun, od sezóny 1947/48 až do

³⁰⁶ PLOJHAR, Josef. Jednotni v boji – jednotni v budování. *Hlas lidu*, 26. 5. 1948, r. IV (37), č. 21, s. 1

³⁰⁷ Déda Papež (1916 – 2005), původní jméno Zdeněk Papež, divadelní herec a režisér, začínal u ochotnického divadla, spoluzakladatel a ředitel dramatického sdružení Čin (1938-1945), po roce 1945 působil mimo jiné i v Jihočeském národním divadle v Českých Budějovicích v období 1945 – 1949

³⁰⁸ Radovan Kalina (1922 – 1982) herec a dramaturg Jihočeského divadla, režisér dabingu (Barrandov)

³⁰⁹ František Miroslav Doubrava (1919 – 2003) filmový a divadelní herec (Č. Budějovice, Plzeň, Praha)

konce své existence se cena snížila na 3 koruny, důvodem mohla být rozsáhlá reklamní příloha, ze které mohla redakce financovat tisk časopisu.

K historii

Divadelní list začal být vydáván v říjnu 1946 v souvislosti s otevřením opravené budovy Jihočeského národního divadla a u příležitosti začínající divadelní sezóny. Přestože měl list úzkou cílovou skupinu, kterou se stali návštěvníci Jihočeského národního divadla, neměl list charakter pouhého průvodce obsahem jednotlivých představení. Postupem času, od sezóny 1947/48, se stal *Divadelní list* také jakousi tribunou pro názory o zaměření a charakteru českého divadla obecně. Jak dokladují příklady v dalším textu této podkapitoly, politické změny v roce 1948 poznamenaly i obsah *Divadelního listu*. Poslední číslo *Divadelního listu* vyšlo v červnu 1949.

Rubriky a témata

V prvním čísle ročníku 1946/47 *Divadelního listu* není popsáno jeho další zaměření, chybí vyjádření, které by mělo charakter programového prohlášení. Úvodní dva články, které napsali umělecký ředitel divadla profesor Jaroslav Hurt³¹⁰ a intendant divadla Bohumil Houdek³¹¹, se vracely k opravě divadelní budovy a obsahovaly vizi a zásady uměleckého programu. „*Když jsem se loni ujal na vybidnutí ministerstva školství uměleckého vedení činohry JND, shledal jsem, že nemáme vlastně kde hrát. Místní národní výbor projevil nevšední ochotu, aby pro svůj veliký soubor zajistil provozovnu. Bylo nutno opatřiti provisorium, než bude možno zakotviti ve vlastní budově. Nešetřeno peněz a námahy, nakonec však nezbyvalo, než pozdvihnout v troskách ležící divadlo staré.*“³¹² Zásady uměleckého směřování divadla překvapují i dnes svou nadčasovostí. „*Náš umělecký program se podřizuje zásadě: všecko zkusit a nejlepšího se přidržet. O divadelnictví bylo toho poslední dobou tolik napsáno, že nechci nosit dříví do lesa. Jedno však zůstává neotřesitelné: dobré divadlo nutně potřebuje tři činitele. Dobré autory, dobré herce a dobré obecenstvo.*“³¹³

³¹⁰ Jaroslav Hurt (1877 – 1959), byl rozhlasovým a divadelním režisérem, hercem, pedagogem, působil v Jihočeském divadle jako herec a ředitel od roku 1945 do roku 1950

³¹¹ Bohumil Houdek (1914 – 1985) historik umění, pedagog, ředitel Alšovy jihočeské galerie

³¹² HURT, Jaroslav. Naše divadlo. *Divadelní list*, říjen 1946, č. 1, s. 2

³¹³ Tamtéž

Funkci programového prohlášení naplnil v nové společensko-politické situaci po únorových událostech 1948 článek F. M. Doubravy s názvem „Radostně“ – je z něho patrná snaha o obsahové přiblížení časopisu co největšímu počtu čtenářů – návštěvníků Jihočeského divadla. „*Radostně Vás vítáme milí návštěvníci v našem divadle na začátku sezony a děkujeme za Váš zájem o první číslo našeho Divadelního listu. Rádi bychom, aby se všechna čísla stala oblíbeným průvodcem při všech návštěvách v našem divadle. Chceme Vás věcně informovat o celkové práci Jihočeského divadla a ve zkratce si všimnout československého a zahraničního divadelnictví. Budeme dbát, aby obsah Divadelního listu stal se každému čtenáři blízkým a srozumitelným, neboť máme za to, že jen tak plní své pravé poslání. Neříkáme, že se chceme oprostít ode všech odborných statí a úvah, ale budeme hledět, aby i ty měly ráz jasné formulace. Proti studijnímu rozboru, který je jen pro nejužší okruh zasvěcených divadelníků. Náš list chce být otevřen všem návštěvníkům, a proto srdečně zveme naše čtenáře ke spolupráci.*“³¹⁴

Nejvíce prostoru bylo v *Divadelním listu* věnováno celkem logicky článkům, které seznamovaly s obsahem aktuálního představení, které mělo v daném období Jihočeské divadlo v repertoáru. Vedle toho se objevovaly medailónky autorů konkrétních činoher, baletů, oper a operet, nechyběly recenze předvedených děl, které byly doplněny rozhovory s režiséry, herci, zpěváky, baletními mistry apod. Repertoár Jihočeského divadla byl ve sledovaném období 1946 – 1948 podle našeho názoru velice rozmanitý a zahrnoval většinou klasická díla významných českých a světových autorů.³¹⁵

K divadelnímu prostředí se vztahovaly i jednotlivé pravidelné rubriky. Na vysvětlování divadelního slangu se zaměřovala rubrika „Z divadelního slovníčku“, v níž se většinou ironickou formou vysvětlovaly výrazy divadelního slangu (např. eso, fanda divadelní, laskavec, primadona, sýkorka, štek aj.): „*ESEM se označuje výhra dramaturgie při volbě hry. Máme esa „umělecká“ přinášející uspokojení publiku I. třídy, máme esa „zábavná“ pro ty, kdož uctívají operetu a máme esa „senzační“, jež útočí na nervy diváků. Výraz „eso“ platí i pro herce mimořádných kvalit. Bývá jich*

³¹⁴ *Divadelní list*, 1947/48, č. 1, s. 4

³¹⁵ Pro přesnější představu o poválečné dramaturgické koncepci Jihočeského divadla uvádíme jeho repertoár v sezóně 1947/48: A. Christie: *Deset malých černoušků*, Lope de Vega: *Vzbouření na vsi*, E. Kálmán: *Čardášová princezna*, G. B. Shaw: *Pygmalion*, E. O’Neil: *Smutek sluší Elektře*, J. Drda: *Hrátky s čertem*, J. B. Priestley: *Už Adam a Eva*, K. Šimonov: *Ruská otázka*, B. Smetana: *Hubička*.

v souborech bohužel málo, ale jsou.“³¹⁶ Fenomén oblíbený i v současnosti a označovaný jako „veselé historky z natáčení“, se objevoval pod označením „Klepaříček“ a popisoval humorné postřehy ze zkoušek, z premiér i z každodenního provozu divadla: „*Proslýchá se, že ředitelství divadla uveřejní ve všech krajinských listech tuto opravu: „Není pravda, že pan Bydžovský jako partner sl. Candrové je poněkud malý, ale je pravda, že sl. Candrová jako partnerka p. Bydžovského je poněkud velká.“*³¹⁷ Na tehdejší dobu rychle zařazované novinky z evropských divadelních scén vycházely s obecným názvem „Aktuality z celého světa“ a staly se stručným přehledem o tom, co například připravovalo bruselské divadlo, co uvedla vídeňská či pařížská opera. K připravovaným představením v další části divadelní sezóny se věnovala rubrika „Drobnosti“.

Nepravidelně se v *Divadelním listu* objevovaly příspěvky významných českých divadelních a kulturních osobností, např. Olgy Scheinpflugové „Herec a jeho stín“³¹⁸, zařazovány byly i diskuse k nařízením, které ovlivňovaly divadelní provoz, např. v dubnu roku 1948 o novém divadelním zákonu.

Ideologie KSČ prosazovaná po únorových událostech ve všech oblastech života společnosti zcela zřetelně ovlivňovala obsah *Divadelního listu*. Je-li ještě ve druhém čísle ročníku 1948/49 zařazen článek Jana Boleslava Čapka³¹⁹ „Edvard Beneš a kulturní tvorba“, pak v číslech následujících převažuje jednoznačně orientace na Sovětský svaz a sovětské divadlo, jak je patrné například z článků „Jak Lenin smýšlel o divadle“³²⁰, „A. A. Ždanov a sovětské umění“³²¹, „Dělníci budou spolupracovat s JD“³²² či výňatky z projevů Klementa Gottwalda³²³. Ideové zaměření *Divadelního listu* v tomto období nám může pomoci charakterizovat úryvek z článku „Kultura a pětiletý plán“, v němž se konstatuje: „*Socialistické plánování je možné i v kultuře. Doznali to na nedávném zasedání komunistických spisovatelů sami autoři a přislíbili vytvořit plán, který by nejen nebyl na závadu jejich tvůrčí práci, ale naopak ji ještě prohloubil a*

³¹⁶ *Divadelní list*, 1947/48, č. 4, s. 71

³¹⁷ *Divadelní list*, 1947/48, č. 5, s. 97

³¹⁸ *Divadelní list*, 1947/48, č. 11, s. 2-3

³¹⁹ Jan Blahoslav Čapek (1903 – 1982) spisovatel, literární kritik, profesor české literatury na FF UK

³²⁰ *Divadelní list*, 1948/49, č. 8, s. 131

³²¹ *Divadelní list*, 1948/49, č. 8, s. 126

³²² *Divadelní list*, 1948/49, č. 5, s. 80

³²³ *Divadelní list*, 1948/49, č. 5 a 6, s. 78 a 94

umožnil“.³²⁴ Číslo 6 a 8 ročníku 1948/49 jsou uvozována mottem, namísto obvyklých článků o aktuálním programu při provozních problémech Jihočeského národního divadla, z projevů Klementa Gottwalda: „*Potřebujeme kulturu – nebojím se užít toho slova – srozumitelnou a přístupnou a proto lidu blízkou a drahou. Opravdu nevím, proč by měla být výše kultura oblažující desítky a stovky výlučných jedinců, než kultura osvětlující a povzbuzující statisíce a milióny na pochodu k velkým humanitním cílům.*“³²⁵ Provázanost listu na ideologii KSČ dokazuje samostatně otištěný citát Jana Drdy: „*Komunistická legitimace není ještě pro žádného umělce průkazem, že je dobrým socialistou. Legitimace musí být nový duch umělecké práce.*“³²⁶

Postupně se z průvodce jednotlivými představeními Jihočeského národního divadla stal z *Divadelního listu* odborný divadelní časopis, který byl psán přístupnou formou, čtivým jazykem, a proto ho mohl číst poměrně široký okruh návštěvníků divadla. Zároveň je důležité zdůraznit, že snaha o srozumitelnost a přístupnost obsahu jednotlivých příspěvků neubírala na jejich odborné fundovanosti, kterou mohli ocenit režiséři, herci i recenzenti.

5.3.2 Jihočeská kultura

Časopis *Jihočeská kultura* s podtitulem *Revue Jihočeské společnosti národohospodářské* vycházel jedenkrát za měsíc v rozsahu 16 stran. Jak je zřejmé z podtitulu, byla majitelem a vydavatelem Jihočeská společnost národohospodářská³²⁷, která zajišťovala tisk periodika v tiskárně „Bratři Řimsové“ v Blatné. V redakci působil vedle zodpovědného redaktora Oldřicha Řimsy³²⁸ i redigující redaktor Antonín Filippi³²⁹. Název časopisu předurčoval i jeho zaměření na literaturu, výtvarné umění, hudbu, divadlo, film a lidové umění. Cena jedno výtisku časopisu byla 4 koruny.

³²⁴ *Divadelní list*, 1948/49, č. 8, s. 126

³²⁵ *Divadelní list*, 1948/49, č. 5, s. 78

³²⁶ *Divadelní list*, 1948/49, č. 5, s. 95

³²⁷ Jihočeská společnost národohospodářská, sídlila v Českých Budějovicích, navazovala svými aktivitami na předválečnou činnost Národohospodářského sboru jihočeského, byla založena r. 1945 s cílem hospodářského a kulturního povznesení regionu a plánování jeho výstavby. Ke spolupráci byli přizváni odborníci z praxe, zejména se zaměřením na technickohospodářskou sféru. Programové zásady JSN byly obsaženy v článku NEUMAN, Alois. Jihočeská společnost národohospodářská nastupuje. *Jihočeský plán*, říjen 1945, r. 1, s. 2.

³²⁸ Oldřich Řimsa (1899 – 1969) vyučen tiskařem, r. 1930 si pronajal v Blatné tiskárnu, r. 1933 ji s bratrem Jaroslavem Řimsovou (1905 – 1976) koupili, organizátor Jihočeské společnosti národohospodářské

³²⁹ Antonín Filippi (1912 -?) básník, prozaik, redaktor

K historii

Existence časopisu byla velice krátká, neboť vyšla pouze dvě čísla v listopadu a v prosinci 1945. Částečně se jeho funkci snažil plnit v dalších letech časopis *Jihočeský plán*, o kterém píšeme v další podkapitole.

Rubriky a témata

S dvouměsíční existencí časopisu redakce bezpochyby nepočítala, jak je patrné z poměrně obsáhlého programového článku, ve kterém byly formulovány poměrně dlouhodobé cíle, vycházející z Košického vládního programu: „*Náš požadavek je Kultura všem, především kultura českému venkovu. Znamená to dáti to nejlepší z nejlepšího, snažiti se všude o kulturní plán výstavby, který by se neomezil jen na jedno pohostinské vystoupení určitého souboru, anebo jednu přednášku za rok. Zamýšlíme státi se živou kulturní kronikou kraje, chceme přispěti k řádné organizaci kulturní práce u nás a chceme býti jejím obrazem.*“³³⁰ Snahy redakce o neprovázanost na žádnou politickou stranu byly sice proklamovány, ale úplná apolitičnost nebyla samozřejmě reálná. „*Nevyznáváme žádný –ismus, nepropagujeme žádnou politickou stranu, ale jsme důsledně pro politiku v duchu programu Národní fronty, která znamená nejen povznesení kulturní úrovně, ale i především povznesení životní úrovně, která spojuje kulturně i politicky celý československý lid.*“³³¹

Ze dvou vydaných čísel je obtížné provést charakteristiku obsahu a témat *Jihočeské kultury*, přesto považujeme alespoň základní přehled za důležitý, neboť se na jeho realizaci podílela řada významných osobností. Z celkového rozsahu 16 stran bylo prvních 12 stran věnováno většinou odborným statím, v menší míře povídkám a básním, na poslední čtyři strany byly zařazovány rubriky „Na okraj“, „Informace“, „Nové knihy“.

Námětem odborných článků v listopadovém i prosincovém čísle *Jihočeské kultury* se staly tradice jižních Čech, analyzované například formou osobních vzpomínek Jiřího Mařánka³³² „K novým obzorům“³³³ nebo odbornou recenzí díla Karla

³³⁰ FILIPPI, Antonín. Místo úvodníku. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 1

³³¹ FILIPPI, Antonín. Místo úvodníku. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 1

³³² Jiří Mařánek (1891 – 1959), prozaik, dramatik

³³³ *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 2

Kovařovice, který rád pobýval a tvořil v jižních Čechách³³⁴ K teoretickým otázkám pojmu regionalismus a jeho aplikaci na tradice jižních Čech se vyjadřovaly články Karla Zajíčka „O jedné jihočeské příležitosti“³³⁵ a Bohumíra Borkovce „Pro a proti“³³⁶. Zvláště Borkovcův článek se stal stručnou komparativní analýzou názorů vědeckých autorit (například Antonína Matěje Píši, Emanuela Rádla a dalších) na téma regionalismus, a to od pojetí regionalismu jako místní omezenosti či pařeníště prostřednosti, až po prostorové domýšlení demokracie a k definici Arnošta Inocence Bláhy: „*Regionalismus znamená tedy decentralizovat produktivnost či spíše socializovat ji. Za tím účelem musí regionalismus vytvořit přirozená centra, uzly komunikační hospodářské a kulturní, jež by byly jakýmsi sběrnými energiemi pro službu celku*“.³³⁷

Dalším tématem obou čísel *Jihočeské kultury* bylo heslo „Kultura všem“, které v sobě mimo jiné skrývalo nalezení odpovědi na otázky o vhodné lidové četbě³³⁸, o organizování takzvané lidovými práce³³⁹, o kvalitních knihách pro děti.³⁴⁰

Básně otištěné ve dvou číslech *Jihočeské kultury*, byly svým námětem různorodé: od typické přírodní lyriky³⁴¹ přes veršovanou výpověď z vězeňských výslechů³⁴², až po lyriku milostnou³⁴³.

Z rubrik na stranách 13 až 16 byla nejrozsáhlejší rubrika „Na okraj“, v níž se formou krátkých komentářů vyjadřovaly kritické připomínky ke kulturnímu životu, například k nekvalitním překladům ruských knih, ke kolaborujícím úředníkům, kteří opět zastávají úřednická místa. Ceny vstupenek do divadel a kin se staly námětem úvahy, aby kultura nezůstala pro většinu lidí luxusem, a potom by se heslo „Kultura všem!“ stalo heslem prázdným. „*Pracující člověk, který by se chtěl zúčastnit alespoň některých kulturních podniků, chtěl jít několikrát měsíčně do divadla nebo do kina,*

³³⁴ PETR, Jan. Karel Kovařovic a jižní Čechy. *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 1

³³⁵ *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 2 - 4

³³⁶ *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 8 - 9

³³⁷ *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 9

³³⁸ Lidová četba. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 6

³³⁹ Nová lidová osvěta. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 7

³⁴⁰ Dětská kniha. *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 10

³⁴¹ HRBEK, František. Paštický kostelík. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 5 a KAŠPAR, František. Pošumaví. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 3, František Hrbek (1898 – 1949), básník intimní a přírodní lyriky, prozaik, překladatel, František Kašpar (1879 – 1959), katolický kněz, básník, autor literatury pro děti)

³⁴² MÜLLER, Václav. Zatvrzelý. *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 3

³⁴³ ŠAJNER, Donát. Ne, nejsem Lenský. *Jihočeská kultura*, prosinec 1945, r. 1, s. 7

*musel by mít za dnešní cenové hladiny příjem čistých K 8.000 měsíčně.*³⁴⁴ Slovní hříčku a paralelu s dnešními blogy, vytvořila krátká poznámka o blocích poválečných. „Žijeme v době „Bloků.“ V kulturním životě zavládla nová móda. Jsou to Bloky. Máme již Blok uměleckého průmyslu, Blok českého skla, Blok architektů, Blok výtvarných umělců a k nim se nyní důstojně přiřadil i Blok kolektivních nakladatelů. Jen houšť!“³⁴⁵

Rubrika „Nové knihy“ upozorňovala nejen na nově vycházející tituly, ale několika větami přidávala stručný obsah, zajímavosti ze života autora, či připomínky na divadelní popřípadě filmové zpracování knihy. Rubrika „Informace“ přinášela zprávy většinou o akcích, které již proběhly (výstavy, divadelní a filmová představení).

Jak vyplývá z uvedeného rozboru, obracel se časopis na kulturně zaměřené vzdělanější vrstvy obyvatelstva, přinášel pro ně řadu odborných článků. I když se v prvním čísle *Jihočeské kultury* redakce zavázala, že se časopis stane živou kulturní kronikou kraje a že přispěje k řádné organizaci kulturní práce a bude jejím obrazem³⁴⁶, nepodařilo se takové předsevzetí splnit, a to zejména kvůli velice krátké existenci časopisu. Jak vyplývá z podkapitoly o časopise *Jihočeský plán*, převzalo částečně toto periodikum úkoly *Jihočeské kultury*. Vzhledem k autorskému zázemí i k celkovému zaměření se *Jihočeskému plánu* nemohlo podařit takové ambice naplnit.

5.3.3 Jihočeský plán

Časopis *Jihočeský plán* s podtitulem *Revue Jihočeské společnosti národohospodářské* vydávala, jak z podtitulu vyplývá, Jihočeská společnost národohospodářská. Redakci řídil po celou dobu vydávání časopisu Oldřich Řimsa, který byl spolumajitelem tiskárny v Blatné, kde byl časopis tištěn. *Jihočeský plán* vycházel jedenkrát za měsíc v rozsahu 18 stran, z toho 2 až 4 strany byly věnovány inzerci, cena jednoho čísla byla stanovena na 4,- Kč.

K historii

Jihočeský plán vycházel od října 1945 do listopadu 1946, celkem vyšla tři čísla v roce 1945 a deset čísel v roce 1946. Redakce časopisu plánovala vydávat i třetí ročník svého periodika v roce 1947, jak dokládá její vyjádření o spolupráci s regionálními pracovníky, která se neobešla bez komplikací: „Zdokonalení *Jihočeského plánu*,

³⁴⁴ Kultura všem – jak vypadá v praxi. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 14

³⁴⁵ *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 13

³⁴⁶ FILIPPI, Antonín. Místo úvodníku. *Jihočeská kultura*, listopad 1945, r. 1, s. 1

*měsíčníku Jihočeské společnosti národohospodářské, je odvislé od školení regionálních pracovníků, kterých máme nedostatek... Jihočeský plán nesmí býti mrtvým kronikářem spolkové práce, ale živým zdrojem poznání kraje a spolehlivou cestou k jeho hospodářskému a kulturnímu rozkvětu. Zdokonalení Jihočeského plánu, který se přes zlé časy udržel a půjde do Nového roku již do třetího ročníku, je také odvislé od zájmu předplatitelů a inzerentů, poněvadž musí býti i jejich zájmem, aby se udržel časopis, který jim dává pohled na hospodářské poměry jejich kraje a umožňuje jim zároveň cestu do světa.*³⁴⁷ Možné obavy z finančních problémů, které by mohly zapříčinit ukončení tisku, lze vyzorovat v posledním čísle. „*Čtenářům, kteří četli náš časopis celý rok na dluh připomínáme naposled povinnost, zaplatit předplatné!*“³⁴⁸ Časopis v roce 1947 již nevyšel a ani v letech následujících neobnovil svou činnost.

Rubriky a témata

Tematické zaměření časopisu, které se po druhé světové válce vztahovalo k industrializaci jižních Čech, k jihočeskému zemědělství i k osidlování regionu, bylo rozšiřováno o náměty pro zlepšení hospodářských poměrů v jižních Čechách ve smyslu technickohospodářské rekonstrukce jižních Čech. Takový obsah určoval i cílovou skupinu, kterým byla zpočátku ekonomicky a technicky zaměřená odborná veřejnost regionu, přibližně od poloviny druhého ročníku se časopis výrazně rozšířil o tematiku kulturní, ovšem na úkor problematiky národohospodářské.

Základní teze programu časopisu vyjádřil odpovědný redaktor Oldřich Řimsa, který byl i spoluvlastníkem knihtiskárny v Blatné „*Bratři Řimsové*“: „*Zde budou nejen k jihočeské veřejnosti, ale také k povoláním místům, k centrálním úřadům a institucím promlouvat odborníci, kteří si už vysloužili ostruhy za svou práci pro tento kus země. Ale také noví podnikaví a cílevědomí lidé zde najdou svou tribunu. Tato revue jako celá naše společnost nikdy nebude záležitostí obchodní. Bude to skutečně JIHOČESKÝ PLÁN a pracovní kolektiv, který bez sobeckých a jakýchkoliv stranických zájmů bude plánovat, starat se o technicko-hospodářskou rekonstrukci, o řádnou dopravu, stejně jako o prosperitu zemědělství, průmyslu a obchodu v jižních Čechách, o věci zdravotní, sociální a kulturní, krátce o všechno, v čem na jihu Čech žijeme a čím se vyžíváme. Naše cesta je jasná a naše úmysly poctivé. Všechny lidi dobré vůle, všechny poctivé*

³⁴⁷ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 9, s. 12

³⁴⁸ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 10, s. 12

*Jihočechy zveme upřímně a srdečně do řad Jihočeské společnosti národohospodářské a ke spolupráci s JIHOČESKÝM PLÁNEM.*³⁴⁹

Jednotlivá čísla časopisu obsahovala dvě až tři hlavní odborné stati, které byly poměrně rozsáhlé (2 až 3 strany formátu A4) a které v roce 1945 komentovaly plány činnosti Jihočeské společnosti národohospodářské,³⁵⁰ od roku 1946 se pak věnovaly rozpracování dvouletého plánu pro jihočeský region. V roce 1946 se začaly objevovat tři rubriky: „Kapitoly pro jihočeské zemědělce“, „Budujeme“ a „Sloupky“. Od čísla 4/1946 se tematika národohospodářská výrazně rozšířila o kulturní oblast, důvody takové změny nacházíme až v čísle 8 z roku 1946: „*Ve druhém čísle Jihočeské kultury, revui kulturního odboru Jihočeské společnosti národohospodářské, jejíž vydání nebylo povoleno, ačkoli je stále postrádáno a je voláno po jejím obnovení, jsme začali tisknout studii o tom, jak se kdy v Čechách zdravilo, vítalo, přálo a loučilo. Dnes vyslovujeme přání čtenářů Jihočeského plánu, kteří už dlouho připomínají redakci, aby věnovala pozornost také otázkám kulturním, a tak alespoň částečně zaplnila mezeru, vzniklou zastavením Jihočeské kultury.*“³⁵¹

Nosným tématem se stal dvouletý plán a jeho realizace na území jihočeského regionu, jak ukazují například statě Aloise Neumana „Budujeme jižní Čechy“³⁵², Iva Beneše „Předpoklady jihočeské dvouletky“³⁵³ nebo Mirko Sedláka „Jihočeská dvouletka“³⁵⁴. Autoři těchto statí důsledně obhajovali zájmy jižních Čech a dožadovali se důsledného naplnění Zákona o dvouletém hospodářském plánu č. 192/1946 Sb., zejména se odvolávali na ty pasáže, které se jihočeského regionu explicitně nebo alespoň v obecné rovině dotýkaly.³⁵⁵ Analýza statí a jejich následná komparace se situací v jižních Čechách po téměř sedmdesáti letech od přijetí Zákona o dvouletém hospodářském plánu je zajímavá především z hlediska plánovaných očekávaných akcí a

³⁴⁹ ŘÍMSA, Oldřich. Kam půjdeme? *Jihočeský plán*, říjen 1945, r. 1, s. 1

³⁵⁰ Některé záměry činnosti této společnosti mohly budit rozpaky, zvláště tvrzení, které se objevilo v říjnovém čísle r. 1945: „*Při této práci nebudeme čekat na pokyny odnikud, ale chopíme se sami iniciativy, neboť tak se dostaneme nejrychleji a bezpečně dopředu.*“ (Neuman, Alois. Jihočeská společnost národohospodářská nastupuje. *Jihočeský plán*, 1945, říjen, r. 1, s. 2)

³⁵¹ BÖHNEL, Bedřich. Jak se v Čechách zdravilo, vítalo, přálo a loučilo. *Jihočeský plán*, 1946, č. 8, s. 7

³⁵² *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 4, s. 1 - 4

³⁵³ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 10, s. 1 - 2

³⁵⁴ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 9, s. 1 - 3

³⁵⁵ Autoři statí se odvolávali na paragraf 1 příslušného zákona „*f) povznésti hospodářsky slabé kraje českých zemí*“ a na paragraf 8 „*1) Do jižních Čech, do středního Povltaví a Podbrdsku, na Českomoravskou vysočinu, na Valašsko a Slovácko se přemístí, popř. tam založí průmysl, který využije místních surovinových zdrojů a místních pracovních sil.*“ Předpis č. 192/1946 Sb. Zákon o dvouletém hospodářském plánu. Dostupné z www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-192, [online]. cit. 8. 8. 2013

jejich následné (ne)realizace. To, že se všechny plánové akce nepodařilo uskutečnit, vyplývalo z nedostatku finančních prostředků, které pro region nebyly naplánovány, a pokud ano, tak v nedostatečném množství. „Dožíváme se toho, že se mnoho investuje do prospívajících krajů, to však jen z důvodu, že tu již hospodářské předpoklady zůstávají a má být jen vylepšena výnosnost. Naproti tomu se nám v zanedbaných krajích dostává investic s charakterem budovatelským, které stát zavazují k četným investicím v jižních Čechách i přes rámec dvouletého plánu. Ku příkladu na stavbu přehrady v Lipně zařazujeme 50 milionů korun, při čemž si definitivní vybudování vyžádá nákladů více jak půl miliardy.“³⁵⁶

V rubrice „Budujeme“ bylo zahrnuto deset až patnáct zpráv a krátkých komentářů, které stručnou a výstižnou formou reagovaly na aktuální požadavky regionu či konkrétní problémy. K zajímavým návrhům patřilo zřízení tzv. Jihočeského domu v Praze: „Jihočeská společnost národohospodářská požádala Osidlovací úřad v Praze o přidělení vhodného objektu v Praze pro Jihočeský dům, který chce společnost v Praze otevřít. Svoji žádost odůvodňuje tím, že již v dobách první republiky byl silně pociťován nedostatek kulturního a sociálního střediska Jihočechů žijících v Praze.“³⁵⁷ Ve stejné rubrice se řešily otázky vltavské vodní cesty, které jsou rozporuplně diskutovány v jihočeském regionu i v současnosti. „Málo zdůrazňujeme vltavskou vodní cestu, která se ve dvouletce ke škodě budoucího vývoje jižních Čech málo zdůrazňuje. Je třeba si stále připomínati naše zásadní hledisko na tyto otázky: vodní cestu Mělník – České Budějovice považujeme za nutnou, vodní cestu České Budějovice – Linec na dohlednou dobu nedostupnou.“³⁵⁸

Druhým významným tématem, kterým se *Jihočeský plán* zabýval, se stalo kulturní dění v regionu. Proměna obsahového zaměření časopisu byla dána tím, že přestal v prosinci 1945 vycházet časopis *Jihočeská kultura*, jak jsme již uvedli v předchozím textu. Nejvíce se ke kulturně politické problematice vyjadřoval Bohumír Borkovec³⁵⁹ v člancích programového charakteru „Budujeme také kulturně český jih“³⁶⁰, „Jihočeské kulturní požadavky“³⁶¹ či v konkrétních analýzách situace určité

³⁵⁶ SEDLÁK, Mirko. Jihočeská dvouletka. *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 9, s. 2

³⁵⁷ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 8, s. 16

³⁵⁸ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 9, s. 11

³⁵⁹ Bohumír Borkovec (1889 – 1949) středoškolský pedagog v Písku a v Českých Budějovicích, předseda Filosofické jednoty – jihočeské pobočky, kulturní publicista, divadelní kritik, spisovatel, autor divadelních her

³⁶⁰ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 4, s. 17

instituce či oblasti „Čteme znovu Klostermanna“³⁶², „SOS Jihočeského divadla“.³⁶³ V osmém čísle Jihočeského plánu byla na rozdíl od všech ostatních čísel zařazena povídka Jiřího Marka³⁶⁴ „Smrt sedláka Jirouse“³⁶⁵ a báseň Františka Hrbka „Rybník Kuš“.³⁶⁶ Všimneme-li si kulturních požadavků, které se vztahovaly k jihočeskému regionu, pak k nim mimo jiné patřilo „vybudování *seriosně vedeného časopisu (revue), regionálně zaměřeného Jihočeského vysílače, jemuž poskytne Československý rozhlas častěji možnost informovat jihočeskou veřejnost i přes pražské stanice o otázkách jihočeských, a pro nějž žádáme zřízení samostatného orchestru. Konečně pak edice jihočeských publikací zřízená při jihočeském časopise.*“³⁶⁷

Jihočeský plán se řadil k odborným seriózním časopisům, který využíval články významných osobností z různých oblastí národohospodářského života ve snaze podat erudovaný přehled o problémech regionu v co největší šíři, od tematiky průmyslové, zemědělské, dopravní, vodohospodářské až po problémy kulturní života v jihočeské oblasti. Z přehledu autorů, kteří do časopisu přispívali, i z témat, kterým se věnovali, je zřejmé, že cílovou skupinou časopisu byly vzdělanější sociální skupiny. Přesto je možné konstatovat, že jazyk a styl, kterým byly psány jednotlivé příspěvky, nebránil běžnému čtenáři, aby se seznámil s problematikou, která ho zajímala.

K autorům, kteří pravidelně publikovali v *Jihočeského plánu*, patřili například Bohumír Borkovec, Alois Neuman, Ivo Beneš,³⁶⁸ Oldřich Řimsa, Jan Muk.³⁶⁹

5.3.4 Technický jih

Odborný časopis *Technický jih*, vycházející v roce 1947 s podtitulem *Časopis pro popularisaci techniky a hospodářství*, od roku 1948 s podtitulem *Časopis pro národohospodářské úkoly a potřeby jižních Čech*, vycházel s výjimkou července a srpna vždy patnáctý den v každém měsíci. Každé číslo mělo 10 až 12 stran. Vycházel tedy desetkrát v roce, čímž přesně splňoval tehdejší podmínku pro označení periodický tisk: „*Časopisy, které vycházejí méně než desetkrát do roka, nejsou považovány za*

³⁶¹ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 4, s. 13

³⁶² *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 7, s. 7

³⁶³ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 5, s. 12

³⁶⁴ Jiří Marek, vlastní jméno Josef Jiří Puchwein, (1914-1994), český spisovatel, publicista, scénárista

³⁶⁵ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 8, s. 9

³⁶⁶ *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 8, s. 11

³⁶⁷ BORKOVEC, Bohumír. Jihočeské kulturní požadavky. *Jihočeský plán*, 1946, r. 2, č. 4, s. 14

³⁶⁸ Ivo Beneš (1886-1967) publicista – regionalista

³⁶⁹ Jan Muk (1901-1980) středoškolský učitel v Jindřichově Hradci, autor vlastivědných a historických statí

*periodický tisk a nepodléhají řízení podle vyhlášky ministra informací ze dne 26. října 1945. Rozhoduje o nich odbor ministerstva informací jako o neperiodickém tisku.*³⁷⁰

Majitelem a vydavatelem časopisu byla českobudějovická pobočka Spolku československých inženýrů³⁷¹, tisk zajišťovala knihtiskárna Karla Fialy v Českých Budějovicích. Redakční radu řídil Ing. Miloš Vondruška³⁷². Cena jednoho čísla činila 5 korun.

K historii

Časopis *Technický jih* měl bohatou historii, zahájenou v roce 1927, kdy byl založen tehdejší Technickohospodářskou jednotou v Českých Budějovicích. K vydávání časopisu se v roce 1933 přidala českobudějovická pobočka Spolku československých inženýrů. Společná redakční práce obou subjektů trvala až do roku 1940, kdy se Technickohospodářská jednota přestala na vydávání časopisu podílet. K úřednímu zastavení časopisu došlo v květnu roku 1941.³⁷³ Ačkoli snahy po obnoveném vydávání *Technického jihu* začaly již v květnu 1945, první dvojčíslo se podařilo připravit až v roce 1947.³⁷⁴

Vydávání *Technického jihu* bylo ukončeno v roce 1950, redakce však ještě v prvním dvojčísle v roce 1950 plánovala dodržet dosavadní linii časopisu. „*Kromě samostatných článků, týkajících se současných technickohospodářských aktualit, zařadí opět dvě stálé hlídky... účelem první hlídky jest přinášeti systematicky zpracované údaje o provedených pracech v jihočeských obcích a okresech tak, aby jihočeská veřejnost byla soustavně a přehledně informována o technickohospodářském vývoji jihočeské*

³⁷⁰ ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis 1947, s. 29

³⁷¹ Spolek československých inženýrů (SIA) – pobočka Č. Budějovice byl založen r. 1931

³⁷² Miloš Vondruška (1890 - ?) technik, publicista, učitel průmyslové školy

³⁷³ „*Redakce se také počínaje hned 1. číslem vyšlým v září 1940 setkávala se značnými obtížemi, neboť censura odmítala fotografie objektů, místopisné označení, tabulky i diagramy, tak nezbytné k technickým článkům, a v textu článků škrtila nejen věty, ale i celé odstavce a přitom striktně požadovala, aby závadná místa byla nahrazena novým textem. Tak se časopis vlastně míjel svým účelem a proto také úřední zastavení časopisu v květnu r. 1941 přijalo vydavatelství resignovaně.*“ (Úvodem do nového ročníku. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 1 – 2, s. 1)

³⁷⁴ „*Hned druhý týden po revoluci v květnu 1945 jsme požádali ministerstvo informací o povolení k obnovení časopisu. Ale žádost byla vyřízena až po několika písemných i osobních intervencích v dubnu 1946. Že nedošlo hned potom k vydávání časopisu, toho příčinou byl nedostatek finančních prostředků jednak následkem vázání vkladů a jednak pro obtížné opatřování insertního, na něž je vydávání časopisu odkázáno. Teprve po usilovné snaze několika členů výboru a za vzácného porozumění českobudějovických peněžních ústavů, znárodněných podniků a několika jednotlivců byla opatřena částka, kterou je nový ročník *Technického jihu* zajištěn.*“ (Úvodem do nového ročníku. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 1-2, s. 1)

*oblasti, neboť informace v denních a krajinských listech jsou roztržité a nesouvislé.*³⁷⁵

Na možné problémy s vydáváním odkazují věty v závěru článku: *„Pozdrzení pravidelného vydávání „Technického jihu“ každého 15. v měsíci je zaviněno plánováním tisku měsíčníků výnosem ministerstva informací a osvěty a přípisem o změně tiskaře téhož ministerstva č.j. 70709 II 50/TO ze dne 18.1. 1950 adresovanému naší redakci. Proto vycházíme až 15. února s dvojčíslem 1-2 a věříme, že nás čtenáři omluví.*“³⁷⁶ Další čísla však již nikdy nevyšla.

Rubriky a témata

Cílem časopisu bylo informovat jihočeskou veřejnost o technickohospodářských záležitostech jižních Čech v rámci celostátního hospodářství. Vzhledem k tomu, že v roce 1946 přestal vycházet *Jihočeský plán*, navázal *Technický jih* na problematiku dvouletého hospodářského plánu a jeho uskutečňování v jižních Čechách. Podrobné obsahové zaměření časopisu bylo vyjádřeno v článku „Nové cesty Technického jihu“, který bychom mohli označit za programové prohlášení. *„Bude popularizovati techniku, poněvadž jen odborná a intenzivní průmyslová práce a zprůmyslnění zemědělství může zaručiti hospodářský rozvoj jižních Čech.*“³⁷⁷ Programové prohlášení obsahovalo zaměření na potenciální cílovou skupinu: *„Časopis bude sloužit i technickohospodářským korporacím jihočeským, jakož o kruhům podnikatelským a živnostenským.*“³⁷⁸

Rozmanitost technických a hospodářských témat se vztahovala k regionálním otázkám v průmyslu, energetice, dopravě, stavební a zdravotní technice, zemědělství a lesnictví. Takové obsahové zaměření se stalo typickým pro první dva až tři rozsáhlé odborné články, které redakce zařazovala na prvních šest stran každého čísla. Velká pozornost byla věnována oblasti Šumavy, například v souvislosti se základními dopravními podmínkami coby předpoklady hospodářského růstu této oblasti jihočeského regionu. Při analýze článku Vladimíra Bláhy „Šumava – klíč k jihočeské otázce“³⁷⁹ překvapuje naléhavost, s jakou autor vysvětluje význam řešení dopravního

³⁷⁵ Nový ročník Technického jihu. *Technický jih*, 1950, r. XVII, č. 1 – 2, s. 1

³⁷⁶ Nový ročník Technického jihu. *Technický jih*, 1950, r. XVII, č. 1 – 2, s. 1

³⁷⁷ BENEŠ, Ivo. Nové cesty Technického jihu. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 1 – 2, s. 1

³⁷⁸ BENEŠ, Ivo. Nové cesty Technického jihu. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 1 – 2, s. 1

³⁷⁹ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 4, s. 41 - 42

problému pro všestranný rozvoj Šumavy, kterou navíc považuje za základ hospodářského povznesení jižních Čech, zejména vytvořením vhodného zázemí pro turistický ruch. Článek byl vlastně i generační programem: „*Avšak naše generace nemíní již nečinně přihlížet, nechce, aby náš jihočeský život se jen občasnými injekčními zásahy udržoval při živoření, aby ustrnul.*“³⁸⁰ Odlišný pohled na hospodářské využití Šumavy představil František Radouš v článku „Klíč k Šumavě a jižním Čechám“³⁸¹, který hlavní zdroj bohatství jižních Čech vázal na využití vody při výstavbě vodních elektráren. S vysvětlením technických parametrů plánované lipenské elektrárny seznamoval článek Jaroslava Kruliše „Projekt vodního díla na Vltavě u Lipna“³⁸². Oblast Šumavy však byla analyzována i z hlediska zemědělské výroby. Ve dvou rozsáhlých analytických člancích³⁸³ se pokusil jejich autor, předseda ONV v Sušici, popsat zejména problémy s hospodařením na konfiskované zemědělské a lesnické půdě, která dříve patřila německým velkostatkářům a kterou nebylo v té době možné v plném rozsahu obhospodařovat z důvodu nedostatku pracovních sil. „*Veškerá tíha práce spočívá na ženách a dorostlých dětech. Je třeba podotknout, že děti jsou zaměstnávány nepřiměřeně těžkými pracemi s ohledem na jejich věk.*“³⁸⁴

Jsou-li jednotlivé druhy dopravní komunikace významným tématem rozvoje jihočeského regionu i v současnosti, nebylo tomu jinak ani na stránkách *Technického jihu* v poválečném období. Vyplývá z toho mimochodem také fakt, že snahy o řešení daného problému trvají desetiletí bez výraznějších výsledků. *Technický jih* na svých stranách referoval o problémech v jednotlivých druzích dopravy v komentovaných člancích, z jejichž názvů je patrná i řešená problematika – pro příklad uvádíme články: „Obnovení stanice koněspřežní železnice“³⁸⁵, „Letecká doprava jižních Čech“³⁸⁶, „Spojení jižních Čech s Dunajem“³⁸⁷, „Trolejbusy v Českých Budějovicích“³⁸⁸. K dalšímu tématu, kterému věnoval *Technický jih* pozornost, patřily komentáře a analýzy ke koncepci regionálního urbanistického rozvoje (například komentář „Krajové

³⁸⁰ BLÁHA, Vladimír. Šumava – klíč k jihočeské otázce. *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 4, s. 41

³⁸¹ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 6, s. 65 – 66

³⁸² *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 6, s. 67 – 68

³⁸³ VONDŘICH, A. Zemědělství na Sušicku. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 10, s. 113 – 115 a

VONDŘICH, A. Zemědělství na Sušicku. *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 1, s. 7 – 10

³⁸⁴ VONDŘICH, A. Zemědělství na Sušicku. *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 10, s. 114

³⁸⁵ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 7, s. 72

³⁸⁶ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 1, s. 16

³⁸⁷ *Technický jih*, 1947, r. XIV, č. 4, s. 52

³⁸⁸ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 1, s. 15

plánování³⁸⁹) a výstavbě měst a jejich infrastruktury. Příspěvky se týkaly jak Českých Budějovic, které se od 1. 9. 1949 staly krajským městem - jako byl článek autora V. Galla „Obraz Českých Budějovic roku 1950“³⁹⁰, tak i obecných teoretických studií Iva Beneše „Mapa – základ plánování“³⁹¹, Václava Tomše „Dokumentace a její význam“³⁹², včetně doporučení, čím se charakter města může zkazit v článku O. Trčky „Nekažme město!“³⁹³. Zpracování nejrůznějších hospodářských a technických témat bylo velice obšírné, redakce se vyhýbala jakýmkoli politickým vyjádřením, přesto neopomenula období po únorových událostech roku 1948. Svým následujícím stanoviskem si *Technický jih* vytvořil základní předpoklad pro svou další existenci. „*Je v poctivé povaze technikově, že přezkoušuje to, na čem pracoval, co vytvořil. Bylo uloženo také akčním výborům, aby přezkoušely a špatné vymýtily. Nejde jen o jednotlivce, jde o celá kolektiva...Proto každý inženýr a technik je životně spjat s hospodářským plánováním a jím vedenou státní politikou. Za tento řád vděčí vládě Klementa Gottwalda, která jej zavedla na základě zkušeností a poznatků našich velkých slovanských bratří ze SSSR.*“³⁹⁴

Po prvních dvou až třech obsáhlých odborných člancích byly zařazovány do obsahu *Technického jihu* pravidelné rubriky, jejichž problematika odpovídala zaměření časopisu, rozdílné však byly rozsah a forma zpracování – převládaly soubory krátkých zpráv. Velice podobné byly rubriky „Hospodářsko-technické zprávy“ redigované Vilémem Želízkiem a „Sloupky IB“, které připravoval autor s iniciálami v názvu Ivo Beneš. Obě rubriky podobně formou zpráv, a přece každá jinak, částečně odlišným obsahem, informovaly stručně o nejrůznějších technickohospodářských akcích v obcích regionu. „Hospodářsko-technické zprávy“ se soustředily na bytovou situaci ve městech, na opravy a nové stavby veřejných budov (pošt, nádraží, kanceláří aj.), na výstavbu silnic. „Sloupky IB“ přinášely informace z veřejné správy a samosprávy, například o slučování obcí, o volbách do místních zastupitelstev, o vzorných obcích, rovněž nechyběly zprávy z kultury a informace o zajišťování zdravotnické péče v menších obcích. Obě rubriky obsahovaly několik desítek zpráv, a proto každá z nich zaplňovala celou jednu stranu časopisu. Rubrika „Rozhledy“ se zaměřovala na krátké komentáře

³⁸⁹ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 3, s. 29 - 30

³⁹⁰ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 10, s. 118 – 120

³⁹¹ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 9, s. 106 - 108

³⁹² *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 9, s. 108

³⁹³ *Technický jih*, 1948, r. XV, č. 9, s. 116

³⁹⁴ Kráčíme s dobou! *Technický jih*, 1948, r. XVI, č. 3, s. 29

k nedostatkům ve městech (například k vhodnosti umístění světelné reklamy, ke stavu dopravního značení aj.). „Zprávy spolkové“ se staly rubrikou uzavírající každé číslo *Technického jihu*, byly určeny členům Jihočeské odbočky Spolku československých inženýrů, kteří z ní získávali informace o programu a výsledcích jednání valných hromad, o konání členských schůzí, placení příspěvků, včetně odvodů do tiskového fondu, z něhož se přispívalo na vydávání *Technického jihu*.

Technický jih měl podobné obsahové zaměření jako *Jihočeský plán* a v zásadě převzal jeho obsahovou náplň, vztahující se zejména k řešení regionálních problémů technických a národohospodářských, k nimž se v rámci jihočeského regionu po určité době (od ukončení vydávání *Jihočeského plánu*) na stránkách regionálních periodik téměř nikdo nevyjadřoval. *Technický jih* se stal seriózním periodikem, do něhož přispívali zejména odborníci, kteří se soustředili na technická a ekonomická témata v širokém kontextu celostátního dvouletého hospodářského plánu. Obsahem jednotlivých příspěvků i způsobem zpracování se *Technický jih* obracel zejména na vzdělanější vrstvy skupiny čtenářů, jednotlivá témata však mohla zaujmout i běžné čtenáře, kteří se zajímali o regionální problematiku.

5.3.5 Mladý jih

V Českých Budějovicích, Plzni, Mladé Boleslavi, Hradci Králové, Teplicích-Šanově, Jihlavě, Brně, Olomouci, Ostravě byly vydávány po osvobození krajinské týdeníky a čtrnáctideníky Svazu české mládeže, jejich rozsah se pohyboval od šesti do osmi stran a náklady byly různé mezi 2 000 – 40 000 výtisků.³⁹⁵ V Českých Budějovicích se stal tímto mládežnickým krajinským týdeníkem *Mladý jih*.

Časopis *Mladý jih* vyšel poprvé 7. září 1945 s podtitulem *Věstník Svazu české mládeže kraje České Budějovice a Písek*, změna v podtitulu se objevila hned u druhého čísla (14. 9. 1945), kdy časopis změnil podtitul na *Týdeník jihočeské mládeže*. *Mladý jih* měl týdenní periodicitu s rozsahem čtyři strany, jeho majitelem a vydavatelem byl Svaz České mládeže v Českých Budějovicích, který jeho vydávání zajišťoval v českobudějovické tiskárně V. A. Vimr a spol. Po přestěhování redakce do Tábora se změnila i tiskárna, v tiráži 11. čísla z 14. 3. 1946 je uvedena knihtiskárna H. Čeněk

³⁹⁵ ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947, s. 27

Tábor³⁹⁶. Během krátké existence týdeníku se jako odpovědní redaktori vystřídali Jan Doubek³⁹⁷ (od 1. čísla ze 7. 9. 1945), Vlasta Starý (od 2. čísla z 11. 1. 1946), Jan Krch (od 3. čísla z 18. 1. 1946) a František Bartůněk (od 18. čísla z 2. 5. 1946).³⁹⁸ Cena jednoho čísla byla nejprve stanovena na 1 korunu a 50 haléřů, od prvního čísla druhého ročníku na 2 koruny. Inzerci začala redakce *Mladého jihu* zařazovat do svého obsahu až od 15. čísla, které vyšlo 11. 4. 1946. Byla pro ni vyhrazena spodní levá čtvrtina poslední strany periodika.

K historii

Časopis vycházel od 7. 9. 1945 do 23. 5. 1946. Z dopisu redakce *Mladého jihu* Státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích ze dne 17. 7. 1946 vyplývá, že zejména z finančních a rovněž z organizačních důvodů vyšel *Mladý jih* 15. 2. 1946 (č. 7) naposledy v Českých Budějovicích, poté redakce přesídlila do Tábora, jehož místní pobočka Svazu české mládeže vydávání ještě několik měsíců – do 23. 5. 1946 - zajišťovala.³⁹⁹ O některých problémech s vydáváním periodika, které nakonec zřejmě vedly k úplnému zániku, se zmiňovalo na první straně jedenáctého čísla *Mladého jihu* z 14. 3. 1946 tučně tištěné vysvětlení redakce. Podobně jako z dopisu Státnímu zastupitelství se z něho dozvídáme, že mezi hlavními příčinami výpadku tisku byly vedle nedostatku papíru, zajištění tiskárny a administrativní zázemí redakce.⁴⁰⁰

V poměrně krátké existenci *Mladého jihu* nelze přehlédnout titulní stranu šestého čísla z 12. 10. 1946, jejíž celostránkový levý sloupec byl začerněn, zřetelná zůstala pouze první a poslední písmena na každém řádku. V následujících číslech není

³⁹⁶ „20. 9. 1945 P. T. Státní zastupitelstvo. Oznamujeme vám, že hodláme vydávat periodický tiskopis „Mladý jih“, který bude vycházet jednou týdně, vždy v pátek a k cenzuře bude předkládán ve čtvrtek mezi 14. – 17. hodinou. Časopis bude tištěn v tiskárně V. A. Vimr (dříve Budovicia), a bude vydáván nákladem Svazu české mládeže.“ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

³⁹⁷ Jan Doubek (1926 – 1981), rodák z Českých Budějovic, vysokoškolský pedagog, odborník na využití laseru v armádě

³⁹⁸ Základní údaje o dalších odpovědných redaktorech se nepodařilo zjistit.

³⁹⁹ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65

⁴⁰⁰ „Po celé tři týdny jste nedostali náš časopis a po celé tři týdny byly přerušeny styky mezi námi a Vámi. Potíže, které se nám kladly v cestu, byly povětšinou rázu technického. V prvé řadě to byl nedostatek papíru, který nebylo lze sehnat jinak, potom potíže s tiskárnou, a konečně potíže administrativní, neboť celá redakce a administrace našeho časopisu byla definitivně přeložena do Tábora. Mladý jih zůstává nadále časopisem vši jihočeské mládeže v krajích Tábor, Čes. Budějovice i Strakonice a bude přinášet podrobné zprávy ze všech těchto tří krajů. Ve vedení časopisu nenastávají žádné změny. Odpovědným redaktorem zůstává nadále Jan Krch. Prosíme Vás, abyste od nynějška všechny své příspěvky, zasílané dříve do Českých Budějovic, zasílali přímo nám na naši novou tábořskou adresu: Redakce Mladého jihu, Tábor, Riegrův nám., telefon 410. Z administrativních důvodů ponese toto číslo Mladého jihu pořadové číslo 11. REDAKCE.“ In: Opět vycházíme. *Mladý jih*. 14. 3. 1946, r. 2, č. 11, s. 1

žádná zmínka o důvodech zásahu do obsahu zmíněného čísla. Mohli bychom usuzovat na zásah předběžné cenzury, o níž redakce psala v oznámení o vydávání časopisu (viz výše uvedený text). Taková úvaha by ale mohla být v rozporu s údaji odborných textů, z nichž je patrné, že oficiálně cenzura neexistovala. *„Zato redaktor má skutečnou volnost a svobodu, neboť není žádné cenzury. Tím také odpovídáme kritikům, kteří doporučují, aby vydávání novin nebylo omezováno, ale aby byla zavedena censura. Znovu pak opakujeme svou otázku. A co tomu říká svoboda?“*⁴⁰¹

Rubriky a témata

V prvním čísle *Mladého jihu* byly zařazeny rubriky, které se objevovaly po celou dobu existence týdeníku. Jejich názvy odpovídaly cílové skupině, pro niž byl týdeník určen – mládeži, která se po válečné době začala zapojovat do obnovy jihočeského regionu, do činnosti spolků a organizací (jež obnovily či nově zahájily svou činnost, např. Junák, Sokol) či do středoškolského a vysokoškolského studia. Pravidelné rubriky neměla pouze strana první, na níž byly otiskovány materiály programového a organizačního charakteru vztahující se k činnosti Svazu české mládeže v regionu. Nosným tématem prvních vydání *Mladého jihu* se stala obhajoba samotné existence regionální organizace Svazu české mládeže, rovněž snaha vysvětlit, že se nejedná o mládežnickou organizaci ovlivněnou ideologií jedné politické strany. Ačkoliv nikdy nebyla v textu žádná z tehdy působících politických stran zmíněna, přesto bylo zřejmé (a další roky to potvrdily), že vliv komunistické strany byl neoddiskutovatelný. Dosvědčuje to například „Provolání SČM k českobudějovické veřejnosti a mládeži“: *„Svaz české mládeže v Českých Budějovicích byl přijat různě, s různými pocity, s domněnkou, že je složkou jedné z politických stran. Byli někteří, kteří mu přáli a jiní (těch bylo více), kteří stáli proti. Toho jsme si plně vědomi... SČM je organizací nadstranickou. Prohlašujeme proto v Č. Budějovicích – politickou řevnivost do našeho středu zatahovat nebudeme a takoví jedinci, kteří by chtěli opak, nemají mezi námi místa.“*⁴⁰²

Deklarovanou nadstranickost popřel hned v následujícím čísle článek s názvem „Proč proti?“ otištěný na první straně. Potvrdil, že obavy oponentů SČM z ovlivňování mládeže marxisticko-leninskou ideologií jsou oprávněné. *„Kdo jiný by jasněji ukázal*

⁴⁰¹ BAUER, František. Předmluva. In: ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947, s. 10

⁴⁰² Provolání k českobudějovické mládeži. *Mladý jih*, 12. 10. 1945, r. 1, č. 6, s. 1

*mládeži cestu danou vládním programem? Každý chlapec i děvče se dnes ptá, co je socialismus, jaký je socialismus Marxův, co je to dialektický a historický materialismus.*⁴⁰³ Snaha dát Svazu české mládeže jednotný ideologický základ nabyla konkrétní obrysy při organizování politické výchovy.⁴⁰⁴ Nedůvěřivé přijetí regionální organizace Svazu české mládeže je možné přičíst i tomu, že v Českých Budějovicích působil několik desítek let studentský spolek Budivoj⁴⁰⁵, který se svou bohatou a všestrannou činností stal důležitou součástí veřejného a kulturního života ve městě. Poválečné politické změny zasáhly i do života tohoto spolku. Začleněním Budivoje do Svazu české mládeže de facto skončila jeho samostatná existence, i když název si jako samostatná součást mohl ponechat.⁴⁰⁶

Zpravodajský charakter měla rubrika „Události týdne v kostce“ na straně 2 a na téže straně „Desinfekce“. Zejména rubrika „Desinfekce“ odpovídala stručnému textu uveřejněnému v prvním čísle týdeníku na jeho poslední, čtvrté straně, který zřejmě měl plnit funkci jakéhosi programového prohlášení, či krátkého obsahového zaměření *Mladého jihu* do budoucna: „*Stojí před námi velké úkoly, mnoho překážek, které nám staví do cesty reakcionáři, nemohoucí pochopit naši dravou chuť ku předu. Jsou zde zbytky splašků minulých let, páchnoucí a volající po kartáči a kbelíku vody. Čistit a čistit. Ale pak jsme tu také my, mladí, kteří chtějí mít mezi sebou kontakt v nejširším měřítku. A to jsou úkoly našich novin, k tomu všemu nám mají sloužit. Jen jich umět užívat. Musí být však také majetkem všech, mají-li splňovat tyto úkoly. Voláme Vás proto všechny ke spolupráci. Pište, co se Vám líbí, co se Vám nelíbí, co byste si od nás přáli. Jen tak dosáhneme cíle jejich poslání.*“⁴⁰⁷ Rubrika „Desinfekce“ potvrzovala generacemi tradovanou zkušenost, že pro mladé lidi je typická nebojácnost s otevřeným

⁴⁰³ Proč proti? *Mladý jih*, 19. 10. 1945, r. 1, č. 7, s. 1

⁴⁰⁴ Politická výchova v SČM. *Mladý jih*, 19. 10. 1945, r. 1, č. 7, s. 2 - O politickou výchovu v SČM. *Mladý jih*, 12. 10. 1945, r. 1, č. 6, s. 3

⁴⁰⁵ Budivoj – Spolek českobudějovických akademiků, založen byl v r. 1877, zabýval se kulturně osvětovou činností, založil fond na podporu chudých studentů, v roce 1894 byl rozpuštěn v souvislosti s perzekucí radikalizujícího se českého studentského hnutí, jeho činnost byla obnovena r. 1895, v době první světové války byly aktivity omezeny, spolek zanikl po uzavření českých vysokých škol 17. 11. 1939 na základě výnosu říšského protektora, po druhé světové válce činnost spolku obnovena, v únoru 1948 vznikl v Budivoji akční výbor, který rozhodl o právní likvidaci spolku, místo Budivoje vznikl vysokoškolský odbor Svazu české mládeže v Českých Budějovicích. In: *Encyklopedie Českých Budějovic*. České Budějovice: Nebe, 2006, s. 56

⁴⁰⁶ „*Na třetí pracovní poradě bylo mezi zástupci SČM a sdružení českobudějovického studentstva Budivoj dosaženo dohody ve všech sporných otázkách. Budivoj slučuje se s dosavadním studentským odborem SČM, bude samostatnou složkou, podřízenou místnímu vedení. Všechny podniky místního významu bude hlásit místnímu výboru SČM. Podniky většího rázu (oslavy apod.) bude pořádat společně s vedením SČM.*“ Budivoj začleněn do českobudějovického SČM. *Mladý jih*, 5. 10. 1945, r. 1, č. 5, s. 1

⁴⁰⁷ *Mladý jih*, 7. 9. 1945, r. 1, č. 1, s. 4

vyjádřením názorů spojenými s výraznou kritičností. Obsahová šíře kritizovaných oblastí života Českých Budějovic a jihočeského regionu vedla od kvality obsluhy v restauracích v článku „Co říkáte obsluze v restauraci českobudějovické Besedy“⁴⁰⁸ přes výši honorářů hudebních skupin v příspěvku „Noví šmelináři na obzoru“⁴⁰⁹ až po stručný komentář „A proč vlastně 20 milionů do divadla“⁴¹⁰ o zbytečně vysokých nákladech na výstavbu nového českobudějovického divadla. Zejména z rubriky „Desinfekce“ získáváme informace o autorském zázemí listu, které bylo tvořeno zejména studenty středních škol, kteří vedle *Mladého jihu* rozvíjeli své novinářské aktivity i v přípravě některých pořadů pro rozhlasové vysílání v Českých Budějovicích. „*Před vlastním provedením nám slečna hlasatelka neohlásila ani jméno autora, ani komponisty, ani nám neřekla, kdo to vlastně tu režii měl. Že by to v rozhlase nevěděli? To bychom se velmi divili, protože jí stačilo zeptat se na kohokoliv z účinkujících. Nebo snad devatenáctiletí autoři se hlásit nepotřebují? Rádi bychom věděli. A ještě jeden dotaz na náš rozhlas. Po skončení recitace se pokračovalo ve vzpomínce na T. G. Masaryka – nesmějte se, lidé zlatí, je to pravda – zábavnou hudbou.*“⁴¹¹

Rubrika „Studium“ (na stranách 3 nebo 4) sloužila k podpoře informačního zázemí pro mladé lidi, kteří se chtěli vrátit ke středoškolskému studiu, či uvažovali o znovuoobnovení nebo zahájení vysokoškolského studia na některé z pražských fakult, byla v dané době velmi potřebná. Zejména v rubrice „Studium“ byly uveřejňovány údaje o nově otevíraných pobočkách pražských vysokých škol v některých městech jihočeského regionu, o dopravním spojení do Prahy, o možnostech ubytování či získání stipendia. „*Víte všichni dobře, jak se na nás, na venkovské studenty v Praze hledí. Nebudeme-li se my zde v Budějovicích starati sami o sebe, „pražáci“ nám kolej nedají. Proto přijďte všichni, utvořme jednotu a pracujme! Chcete informace o vašem studiu? Máme. Přijďte. Chcete bydlet v Praze na koleji? Přijďte, poradíte Vy nám v práci a poradíme my Vám a výsledek společné práce je vždy jeden – dosáhnutí kýženého cíle! Vysokoškolský odbor Svazu mládeže v Českých Budějovicích.*“⁴¹²

Důležitou obsahovou součástí se stala rubrika „Kultura“ (na stranách 2 nebo 3), jejíž celostránkový rozsah byl vzhledem k celkovým čtyřem stranám celého týdeníku

⁴⁰⁸ *Mladý jih*, 21. 9. 1945, r. 1, č. 3, s. 2

⁴⁰⁹ *Mladý jih*, 7. 9. 1945, r. 1, č. 1, s. 2

⁴¹⁰ *Mladý jih*, 14. 2. 1945, r. 1, č. 2, s. 2

⁴¹¹ 14. září na vlně 216 M. *Mladý jih*, 8. 12. 1945, r. 1, č. 9, s. 2

⁴¹² Českobudějovičtí vysokoškoláci dostanou vlastní kolej? *Mladý jih*, 21. 9. 1945, r. 1, č. 2, s. 4

nebývalý – kulturní příspěvky včetně básní a povídek byly otiskovány hlavně na třetí straně (někdy i na straně druhé). K autorům básní patřili jednak studenti Jan Doubek či Josef Šimůnek, ale publikovány byly i básně známých českých autorů, například Petra Bezruče „Kdo na moje místo?“⁴¹³, Jiřího Wolкера „Věci“⁴¹⁴, Františka Halase „Chvála naší paní“⁴¹⁵ nebo Adolfa Heyduka „Všechno přejde“⁴¹⁶ a jiné.

O oblibě divadelních her Voskovce a Wericha a písniček Jaroslava Ježka svědčí jednak zvláštní dvoustranná příloha kulturní rubriky, která byla věnována těmto známým umělcům (v čísle 7 z 19. 10. 1946) a zabývala se rozbořem úryvků z West pocket revue, životem a dílem Jaroslava Ježka. I první číslo *Mladého jihu* otevíralo svou kulturní rubriku rozsáhlým článkem na půl strany o písničkách Voskovce a Wericha.

Organizačními záležitostmi odboček Svazu české mládeže v regionu se zabývala rubrika „Zprávy SČM“ (na straně 3 nebo 4), která informovala o proběhlých akcích i plánovaných aktivitách. Protože k činnosti mládežnických organizací patřil sport, nechyběla stejnojmenná rubrika na čtvrté straně v časopise *Mladý jih* – uveřejňovaly se v ní nejenom výsledky rozličných regionálních zápasů žáků a dorostu, ale redakce přinášela i informace o celostátním sportu mládeže a dospělých. Humor, nadhled a ironie nechyběly v rubrice „Mládež se směje“. Její existence však byla velice krátká, poprvé se objevila v šestnáctém čísle z 18. 4. 1946. Celý pravý sloupec na poslední straně časopisu byl věnován anekdotám většinou ze vztahů žák – učitel, žák – rodič.⁴¹⁷

Mladí lidé však žili i sportem, proto nechyběla rubrika „Sport“ (na straně 4), v níž se uveřejňovaly především výsledky z regionálních zápasů v kopané, tenise, plavání, lehké atletice, cyklistice. Sportovní rubrika se ale neomezovala pouze na sportovní dění v Českých Budějovicích a ostatních obcích regionu, a nebyla limitována jenom mládežnickým sportem. Šíře obsahového pokrytí sportovních událostí měla celostátní charakter od meziměstských utkání Brna a Bratislavy až po výsledky závodů na ploché dráze na Strahově.

⁴¹³ *Mladý jih*, 21. 9. 1945, r. 1, č. 3, s. 3

⁴¹⁴ *Mladý jih*, 4. 1. 1946, r. 2, č. 1, s. 3

⁴¹⁵ *Mladý jih*, 25. 1. 1946, r. 2, č. 4, s. 3

⁴¹⁶ *Mladý jih*, 2. 2. 1946, r. 2, č. 5, s. 3

⁴¹⁷ „Karle, kdo porazil u nás Švédy? – Prosím, pane profesore, já jsem nebyl v neděli na hokeji.“ *Mladý jih*, 2. 5. 1946, r. 2, č. 18, s. 4

Specifické postavení měla v *Mladém jihu* rubrika „Junák“ (na straně 4), která původně byla zařazena pouze z provizorních důvodů do té doby, než znovuoobnovená organizace Junák začne po skončení války vydávat svůj samostatný časopis. Přestože byl takový celostátní časopis plánován a k vydání jeho prvního čísla došlo koncem roku 1945, rubrika „Junák“ v *Mladém jihu* zůstala. „Vydávání časopisu Junák se pro nedostatek potřebného papíru zdrželo, ale za to vyjde asi v polovině října *Činovník*, časopis pro junácké činovníky o teorii junácké výchovy. Tím se nám konečně dostane možnost na 16 stranách velkého formátu informovat, poučovat, instruovat vedoucí našich početných oddílů.“⁴¹⁸ Rubrika „Junák“ se stala nedílnou součástí obsahu po celou dobu existence časopisu a v zásadě plnila v regionu podobnou funkci, kterou na celostátní úrovni zaujímal časopis *Činovník*⁴¹⁹, svolávala schůzky jednotlivých družin, informovala o jejich činnosti, podílela se na organizování aktivit junáckých pracovních čt, mimo to podávala základní informace k junácké výchově například v první pomoci, orientaci v přírodě apod. Poměrně bouřlivou situaci o sněmu⁴²⁰, který se konal 9. září 1945 v Praze, a na němž se Junák stal součástí organizační struktury Svazu české mládeže, zaznamenal i *Mladý jih*.

Již název časopisu napovídá, že *Mladý jih* měl zcela zřetelně vymezené čtenáře, mladí lidé a studenti byli také autory jednotlivých příspěvků - vyskytovala se však i řada článků, která nebyla podepsána. Kromě příspěvků s kulturním a sportovním zaměřením přinášel *Mladý jih* důležité informace o možnostech a zázemí nově se formujícího vysokoškolského studia (zejména v Praze) ve změněných poválečných podmínkách.

5.3.6 Sokol na Jihočesku

I když regionální periodika politických stran obsahovala sportovní rubriku, podobně jako mládežnický *Mladý jih*, či podnikové *Noviny JČE*, několik let po druhé světové válce nevycházel v Českých Budějovicích regionální tělovýchovný či sportovní periodický tisk. Situace v celé České republice nebyla odlišná. „*Dosud málo je vybudován tisk určený k tělovýchově, což je zřejmě důsledkem toho, že dodnes nebylo*

⁴¹⁸ Junácké časopisy. *Mladý jih*, 12. 10. 1945, r. 1, č. 6, s. 4

⁴¹⁹ *Činovník* byl časopis pro junácké pracovníky, činovníky a vedoucí, orgán náčelnictva Junáka a ústředí junácké výchovy, vycházel v Praze od roku 1939 do r. 1940, kdy byl úředně zastaven, po válce byl obnoven a vycházel v období 1945 – 1949.

⁴²⁰ „Zajímavý byl pohled na tisícíhlavé shromáždění před místem sněmu, které napjatě sledovalo průběh jednání a mocným pokřikem a skandovaným voláním dávalo najevo souhlas neb nelibost.“ *Mladý jih*, 14. 9. 1945, r. 1, č. 2, s. 4

*docíleno sjednocení tělovýchovy.*⁴²¹ Toto tvrzení se ukazuje jako výstižné a pravdivé pro České Budějovice, neboť až po ustavení společného akčního výboru Sokola začal vycházet *Sokol na Jihočesku*, v jehož prvním čísle se zpráva o tom, že došlo ke sjednocení tělovýchovy a sportu na území města České Budějovice: „Úplné sjednocení tělovýchovy a sportu na území župy Husovy provede župní akční výbor, který se ustavil v minulých dnech.“⁴²²

Časopis *Sokol na Jihočesku* s podtitulem *Věstník župy Husovy* byl měsíčníkem s rozsahem čtyř až šesti stran, stál 2 koruny. Jeho stručnou charakteristiku vystihuje oznámení bezpečnostního referátu Okresního národního výboru v Českých Budějovicích z 25. 2. 1948. „Spolku: sokolská župa Husova k rukám předsedy JUDr. J. Auten- grubera v ČB. Věc: hlášení vydávání Věstníku sokolské župy Husovy. Vaše oznámení ze dne 17. 2. 1948 č.j. 751, že budete vydávati každého prvního dne v měsíci počínaje měsícem březnem 1948 periodický tiskopis „Sokol na Jihočesku – Věstník sokolské župy Husovy“, jehož odpovědným zástupcem bude Adolf Hovorka, učitel v Suchém Vrbném a že list bude tištěn v knihtiskárně Karel Fiala v Česk. Budějovicích, beru podle paragrafu 10 zák. o tisku na vědomí. Referent ONV Dr. Štauber.“⁴²³

K historii

Předchůdcem časopisu *Sokol na Jihočesku* byl *Věstník sokolské župy Husovy*, který vycházel od roku 1911 do roku 1941. Jeho vydávání bylo obnoveno 1. března 1948 s názvem *Sokol na Jihočesku* a s podtitulem *Věstník župy Husovy*. Poslední číslo vyšlo 1. 12. 1948. V archivu Tělocvičné jednoty Sokol České Budějovice se dochovala některá jednotlivá vydání tohoto periodika, proto i naše charakteristika se o tyto výtisky opírala.

Rubriky a témata

Pouťnorová doba, v níž začal *Sokol na Jihočesku* vycházet, se odrážela zejména na prvních stranách časopisu, kdy z jednotlivých příspěvků poznáváme nostalgii a věrnost odkazu a tradicím první republiky, ale zároveň i uvědomění si nové politické reality. „*Osud národa byl vložen opět do rukou příslušníka sokolského bratrstva,*

⁴²¹ ZIERIS, Karel František *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947, s. 29

⁴²² Ustavení společného župního akčního výboru Sokola. *Sokol na Jihočesku*. 1. 3. 1948, r. 26, č. 1, s. 3

⁴²³ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 67

*Klementa Gottwalda. Po Budovateli přichází Sjednotitel. Nový prezident se přičinil, aby se tužba Tyršova, aby celý národ byl v okruhu sokolském, stala skutkem. Věrně tradicím husitským, Masarykovým a Benešovým a ideálům Tyršovým a Fügnerovým, pomůže Sokolstvo novému prezidentovi v jeho úloze.*⁴²⁴ V samostatných příspěvcích se k prezidentu Masarykovi vracely články F. X. Tomana „K 7. březnu TGM“⁴²⁵ a Františka Pohana „Sokolství T. G. Masaryka“, v němž bylo mimo jiné konstatováno, že Masaryk vstoupil do Sokola v roce 1884.⁴²⁶

Téma, které se objevovalo v prvních osmi číslech, se týkalo příprav na XI. všesokolský slet, který se konal v Praze v prvních osmi červencových dnech roku 1948. Před tímto termínem se však konaly župní slety v jednotlivých regionech, proto *Sokol na Jihočesku* plnil zejména funkci organizačního a informačního zpravodaje. Podobně jako v pozdější době sloužily spartakiády k manifestaci úspěchů socialismu, tak první poválečný slet v roce 1948 neměl ukazovat pouze tělesnou zdatnost a vyspělost sokolské kultury, „ale především myšlenkovou jednotu – kvůli míru i k obraně svého národního státu a socialismu.“⁴²⁷

Zajímavou pravidelnou součástí první strany se staly články tištěné kurzívou v délce celého pravého sloupce, které byly psány humorným jazykem, s ironií a nadhledem. Některé obsahovaly prvky fejetonu či sloupku, jiné měly spíše charakter komentáře, či prosté vzpomínky. U některých z nich překvapuje aktuálnost popisovaného problému – tak jako je tomu u úvahy, jak přilákat mladé lidi ke sportu. „*Jen nebýt pedantický a kantorský, neříkat jen, že sokolství je krásné, nevykládat, že my v těchto letech jsme byli úplně jiní... Za jejich sebevědomými gesty a svěťáckými postoji je stále ještě dětská duše.*“⁴²⁸

Informace o činnosti v jednotlivých pobočkách Sokola v celém regionu obsahovala rubrika „Župy – okrsky – jednoty“. Inzerce se stala pravidelnou součástí každého čísla měsíčníku, a to vždy na jedné polovině poslední strany. Většina příspěvků v měsíčníku nebyla podepisována, podepsány byly převážně články na první straně –

⁴²⁴ Dva presidenti. *Sokol na Jihočesku*, 1. 7. 1948, r. 26, č. 7, s. 1

⁴²⁵ *Sokol na Jihočesku*, 1. 3. 1948, r. 26, č. 1, s. 1

⁴²⁶ *Sokol na Jihočesku*, 1. 9. 1948, r. 26, č. 9, s. 1

⁴²⁷ TOMAN, F. X. Jaký XI. slet. *Sokol na Jihočesku*, 1. 4. 1948, r. 26, č. 2, s. 1

⁴²⁸ VESELÝ, Josef. Pokolení dvacetiletých. *Sokol na Jihočesku*, 1. 3. 1948, r. 26, č. 1, s. 3

k pravidelným autorům patřil JUDr. Jindřich Autengruber, právník, starosta župy Husovy v Českých Budějovicích.

Sokol na Jihočesku se obracel především na členy Sokola v Českých Budějovicích a nejbližším okolí, jak vyplývá z jednotlivých příspěvků, pouze výjimečně se v časopise objevovaly zprávy a oznámení o sokolských akcích z jiných částí jihočeského regionu. Časopis přinášel informace, které měly především napomoci k obnovení činnosti, ke sjednocení a organizaci sokolského hnutí v regionu.

5.3.7 Noviny JČE

„*Po revoluci vznikla nová kategorie časopisů, tzv. závodních časopisů, vydávaných závodními radami, nebo závodními organizacemi jednotného odborového hnutí. Tyto časopisy mají velký úkol, zejména v našem znárodněném průmyslu. Mají totiž působit k tomu, aby zajišťovaly pracovní morálku zaměstnanců. Povolení závodního časopisu se proto děje na základě dobrozdání tiskové sekce Ústřední rady odborů.*“⁴²⁹ V Českých Budějovicích začaly takový časopis vydávat jako první Jihočeské elektrárny - jednalo se o *Noviny JČE*. Zkratka v názvu byla zároveň běžně užívanou zkratkou podniku Jihočeské elektrárny.

Noviny JČE měly od svého prvního čísla z 28. 6. 1946 podtitul *Měsíčník podnikové rady Jihočeských elektráren*, od čtvrtého čísla 31. 5. 1946 se podtitul změnil na *Měsíčník podnikové rady Jihočeských elektráren, národního podniku*, vycházely jedenkrát za měsíc v rozsahu 12 stran, cena jednoho čísla byla 3 koruny. Čtrnáctideníkem se *Noviny JČE* staly od druhého čísla, které vyšlo v březnu 1947 (od toho čísla se přestala uvádět přesná data jednotlivých vydání), proto se tato změna odrazila i v podtitulu *Čtrnáctideník závodních odborových skupin zaměstnanců Jihočeských elektráren n. p.* Změna periodicity znamenala také změnu v počtu stran, který se zmenšil na osm v každém čísle, poklesla i cena na 1,50 Kč. Funkci odpovědného redaktora časopisu vykonával nejprve Alexandr Černý⁴³⁰ (od prvního čísla z 28. 2. 1946 do pátého čísla roku 1948). V roce 1948 se na pozici odpovědného redaktora vystřídali Bohuslav Metelec (od čísla 3 z roku 1948) a Karel Augustin (od čísla 12 z roku 1948). *Noviny JČE* byly tištěny ve Společenské tiskárně v Českých Budějovicích a vycházely od 28. 2. 1946 do prosince roku 1949.

⁴²⁹ ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis, 1947, s. 23

⁴³⁰ Alexandr Černý (1918 Novosibirsk – 1993 České Budějovice) novinář, rozhlasový redaktor

K historii

I když vycházely *Noviny JČE* více než tři roky, nezaznamenali jsme v jejich historii žádné výraznější změny. Naše hodnocení je ovlivněno tím, že se nedochovala všechna čísla jednotlivých ročníků tohoto periodika ve fondech Státního okresního archivu v Českých Budějovicích, a proto vytvořit komplexnější a úplnější představu o periodiku není možné.

Rubriky a témata

Velmi podrobně byly v *Novinách JČE* řešeny otázky zajištění dostatku elektrické energie pro region v člancích Evžena. Theimera „Energetické otázky jižních Čech“⁴³¹ nebo Antonína Hany „Elektrifikace jižních Čech.“⁴³², zavádění trolejbusové dopravy v Českých Budějovicích⁴³³. Obšírnost rozboru těchto témat dokládá i rozsah jednotlivých příspěvků, které přesahovaly jednu až dvě strany z celkových 12 stran periodika. Například analýza vhodnosti trolejbusů pro krajské město byla dokladována srovnávací tabulkou pořizovacích a udržovacích nákladů na pouliční dráhu Diesel-autobusů a trolejbusů. Otázky společenskopolitické se v *Novinách JČE* vztahovaly zejména k přípravě a realizaci tzv. budovatelského plánu, a to buď z hlediska vytvoření vhodných podmínek pro realizaci úkolů, anebo v duchu propagandistického prohlášení. Východiskem řady článků o budovatelském plánu se stala organizace a plánování práce. Tyto příspěvky, jejichž autorem byl Václav Vojtěch (například „Budovatelský plán a organizace lidské práce“⁴³⁴, „Plánovat, plánovat“⁴³⁵), představovaly v zásadě vědecké studie vycházející z kompilace a následného srovnání názorů různých autorit na dané téma, jak dokládá následující citace: „*Máme-li rozhodnout o tom, jakým způsobem má být práce uspořádána, musíme při tom vzít v úvahu vliv různých okolností, a to především A) vliv pracovního úkolu samotného, B) vliv pracovního úkolu a času, C) vliv používání technických pomůcek.*“⁴³⁶ K zajímavostem v tématu o budovatelském plánu je možné zařadit krátký článek s výčtem zásad pracovní morálky, v němž je obsaženo dvanáct odpovědí na otázku Kdy stoupá pracovní morálka? a rovněž dvanáct

⁴³¹ *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 4, s. 3

⁴³² *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 2, s. 4

⁴³³ HAMR, Jaromír. Otázka trolejbusů v Č. Budějovicích. *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 2, s. 2 - 3

⁴³⁴ *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 7, s. 2

⁴³⁵ *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 4, s. 4

⁴³⁶ VOJTĚCH, Václav. Organizace lidské práce. *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 9, s. 10

výchovných prostředků, které je možné použít k ovlivnění pracovníka a prostředí, v němž žije.⁴³⁷

Až ve druhé polovině roku 1947 se začal výslovně proklamovat souhlas s vládní politikou. Změna periodicity (na čtrnáctideník) byla redakcí oznámena spolu se změnou obsahové náplně časopisu. *„Náplň našeho časopisu byla určována převážně články technickými a články administrativních odborníků. Ovšem nyní stojíme před zcela novými úkoly. Chceme být pružnější a aktuálnější. Tento problém se nechá vyřešit tím, že budeme vycházet dvakrát měsíčně.“*⁴³⁸

Za nejvýraznější změny v obsahu považovala redakce takzvanou budovatelskou kritiku, která zaručovala *„naprosto svobodnou kritiku všeho a všech, co kritiky zasluhuje, ovšem vylučuje osobní napadání a urážení. Jestliže si zasluhují kritiky ředitelé, předsedové podnikové rady, závodní rady, vedoucí skupináři, dělníky konče, kritisujte!“*⁴³⁹ V tomto případě zůstalo pouze u proklamace, protože s měnící se politickou situací kritičnost úplně vymizela, a naopak nastoupila loajalita s politikou KSČ. V únorovém čísle z roku 1948 bylo otištěno „Prohlášení!“ a článek odpovědného redaktora Alexandra Černého „K vážné době“. Právě „Prohlášení!“ dokumentovalo vytvoření akčního výboru v závodě a věrnost Gottwaldově vládě. *„Odsuzujeme co nejrozhodněji reakční elementy v našem závodě, odsuzujeme výroky proti největší straně politické v Československu... Vyzýváme všechny spoluzaměstnance, aby se i nadále se zvýšeným úsilím věnovali budovatelským úkolům a zaostřili svou bdělost a ostražitost na všechny reakčníky, na reakčníky ve znárodněném průmyslu a i v našem podniku.“*⁴⁴⁰ V březnu 1948 se měsíčník zabýval dopisem Jihočeských elektráren Úřadu předsednictva vlády. Souhlas s novou politickou situací a s vládní politikou je zřejmý již ze samotných titulků *„Jednotná kandidátka bude jednotně volena“*⁴⁴¹ nebo *„Zaměstnanci JČE volí jednotnou kandidátku“*⁴⁴².

Vzhledem k tomu, že se jednalo o závodní časopis, který se nezabýval pouze politickými a odbornými otázkami, ale reagoval i na pracovní problémy a zájmy zaměstnanců ve volném čase, nacházel se v časopise velký počet obsahově rozmanitých

⁴³⁷ autor „jp“. Pracovní morálka. *Noviny JČE*, 1946, r. 1, č. 11, s. 2

⁴³⁸ ČERNÝ, Alexandr. Nové cesty závodního časopisu. *Noviny JČE*, 1947, r. 2, č. 2, s. 3

⁴³⁹ ČERNÝ, Alexandr. Nové cesty závodního časopisu. *Noviny JČE*, 1947, r. 2, č. 2, s. 3

⁴⁴⁰ Prohlášení! *Noviny JČE*, 1947, r. 2, č. 2, s. 3

⁴⁴¹ *Noviny JČE*, 1948, r. 3, č. 6, s. 1

⁴⁴² *Noviny JČE*, 1948, r. 3, č. 6, s. 2

rubrik, jako byly například: „Dopisy zaměstnanců“, „Zprávy z podniku“ (zde se jednalo zejména o zprávy personálního oddělení, platové vyhlášky, rodinné přídatky aj.), „Co řekli ve světě“, „Podniková tělovýchova“, „Vtipná hlavo – pozor!“ (matematická zadání, logické úkoly), „Přehled odborné literatury“ (od čísla 9 z roku 1946 nahradil „Podnikovou tělovýchovu“).

Noviny JČE byly periodikem, které se zaměřovalo zejména na zaměstnance Jihočeských elektráren v Českých Budějovicích a Mydlovarech, kde měl podnik své hlavní provozovny. Z obsahu periodika je zřejmé, že časopis oslovoval jak představitele odborného ekonomického a technického managementu, tak i zaměstnance zajišťující těžbu surovin a běžný dílenský provoz, včetně členů odborové organizace. Vzhledem k široké cílové skupině, byly jeho články psány jak vědeckým a odborným jazykem, tak přístupnou jednoduchou a srozumitelnou formou.

Závěr

V posledních měsících druhé světové války vycházely v Českých Budějovicích dva tituly periodického tisku - německý list *Budweiser Zeitung* a v českém jazyce vydávaná *Jihočeská jednota*. Obě periodika přestala vycházet ve stejný den - 4. května 1945. Prvním týdeníkem na území osvobozených Českých Budějovic se stal *Duch svobody*, který vydával od 10. 5. 1945 do 1. 6. 1945 Krajský národní výbor v Českých Budějovicích. Další vývoj periodického tisku v Českých Budějovicích byl ovlivněn celospolečenskými změnami souvisejícími s výsledky druhé světové války, kdy vedle zahraničně politické orientace Československa na Sovětský svaz docházelo k zásadním změnám ve společnosti určených Košickým vládním programem. Tyto změny vedoucí postupně k budování lidově demokratického Československa se projevily i v organizaci a struktuře periodického tisku.

Vytvořením tzv. Národní fronty, vznikl základ stranického systému, v němž působily povolené politické strany. Byly to právě státem uznané politické strany, které vedle státních úřadů a společenských organizací celonárodního významu mohly vydávat periodický tisk. Tomuto opatření odpovídala i situace v periodickém tisku v Českých Budějovicích, kde od května do června 1945 začaly vycházet tiskové orgány všech čtyř politických stran působících v Čechách: od 19. května 1945 *Jihočeská pravda* (Komunistická strana Československa), od 7. června 1945 *Jihočechem* (Československá strana sociálně demokratická), od 7. června 1945 *Naše svoboda* (Československá strana národně socialistická), od 13. června 1945 *Hlas lidu* (Československá strana lidová). *Jihočechem* a *Hlas lidu* patřily k těm titulům stranického periodického tisku, které obnovily po období protektorátu znovu svoji činnost. V souvislosti s politickými změnami ve společnosti po únorových událostech v roce 1948 došlo ke změnám ve struktuře tisku politických stran. Svou činnost ukončila 25. února 1948 redakce *Naší svobody*, týden poté začal od 3. března 1948 do 5. května 1948 vycházet týdeník *Svoboda* Krajského akčního výboru Československé strany socialistické. Oficiálně 30. června 1948 došlo ke sloučení *Jihočeské pravdy* s *Jihočechem*, poslední číslo *Jihočechem* vyšlo 25. června 1948. Z dalších periodik nekomunistických stran nejdéle vycházel v regionu *Hlas lidu*, a to do 22. prosince 1949. Po zániku *Hlasu lidu* se stala *Jihočeská pravda* jediným regionálním periodikem politické strany na jihu Čech.

Zejména v prvních dnech a týdnech po osvobození Českých Budějovic v květnu 1945 vykonával nově vznikající či znovuobnovený periodický tisk důležitou organizační a informační funkci pro obyvatele Českých Budějovic, neboť nově utvářené orgány místní veřejné správy se nemohly plně spolehnout na telefonní, telegrafní a poštovní spojení.

Na velký počet titulů a obsahovou pestrost předválečných kulturně společenských a studentských periodik i periodik se zábavným obsahem v Českých Budějovicích (například časopisy *Linie*, *Jihočeský přehled*, *Jih*, *Naše scéna*, *Probuzení*, *Sdružení*, *Netopýr* a jiné) se nepodařilo navázat zejména z toho důvodu, že vydavatelé těchto periodik, kterými byly umělecké skupiny, kulturní sdružení a studentské spolky, neobnovily po válce svou činnost. Do redukce počtu titulů periodického tisku zasáhla četná opatření ministerstva informací, podle nichž například každý subjekt, který chtěl nadále vydávat (či chtěl nově začít vydávat) periodický tisk po 1. 12. 1945 byl povinen podat novou žádost, na základě níž mu mohlo být povoleno vydávání periodika. Další překážkou, bránící vzniku nových periodik, se stalo kritérium omezující časopisy se stejným obsahem – čili v jednom oboru mohl vycházet jeden časopis, výjimku tvořily časopisy technické, kulturní a náboženské. Po skončení války pokračovaly problémy se zásobováním tiskáren novinovým papírem, obtížná byla finanční situace se zajištěním tisku.

Z periodik s kulturním a národohospodářským zaměřením začala na podzim roku 1945 jako první vycházet periodika Jihočeské společnosti národohospodářské: od října 1945 do listopadu 1946 *Jihočeský plán* a od listopadu 1945 do prosince 1945 *Jihočeská kultura*. Obě periodika se snažila upozorňovat na regionalismus a tradice jižních Čech v kulturní oblasti i ve sféře národohospodářské. Po zániku *Jihočeské kultury* převzal její „poselství“ zejména v oblasti lidových a uměleckých tradic regionu *Jihočeský plán*. Svou roli v šíření kulturní osvěty sehrál i zpočátku obsahově úzce zaměřený časopis *Divadelní list*, který od října 1946 do června 1949 vydávalo Jihočeské národní divadlo. Z původně programového divadelního časopisu, který měl uvádět diváky do jednotlivých představení, se stalo periodikum komentující divadelní život i politickou situaci v České republice. Na obsahové zaměření *Jihočeského plánu* v zásadě navázal *Technický jih*, který vycházel od 15. února 1947 do 15. února 1950. Ačkoli se v případě těchto dvou periodik nejednalo

o téhož vydavatele (*Technický jih* vydávala českobudějovická pobočka Spolku československých inženýrů), podařilo se navázat na hospodářské otázky regionu v podmínkách plánování a realizace dvouletého hospodářského plánu. Strukturu poválečného tisku v Českých Budějovicích rozšířil týdeník jihočeské mládeže *Mladý jih*, vydávaný od 7. září 1945 do 23. května 1946 Svazem české mládeže v Českých Budějovicích. Stal se významným informačním zdrojem jihočeské mládeže zejména v době obnovení činnosti pražských vysokých škol, ale i v agitaci mladých lidí pro obnovu válkou zničeného města a regionu, a pro pomoc zemědělcům v období žní.

Ke zcela novému typu časopisů, které začaly vycházet postupně v celé republice, patřily závodní časopisy. V námi sledovaném období vycházel v Českých Budějovicích jediný takový časopis v Jihočeských elektrárnách. Pod názvem *Noviny JČE* ho od 28. února 1946 do prosince 1949 vydávala podniková rada Jihočeských elektráren. Vedle provozních záležitostí podniku se časopis zaměřoval na otázky lepší organizace práce i na zvyšování pracovní morálky. Od března 1947, kdy se časopis stal orgánem závodních odborových skupin, se obsahové zaměření rozšířilo na neskrývanou podporu politiky KSČ.

Ačkoli týdeníky politických stran pravidelně zařazovaly do svého obsahu sportovní rubriku, speciální tělovýchovný či sportovně zaměřený časopis dlouho po druhé světové válce v Českých Budějovicích nevycházel. První číslo časopisu *Sokol na Jihočesku* vyšlo 1. března 1948, až do 1. prosince 1948 ho vydávala místní Sokolská župa Husova. Vzhledem k tomu, že časopis zahájil svou činnost krátce po únorových událostech roku 1948, byla součástí obsahu vedle organizačních příprav všesokolského sletu i podpora vlády Klementa Gottwalda. Z kulturně společenských periodik se podařilo navázat na předválečnou zpravodajskou a publicistickou činnost vydavatelům *Technického jihu*, s pozměněným názvem začal v roce 1948 vycházet *Sokol na Jihočesku* (před válkou vycházel jako *Věstník sokolské župy Husovy*).

Po zpracování tématu rigorózní práce je nám zřejmé, že řada témat regionální historie z období po druhé světové válce stále čeká na zpracování a tvoří velikou výzvu pro badatele. Obdobně je tomu i s regionální mediální scénou. Předložená rigorózní práce mohla pouze naznačit základní změny ve struktuře a organizaci periodického tisku v Českých Budějovicích a zároveň se snažila ukázat na další témata, která by si zasloužila podrobnější zkoumání (podniková periodika, kulturně společenské časopisy).

Summary

The South Bohemian region and its center České Budějovice, as well as the whole Czechoslovak Republic, changed significantly over the period of years 1945 to 1948. The post-war era was associated with changes in political, economic and cultural life. These changes had impact on the organization and structure of periodical press. During the last months of World War II two periodicals were published – *Budweiser Zeitung* in German and *Jihočeská pravda* in Czech language. Both of them ceased publication on the same day – 4th May 1945. The first weekly periodical in the area of liberated České Budějovice became *Duch svobody* published by public administration since the 10th May 1945. Political parties which formed the basis of the party system in Czechoslovakia issued following periodicals: *Jihočeská pravda*, *Hlas lidu*, *Naše svoboda*, *Jihočečch*. It was especially in the first days and weeks after the end of the war when the periodical press played an important organizational and information role in the life of the citizens of České Budějovice and the whole region. A similar role was fulfilled by the local editorial office of the Czechoslovak Radio, which started to form in May 1945. Another type of periodical press were magazines that were focused on cultural and economic life of the region. Especially the magazines *Jihočeský plán* and *Jihočeská kultura* drew attention to regionalism and cultural traditions of South Bohemia. *Divadelní list* commented on the theatre scene as well as the political situation in Czechoslovakia. The magazine *Technický jih* followed the topics of *Jihočeský plán* and dealt with economic issues of the region as well as planning and organization of economic problems. The magazine *Mladý jih* became a valuable information source for young people in South Bohemia. There was also a new type of magazines which started to be published all over the republic – corporate magazines. In České Budějovice the local power plant company Jihočeské elektrárny started to issue such a type of a magazine under the name *Noviny JČE*. The magazine *Sokol na Jihočesku* focused on physical education and sports only. In connection with political changes in the society after February 1948 especially the structure of political parties press underwent major changes. Gradually *Jihočeská pravda* became the only periodical of a political party published in České Budějovice. From the category of culturally- and technically – oriented magazines were published the longest time *Divadelní list* (until 1949), *Technický jih* (until 1950) and *Noviny JČE* (until 1949). The following political and economic development had significant impact on the situation of the regional periodical press.

Použitá literatura

Archivní materiály

Fond Archiv Syndikátu českých novinářů, seznam redaktorů ČSN od 5. 5. 1945, karton 174, Národní archiv Praha
 Fond Český tiskový spolek, č. rejstříku 610, karton 812, SOA Třeboň.
 Fond Krajský soud České Budějovice, karton 31, spis firemní agendy AI – 82, karton 166, spis firemní agendy I – 296, SOA Třeboň.
 Fond Krajský soud České Budějovice, firemní agenda, kniha č. 3, kniha č. 28, SOA Třeboň.
 Fond KSC – JKV České Budějovice, fascikl 1, 15, 66, SOA Třeboň.
 Fond Policejní ředitelství České Budějovice, karton 82, SOA Třeboň.
 Fond Státní zastupitelství České Budějovice, karton 65, 66, 67, SOA Třeboň
 Fond MěNV České Budějovice, zápisy z jednání, SOkA České Budějovice.
 Fond MěNV České Budějovice, zprávy o schůzích (nezpracované), SOkA České Budějovice.
 Fond MNV, karton 156 I/ch, SOkA České Budějovice.
 Fond ONV České Budějovice – tiskárny, knihtisk (nezpracované), SOkA České Budějovice
 Soukromý archiv Jany Němečkové (Netolice)

Časopisy

Budweiser Zeitung 1945
 Duch svobody 1945
 Divadelní list 1946 - 1949
 Hlas lidu 1945 – 1949
 Jihočeč 1945 - 1948
 Jihočeská jednota 1945
 Jihočeská kultura 1945
 Jihočeská pravda 1945 - 1948
 Jihočeský plán 1945 - 1946
 Mladý jih 1945 - 1946
 Naše svoboda 1945 - 1948
 Noviny JČE 1946 - 1949
 Sokol na Jihočesku 1948
 Svoboda 1948
 Technický jih 1947 - 1950

Literatura

Adresář československého tisku. Roč. I., 1948. Praha: Orbis, 1948.

ADÁMEK, Cyril. Karel Augustin, první šéfredaktor Jihočeské pravdy. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1975, r. XXXI, č. 115, s. 7.

BALÍK, Stanislav; HLOUŠEK, Vít; HOLZER, Jan; ŠEDO, Jakub. *Politický systém českých zemí 1948 – 1989*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 180 s. ISBN 80-210-3307-X.

BEDNAŘÍK, Petr; CEBE, Jan. Řízení českých médií v letech 1945 – 1948. s. 32 – 37. In: *Masová média jako předmět odborného zájmu*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie, LI/2006/1-4, Praha: Národní muzeum, 2006. ISSN 0036-5351.

BEDNAŘÍK, Petr; CEBE, Jan. Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950. s. 53 – 56. In: *K našemu století médií*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie. 53/2008/1-4, Praha: Národní muzeum 2008. ISSN 0036-5351.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BERÁNKOVÁ, Milena; KŘIVÁNKOVÁ, Alena; RUTTKAY Fraňo. *Dějiny československé žurnalistiky. III. díl. Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1988. 332 s.

BLÜMLOVÁ, Dagmar. *Sto tváří z jihočeské kulturní historie*. Vyd. 1. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2000. 405 s. ISBN 80-902584-6-8.

BOSÁK, František. Pomnichovská republika a protektorátní tisk. *Jihočeský sborník historický*, 1988, r. LVII, č. 3, s. 119 - 129

BOSÁK, František. Z jihočeského protektorátního tisku. *Jihočeský sborník historický*, 1990, r. LIX, č. 4, s. 183 – 189

CÍFKA, Stanislav. *Jihočeská vlastivěda. Literatura - Divadlo*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1984. 195 s.

CÍFKA, Stanislav; KRÝDL, Milan; PECKA, Jindřich. *K problematice jižních Čech v letech 1945 – 1948*. Vyd. 1. České Budějovice: Komise regionálních dějin KV KSČ, 1968. 105 s.

Československý rozhlas České Budějovice 1945 – 1980. České Budějovice: Československý rozhlas České Budějovice, 1980, 103 s.

ČAPEK, František Josef. Počátky žurnalistiky v Českých Budějovicích v roce 1848. *Výběr*, 1988, r. 25, č. 3, s. 1 - 12

DĚDIČOVÁ, Anna; VLK, Miloslav. *Sbírka novin 1804 – 1962*. České Budějovice: Okresní archiv České Budějovice. 1962. 77 s.

Dokumenty z dějin dělnického hnutí a KSČ v jižních Čechách 1918 – 1948. Vyd. 1. Připravil státní archiv v Třeboni. České Budějovice: Růže, 1971.

DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Vyd. 1. Praha: Národní filmový archiv, 1996. 284 s. ISBN 80-7004-085-8.

DOLEŽAL, Jiří. *Druhá světová válka a obnova Československa*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 61 s. ISBN 80-04-25901-4.

Encyklopedie Českých Budějovic. 2. rozšířené vydání. České Budějovice: Nebe, 2006. 672 s. ISBN 80-239-6706-1.

GROSPÍČ, Jiří; CHOVANEC, Jaroslav; VYSOKAJ, Juraj. *Košický vládní program – program budování lidově demokratického Československa*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 150 s.

CHVOJKA, Jiří. *Město pod Černou věží*. České Budějovice: ACTYS, 1992. 288 s. ISBN 80-901234-0-6

JEŠUTOVÁ, Eva (a kol.). *Od mikrofonu k posluchačům. Z osmi desetiletí českého rozhlasu*. Vyd. 1. Praha: Český rozhlas, 2003. 667 s. ISBN 80-86762-00-9.

KAŇKA, Vladimír. *Bibliografie periodik v českých krajích 1945 – 1963: Jihočeský kraj*. Praha: Státní knihovna ČSSR – Národní knihovna, 1963. 32 s.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948. 1. část*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.

KAPLAN, Karel. *Československo v poválečné Evropě*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004. 427 s. ISBN 80-246-0655-0.

KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, vol. 22. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 183 s. ISBN 80-85270-38-2.

KOCIÁN, Jiří. *Poválečný vývoj v Československu*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 75 s. ISBN 80-04-25312-7.

KOMLOSYOVÁ, Andrea; BŮŽEK, Václav; SVÁTEK, František. *Kultury na hranici*. Vídeň: Profimedia, 1995. 350 s. ISBN 3-900478-95-3

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KÖPPLOVÁ, Barbara; BEDNAŘÍK, Petr; ČÁBELOVÁ, Lenka; MORAVEC, Václav; KRYŠPÍNOVÁ, Jitka; ŠÁDOVÁ, Eva. *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas, televize, mediální právo*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 461 s. ISBN 80-246-0632-1.

KOVÁŘ, Daniel. *Muži v čele budějovické radnice*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2008. 78 s.

KRÝDL, Milan. K některým otázkám realizace plánu národní obnovy v jižních Čechách (1947 – 1948). *Jihočeský sborník historický*, 1986, r. LV, č. 3, s. 122 – 127.

- KŘIVÁNKOVÁ, Alena; VATRÁL, Jozef. *Dějiny československé žurnalistiky. IV. díl: Česká a slovenská žurnalistika v letech 1944 – 1987*. Vyd. 1. Praha: Novinář, 1989. 223 s. ISBN 80-7077-036-8.
- KUBÁT, Jaroslav. *Postavy jihočeského dělnického hnutí. Josef Paleček*. Vyd. 1. České Budějovice: Růže, 1975. 81 s.
- KUKRÁLOVÁ, Jaroslava. Odešel uprostřed pilné práce. *Českobudějovické listy*, 29. 6. 1995, r. V, č. 151, s. 15.
- LOMSKÝ, Josef. *Anketa o regionalismu*. Kdyně: Okresní osvětový výbor, 1928. 60 s.
- MALEC, Karel. *Soupis bibliografií novin a časopisů vydávaných na území Československé republiky*. Praha: Orbis, 1959. 216 s.
- MAJER, Vladimír. Čtyřicet. *Jihočeská pravda*, 18. 5. 1985, r. XLI, č. 115, s. 3.
- MIKUŠKOVIČOVÁ, Jiřina. *České Budějovice v literatuře*. České Budějovice: Krajská knihovna, 1965. 70 s.
- MOSSE, Rudolf. *Adresář Protektorátu Čechy a Morava pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství. Svazek I., seznam adres: Čechy*. Praha: vlastním nákladem firmy Rudolf Mosse akc. spol., Praha, 1939. 1 378 s.
- NIKRMAJER, Leoš. Českobudějovický tisk na konci 2. světové války. s. 18 – 21. In: *Poslední týdny války, první týdny míru*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2010. ISBN 978-80-87311-13-4.
- PASÁK, Tomáš. *Soupis legálních novin, časopisů a úředních věstníků v českých zemích z let 1939 – 1945*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1980. 441 s.
- PECHA, Miloslav; VONDRA, Václav. *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození 1939 – 1945*. 2. upravené a doplněné vydání. České Budějovice: M. Pecha a V. Vondra, 2006. 281 s. ISBN 80-239-6411-9.
- PECHA, Miloslav; VONDRA, Václav. K některým otázkám posledních měsíců okupace na Českobudějovicku. *Jihočeský sborník historický*, 1980, r. 49, č. 3, s. 125 – 130.
- PETRÁŠ, Jiří. České Budějovice – poslední dny války, první dny míru. s. 152 – 170. In: *Staré Budějovice*. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek, 2005. ISSN 1804-3186.
- PETRÁŠ, Jiří. *Česko-německá problematika v Českých Budějovicích po skončení druhé světové války*. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 2007. 163 s. ISBN 978-80-86260-65-5.
- PLETZER, Karel. O českobudějovických tiskárnách. *Kulturní kalendář*, 1976, říjen, ročník XXIII, s. 30 – 31.

PLETZER, Karel. Osmdesát let typografa Karla Fialy. *Výběr*, 1975, r. 12, č. 4, s. 263 – 264.

PILOUŠEK, Václav. Vzpomínka na činnost revolučního národního výboru v Českých Budějovicích. *Výběr*, 1975, r. 12, č. 2, s. 84 – 86.

PRŠÍNOVÁ, Tamara. *Nakladatelství Růže 1958 – 1991*. Rudolfov: Jelmo, 1998. 157 s. ISBN 80-238-2826-6.

RAMEŠ, Václav. Jihočeské archivnictví ve druhé polovině XX. století aneb proč je nutné sledovat fondy této doby. s. 23 - 28 . In: WEIS, Martin (a kol). *Kříž pod rudou hvězdou*. České Budějovice: Jih, 2009. ISBN 978-80-86266-30-5.

SLAVÍK, Karel. Z mých pamětí o Hlasu lidu. *Hlas lidu*, 2. 10. 1936, r. XXXI, č. 1, s. 1 – 2.

SVATOŠ, Stanislav. *Krajská organizace KSČ v prvním poválečném roce*. České Budějovice: Muzeum dělnického a revolučního hnutí jižních Čech, 1986. 69 s.

ŠERÝ, Richard. Jak jsme začínali před dvaceti lety. *Jihočeská pravda*, 19. 5. 1965, r. XXI, č. 118, s. 1.

VACHTOVÁ, Jarmila. *Soubor časopisů Jihočeského kraje 1945 – 1965*. Praha: Státní knihovna ČSR – Národní knihovna v Praze, 1970. 197 s.

WASCHKOVÁ CÍSAŘOVÁ, Lenka. *Český lokální a regionální tisk mezi lety 1989 a 2009*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 340 s. ISBN 987-80-210-6478-2

Z proletářské kultury jižních Čech. České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1971. 32 s.

ZIERIS, Karel František. *Nové základy českého periodického tisku*. Vyd. 1. Praha: Orbis, 1947. 41 s.

ZIERIS, Karel František. Struktura československého tisku a její vývoj. s. 360 - 374 In: *Novinářský sborník*, 1957, č. 3.

Seznam zkratk používaných v textu

Ag., Aug.	Augustin
aj.	a jiné
akc.	akciový/á
Boh.	Bohumil
č.	číslo
Č. B.	České Budějovice
čes.	český
českosl.	československý
č.j.	číslo jednací
čsl.	československý
ČSL	Československá strana lidová
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČTK	Československá tisková kancelář
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
FSV UK	Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
Hl. lidu	Hlas lidu
HP	Helena Pavličíková
inf.	informace, informační
JČE	Jihočeské elektrárny
JKV	Jihočeský krajský výbor
JND	Jihočeské národní divadlo
K, Kč	koruna
kol.	kolektiv
KSČ	Komunistická strana Československa
KV	krajský výbor
LF UK	Lékařská fakulta Univerzity Karlovy
MěNV, MNV	městský, místní národní výbor
např.	například
nár. soc.	národně socialistický
NF	Národní fronta
NOF	Národní obec fašistická
n. p.	národní podnik
NS	Národní souručenství
ONV	okresní národní výbor
OV	okresní výbor
PZD	Prager Zeitungsdienst
r., roč.	rok, ročník
s.	strana
Sb.	sbírka
SČM	Svaz české mládeže
SOA	Státní oblastní archiv
soc. dem.	sociálně demokratický (sociální demokracie)
SOkA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
S.V.	Stanislav Votruba
T.O.	tiskový odbor
tzv.	takzvaný
ÚV	ústřední výbor
zák.	zákon